

Lise Lien og Mona Christophersen

Mindre alene sammen

En studie av Kirkens Bymisjons
TV-aksjonstiltak

Lise Lien og Mona Christophersen

Mindre alene sammen

En studie av Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak

Fafo-rapport 2022:34

Fafo-rapport 2022:34

© Fafo 2022

ISBN 978-82-324-0669-2

ISSN 2387-6859

Innhold

Forord.....	4
Sammendrag	5
1 Bakgrunn	13
1.1 Gangen i rapporten	14
2 Problemstillinger og metode	15
2.1 Problemstillinger.....	15
2.2 Metode.....	15
2.3 Prosessevaluering	16
3 TV-aksjonsprosjektets omfang, rigging og drift.....	22
3.1 Sentrale føringer og drift.....	23
3.2 Tildeling og fordeling av midler	24
3.3 Flere møtesteder og mindre utenforskap?.....	25
3.4 Å «virke der effekten er størst»	27
3.5 Konseptenes/tiltakenes innretning og levedyktighet	29
4 Erfaringer fra casetiltakene.....	33
4.1 I jobb2	33
4.2 Innsatsområde 2 – Kom inn i hverdagslivet – Skattkammeret.....	45
4.3 Innsatsområde 3 – Kom inn i samfunnet – Veiviser	56
5 Kort oppsummering og avsluttende kommentarer	71
5.1 Skattkammeret – oppsummert	71
5.2 I jobb – oppsummert.....	71
5.3 Veiviser – oppsummert	72
5.4 Mange nye møteplasser	73
5.5 Treffer tiltakene?	74
5.6 Koronapandemi	75
5.7 Ressurskrevende	75
5.8 Rekruttering og samarbeid	76
5.9 Tiltakenes levedyktighet.....	76
5.10 Høye ambisjoner	78
Referanser	79

Forord

Fafo fikk i 2019 oppdraget med å evaluere Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak «Mindre alene sammen» i perioden 2019–2022. TV-aksjonstiltakene har vært en del av stiftelsens arbeid for et varmere og mer inkluderende samfunn.

Fafo har evaluert seks TV-aksjonstiltak gjennom casestudier i denne perioden, nærmere bestemt I jobb 2 (Vaktmestertjenesten på Kongsberg og Bønner i Bergen), Skattkammeret i Bodø og Orkanger og Veiviser på Stovner og i Kristiansand. I tillegg har vi undersøkt tre ekstra tiltak i 2022 gjennom intervjuer med tiltakslederne i henholdsvis I jobb på Voss, Skattkammeret i Kirkenes og Veiviser i Fredrikstad. Totalt har vi informasjon fra ni tiltak.

Ragna Lillevik, forsker ved Fafo, var prosjektleder for evalueringen i perioden 2019–2021, mens Lise Lien, også forsker ved Fafo, var prosjektmedarbeider. I perioden 2021–2022 overtok Lien prosjektlederansvaret. I siste fase av prosjektet ble Mona Christophersen, forsker ved Fafo, tilknyttet prosjektet.

Fafo takker for et svært godt samarbeid med Kirkens Bymisjon ved Solveig Holmedal Ottesen (prosjektleder for TV-aksjonstiltaket i 2019–2021) og Kathrine Lønvik (prosjektdeltaker og prosjektleder i 2021–2022) gjennom hele prosjektperioden. De har alltid stilt opp med gode og relevante innspill, kunnskap og refleksjoner, blant annet gjennom intervjuer. De har også delt referater, årsrapporter og andre dokumenter med Fafo.

Vi ønsker også å rette en stor takk til alle som har stilt opp til intervjuer. Det gjelder tiltakslederne, frivillige og deltakere, samt nettverkslederne, nasjonal referansegruppe, og styringsgruppen for TV-aksjonsprosjektet som delte sine refleksjoner med oss i forbindelse med Fafos midtveisrapportering i 2021. Fafos deltakelse på et utvalg av nettverkssamlinger har også gitt oss god og relevant informasjon.

Takk også til kvalitetssikrer Ketil Bråthen, forsker ved Fafo, og til Fafos informasjonsavdeling for tilrettelegging av rapport samt til språkvasker Bente Bakken. Fafo er ansvarlig for eventuelle feil i rapporten.

Oslo, desember 2022

Lise Lien

Prosjektleder

Sammendrag

Dette er en evaluering av Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak «Mindre alene sammen» i perioden januar 2019 til november 2022. TV-aksjonstiltakene har vært en del av deres arbeid for et varmere og mer inkluderende samfunn. Det ble samlet inn 257 500 000 kroner under TV-aksjonen, som ble brukt til å etablere 66 tiltak, fordelt på seks konsepter: *Akuttiltak for fattige tilreisende*, *I jobb 1 og 2*, *Skattkammeret*, *Veiviser* og *Generasjonsmøter*. Gjennom TV-aksjonen ønsket Kirkens Bymisjon å gjøre noe med utenforskapet i Norge. De har hatt en ambisjon om å skape 700 000 flere møter som skal gi mennesker muligheten til å inkluderes i et fellesskap. Dette skulle oppnås gjennom å opprette nye møtestedet, som kafeer, arbeidsplasser og utlåns-/aktivitetsarenaer. Totalt var Kirkens Bymisjons stiftelser til stede i 36 byer og tettsteder før TV-aksjonen, mens den per november 2022 var til stede i cirka 50 byer.

Problemstillinger og metodisk tilnærming

I denne evalueringen har Fafo undersøkt *hvordan et utvalg av TV-aksjonstiltakene har fungert som virkemidler for å oppnå Kirkens Bymisjons målsettinger med de ulike tiltaks-konseptene*. Vi har undersøkt i) hvilke TV-aksjonstiltak som har lyktes/ikke lyktes i lys av målsettingene som var satt for tiltakene (måloppnåelse) og mulige forklaringer på dette (suksesskriterier/utfordringer), og ii) hvilke TV-aksjonstiltak som ser ut til å være levedyktige utover TV-aksjonsprosjektet og hvorfor.

Fafo har undersøkt seks TV-aksjonstiltak gjennom casestudier: to Skattkammeret-tiltak (Bodø og Orkanger), to Veiviser-tiltak (Stovner og Kristiansand) og to I jobb 2-tiltak (Kongsberg og Bergen). Tiltaksledere, frivillige og noen deltakere i disse tiltakene ble intervjuet i 2019 og/eller i 2022. Formålet med å intervjuer tiltakslederne var blant annet å få innsikt i prosjektets oppstart, drift, innhold, suksesskriterier, utfordringer og eventuelle planer om videreføring av tiltaket. Hensikten med intervjuene med frivillige og deltakere var å få deres refleksjoner og vurderinger av tiltaket. Data fra disse intervjuene, i tillegg til data fra tiltakenes konseptvise nettverkssamlinger, casetiltakenes årsrapporter og intervjuer med prosjektledelsen for TV-aksjonsprosjektet, danner grunnlaget for funnene i denne evalueringen. I studiens siste år ble det bestemt å innlemme data fra tre ekstra tiltak som kunne vise til god måloppnåelse. Dette for å få mer innsikt i mulige suksesskriterier. Fafo gjennomførte intervjuer med tiltakslederne i følgende tiltak: Skattkammeret i Kirkenes, I jobb på Voss og Veiviser i Fredrikstad. Totalt har vi altså data fra ni TV-aksjonstiltak.

Vi har undersøkt vi hvorvidt et utvalg TV-aksjonstiltak har møtt behov hos målgruppene (relevans) ved å se på tiltakenes innhold og bruken av dem, men også driften av tiltakene og deres bruk av ressurser. På bakgrunn av de ulike erfaringene peker vi på momenter som kan påvirke TV-aksjonstiltakenes antatte bærekraft/levedyktighet. Vi kan kun si noe om hvilke faktorer informantene vi har intervjuet i denne evalueringen vurderer som viktige for tiltakenes måloppnåelse. Funnene er derfor ikke representative for alle TV-aksjonstiltakene. Det betyr at andre informanter i andre tiltak kan ha andre erfaringer, perspektiver og vurderinger enn dem vi presenterer i denne rapporten.

TV-aksjonstiltakene

TV-aksjonstiltakene er kategorisert i tre utvalgte innsatsområder som er rettet mot ulike målgrupper og samfunnsutfordringer. **Innsatsområde 1 - Kom inn for natten**, skal dekke akutte behov for mat, et varmt sted å sove og et sanitært tilbud for fattige tilreisende personer som har få rettigheter i det norske velferdssystemet. Grunnet koronapandemien ble ett av de fire tiltakene Akutttilbud for fattige tilreisende nedskalert og ett ble omgjort til et Skattkammeret-tiltak. Fafo har ikke undersøkt noen av disse tiltakene. **Innsatsområde 2 – Kom inn i hverdagslivet**, skal øke deltakelsen i samfunnslivet og være et lavterskel jobb- og aktivitetstilbud til mennesker som står utenfor arbeidslivet, bidra til at barn og unge får delta i fritidsaktiviteter, og tilby mennesker med utfordrende livssituasjon et godt sted å være og næringsrik mat gjennom Kirkens Bymisjons kafeer. Under dette innsatsområdet er det tre ulike tiltak: I jobb 1 og I jobb 2, Skattkammeret og Kafé. Av disse har Fafo undersøkt I jobb 2 og Skattkammeret. I jobb 2 er et rusfritt arbeidstilbud utenfor NAVs tiltaksportefølje, og målgruppen er mennesker som befinner seg langt fra det ordinære arbeidslivet grunnet årsaker som alvorlig rus/psykiatri eller langtidsfravær fra arbeid og samfunnsdeltakelse, men tiltaket kan også rettes mot innvandrere med liten eller ingen arbeidserfaring. Formålet er å tilby disse gruppene et jobb- og aktivitetstilbud som er tilpasset målgruppen. I jobb 2 skal jobbe med endring og være basert på den enkelte deltakers motivasjon for dette. Arbeid, arbeidstrening, men også tid skal fungere som verktøy og virkemiddel i oppfølgingen, som skal være sosialfaglig fundert. Skattkammeret har en todelt funksjon, og utover å være en utlånssentral for sports- og fritidsutstyr, skal de også tilby veiledning, informasjon og egeninitierte aktiviteter som del av den sosialfaglige oppfølgingen av målgruppen, som først og fremst er barn og unge. Kafé-tiltakene har ulik innretning, der noen retter seg mot spesifikke grupper (personer i rus eller ungdom) og andre mot allmennheten. Noen av kafeene skal være et rusfritt møtested og et endrings- og jobbtreningstilbud som skal fungere som en mestringsarena, der alle skal få oppleve fellesskap, få følelsen av å være til nytte og få bedre selvfølelse. **Innsatsområde 3 – Kom inn i samfunnet** skal bidra til økt inkludering i samfunnet og består av to tiltak, Generasjonsmøter og Veiviser. Disse to tiltakene har en del fellestrekk, men det som særlig skiller Veiviser, som Fafo har undersøkt, fra Generasjonsmøter, er metoden for møtene. I Veiviser blir gruppene satt sammen av tre personer, hvorav en med kort botid i Norge, en som har bodd i Norge hele sitt liv, og en person med migrasjonsbakgrunn. Målet er at deltakerne skal oppleve inkluderende fellesskap og bli bedre kjent med det norske samfunnet.

Flere møter og mindre utenforskap

I TV-aksjonsperioden er det opprettet mellom 65–70 tiltak både i de 36 byene Kirkens Bymisjon var etablert i før TV-aksjonen og i de 14 nye byene hvor Kirkens Bymisjon ikke hadde noen aktivitet før TV-aksjonsprosjektet. Antallet tiltak varierer i perioden, da noen har blitt lagt ned underveis i prosjektet, mens et par nye har kommet til. Basert på antallet tiltak, bruken av tiltakene og opprettelsen av tiltak i nye byer, kan vi hevde at TV-aksjonsprosjektets overordnede mål om å skape flere møter, og gjennom dette redusere utenforskapet, har blitt nådd for prosjektet som sådan.

De mer kvantitative målene som *antall* deltakere som har benyttet de ulike TV-aksjonstiltakene har vi ingen eksakt oversikt over. Det er for øvrig viktig å påpeke at antallet deltakere ikke nødvendigvis er det mest relevante målet på suksess. Tiltakenes utforming, innretning og målgruppe vil ha betydning for hvor mange deltakere man kan forvente at deltar i tiltaket. Noen konsepter vil ha begrensninger på antallet deltakere grunnet kapasitetsutfordringer og graden av det sosialfaglige arbeidet som

ligger til grunn, eksempelvis Veiviser, Generasjonsmøter og I jobb. På den annen side vil eksempelvis kafeene, som er åpne for allmennheten, naturlig nok ikke registrere alle kundene. Skattkammeret kan sies å være i en mellomstilling, da de tidvis vil kunne ha et svært høyt antall låntakere av utstyr, men få deltakere på de egeninitierte aktivitetene, der det sosialfaglige arbeidet skal spille en viktig rolle.

Suksesskriterier

I Fafos midtveisrapportering til Kirkens Bymisjon i 2021 (Lien, 2021, upublisert notat) pekte vi på en rekke suksesskriterier som kunne forklare hvorfor noen tiltak lykkes bedre enn andre, blant annet om stiftelsen har flere ben å stå på lokalt. Oppfatningen av suksess vil også være basert på øyet som ser og hvilke faktorer og verdier man vektlegger. Mange av disse kriteriene er mer generelle og noe man gjenfinner i alle former for tidsavgrenset prosjektarbeid. De er knyttet til organisatoriske forhold som forankring av prosjektet/tiltak(ene), ressurstilgang (økonomi og personell), lokal kultur, ledelse og arbeidsprosesser, slik som gjennomføring av markedsanalyser (kartlegging av lokale behov) før oppstart av tiltak, men også til mer individuelle forhold som de involvertes erfaringer, kompetanse, «drivkraft», evne til (rask) omstilling og tilgang og evne til å bygge relevante nettverk. Noen suksesskriterier (og utfordringer) kan knyttes mer spesifikt til kontekst som lokal interesse og etterspørsel etter tiltaket, men også mer spesifikt til rekruttering og metodikker.

Å fylle behov og levedyktighet

Det kan se ut til at tiltakslederne sett under ett, benytter de mulighetene TV-aksjonsmidlene gir noe ulikt. Der noen ser muligheten for å drifte et tiltak i en gitt periode, ser andre ut til å tenke mer overordnet, strategisk og langsiktig. Noen bruker tiltakene som en mulighet for å opprette større og flere tilbud for en gitt målgruppe, i tillegg til å arbeide aktivt med å synliggjøre Kirkens Bymisjons generelle arbeid i den lokale kommunen både gjennom politisk og administrativ lobbyvirksomhet, og gjennom omtale i lokale medier. I byer hvor Kirkens Bymisjon ikke tidligere har vært representert, er dette potensialet særlig stort. Ved å fylle etterspurte behov har noen av tiltakslederne klart å bygge en plattform av lokal velvilje og samarbeid. Dette sikrer stor grad av forankring lokalt og samarbeidsmuligheter med andre relevante aktører. Gode resultater å vise til åpner gjerne kommunale «dører» og velvilje, og bidrar til å styrke Kirkens Bymisjons omdømme og ideelle arbeid i nåtid, men også i fremtiden. Dette arbeidet har for noen tiltaksledere bidratt til ekstra lokal finansiering av tiltaket, men også disse møter utfordringer når det kommer til finansiering over tid. Det er for øvrig en rekke forhold som kan skape hindringer for tiltakslederne som de ikke rår over.

Fleksibilitet

For å møte lokale behov er det nødvendig med en viss fleksibilitet med hensyn til tiltakenes innretning og innhold. Tiltakene har måttet forholde seg til rammene for konseptene, men det har samtidig vært stor aksept for lokale preg og tilpasninger. Dette lokale handlingsrommet, eller fleksibiliteten, har vært viktig for å møte lokale behov og for måloppnåelse, noe de fleste har benyttet seg av. Der det har vært flere ulike målsettinger, som i Skattkammeret, med mål på utlån og mål på aktiviteter (det sosialfaglige arbeidet), ser det ut til at suksess i lys av antall utlån til dels har gått på bekostning av aktivitetsarbeidet. Dette ble særlig tydelig under koronapandemien. Skattkammeret i Kirkenes har på den annen side vært svært aktive når det kommer

til aktivitetsarbeidet, og har tonet noe ned utlånsdelen i tiltaket. De har opprettet et samarbeid med den lokale BUA, som kun driver utlån og ikke sosialfaglig arbeid. Denne oppgavefordelingen ser ut til å ha gitt Skattkammeret mulighetene til å konsentrere sine begrensede ressurser til den sosialfaglige delen av tiltaket. Koronapandemien kan også være en forklaring på at de fleste Skattkammeret-tiltakene konsentrerte seg om utlånsaktivitet da det var strenge smittevernregler og rekrutteringsarenaer som skolene var stengt. Veiviser- og Generasjonsmøter-konseptene ble særlig rammet av koronapandemien. På grunn av manglende datakunnskap og/eller tilgang til datautstyr i deltakergruppen samt manglende vilje til å møtes ute, stengte de fleste ned sin aktivitet i opptil 1,5 år.

Flere av Veiviser-tiltakene har utnyttet fleksibiliteten i tiltaket og utvist en viss kreativitet i den forstand at flere endret på metodikken som lå til grunn for konseptet. En felles erfaring er at metodikken ikke fungerte særlig bra i praksis, og ideen om likestilte deltakere med delt ansvar har heller ikke fungert som planlagt. Som en konsekvens av dette utvidet flere av tiltakene Veiviser-gruppene fra tre til inntil seks personer, for å redusere usikkerheten knyttet til oppmøte. Videre valgte de også å arrangere flere fellesaktiviteter for både å øke oppslutningen og redusere belastningen på mange av de frivillige.

Nettverk og samarbeid

Hovedmålet med TV-aksjonstiltakene er mindre utenforskap, mer fellesskap og et bedre liv for målgruppene. Sistnevnte innebærer at man tilbyr tiltak det er etterspørsel etter, at man evner å rekruttere målgruppen for tiltaket, og at målgruppen faktisk benytter det. Våre funn tyder på at rekruttering av deltakere kan være krevende, men at nettverk og samarbeid med relevante aktører kan gjøre dette arbeidet enklere. Både offentlige aktører og aktører fra ideell sektor er viktige samarbeidsaktører. Tiltakslederens eget nettverk (både det private og via jobben) ser også ut til å ha betydning og særlig i Veiviser-tiltakene. Informasjon via tradisjonelle og sosiale medier fremstår også som gode måter å nå målgruppene på. For å rekruttere deltakere med begrensede norskkunnskaper krever det gjerne informasjon på flere ulike språk og en viss kunnskap om ulike kulturer. En erfaring flere Veiviser-tiltak viser til er at kjønnsdelte aktiviteter kan være nødvendig for å nå enkelte kvinner.

Noen av tiltakene retter seg mot smale og definerte målgrupper, mens andre har en bredere målgruppe. Jo bredere målgruppen for tiltaket er, jo enklere og mindre ressurskrevende er det å rekruttere brukere/deltakere. Det øker også mulighetene for møter mellom mennesker med ulik bakgrunn og livserfaring, i tillegg til å fjerne stigma knyttet til bruk av tiltakene. Et eksempel på dette er Skattkammeret-tiltakenes utlånsvirksomhet som blir benyttet av alle barn og unge, ikke bare barn og unge fra lavinntektshushold.

Geografisk plassering og bruk av tiltak

Lett tilgjengelighet øker mulighetene for bruk av tiltakene og et tiltaks geografiske beliggenhet kan derfor være avgjørende. Tiltakene ser i all hovedsak ut til å ha etablert seg i områder hvor de best når målgruppene. Noen har tilholdssted sentralt i byen (eksempelvis Kafeer), mens andre har tilholdssted utenfor den sentrale bykjernen, eksempelvis i nærheten av skoler/og eller i bydeler/områder preget av lavinntekts-husholdninger (eksempelvis Skattkammeret). Kafeer som er sentralt beliggende har gjerne større muligheter for mange besøkende, og besøkende med ulik bakgrunn. Dersom det allerede eksisterer et lignende tiltak som et TV-aksjonstiltak i en by/bydel kan en annen geografisk plassering alternativt en avtale om oppgavedeling bidra til

større tilgjengelighet for målgruppene og mindre konkurranse med eksisterende tiltak.

Utfordringer

Styring og informasjon

I begynnelsen av prosjektet var det usikkerhet knyttet til en rekke mer grunnleggende og praktiske forhold. For I jobb og Kafeer handlet det om prising av varer og tjenester samt diskusjoner rundt avlønning/honorering av deltakere, faren for sosial dumping og lokal konkurranse. For Skattkammeret-tiltakene dreide det seg om sponsoravtaler, forsikringsordninger og ansvarsforhold. Sistnevnte var særlig viktig for Skattkammeret-tiltak som leier ut alpinutstyr. Dette er utstyr som krever riktig innstilling for å unngå skader og ulykker. Noen av tiltakene ser ut til å gi det ansvaret til ansatte i alpinbakkene, mens andre mener det er et ansvar tiltakene selv må ta. Dette krever frivillige med denne kompetansen og kan dermed være relativt ressurskrevende, særlig med tanke på den utlånssuksessen Skattkammerets utlånstjeneste har vært. Det eksisterte ingen felles løsning for registrering av utlån for Skattkammeret-tiltakene og de som hadde mer «hjemmelagede» løsninger så ut til å bruke mye tid og dermed ressurser på registrering og oppfølging av utlån. Andre brukte løsninger utviklet av andre som både var effektive og innenfor GDPR-regelverket.

Veiviser på Stovner påpekte at det manglet informasjon om tiltaket på ulike språk og at de måtte utarbeide dette selv. De brukte også en del tid på å lage en tilfredsstillende løsning for håndteringen av pengene, og dertil hørende kvitteringer, som gruppen fikk utdelt for å gjennomføre egeninitierte aktiviteter, slik at tiltaket ble satt i stand til å overholde økonomiregelverket. Mer generelt ser det ut til at pengene som var en del av Veiviserkonseptet ikke har spilt noen særlig rolle for deltakerne da mange valgte å gjennomføre aktiviteter som var gratis.

Koronapandemien

Pandemien har utvilsomt rammet TV-aksjonsprosjektets overordnede måloppnåelse om flere møter og aktiviteter, men noen tiltak ble rammet hardere og lenger enn andre. Veiviser og Generasjonsmøter er tiltakene som har blitt rammet hardest, men også lengst av pandemien. En metodikk basert på fysiske møter ble vanskelig å gjennomføre grunnet strenge smitteverntiltak i 1,5–2 år. Til tross for perioder med mindre strenge tiltak dukket ikke målgruppene opp, grunnet redsel for koronasmitte. Digitale møter ble ikke vurdert som en god løsning blant annet grunnet mangel på datautstyr og -kunnskap i målgruppen. For Skattkammeret ser for øvrig koronapandemien ut til å ha bidratt til utlånssuksess. Hjemmeferie og økt behov for rekreasjon bidro til en enorm utlånsvest, og det ble satt utlånsrekord flere steder. Tilgjengeligheten på forskjellig gratis utstyr har muligens også senket terskelen for å prøve ut nye aktiviteter for barn og unge i alle sosiale lag. Skoler og barnehagers bruk av tiltaket bidrar også til stort kundegrunnlag. Tiltakets suksess kan muligens også forklares med tidsånden og samfunnets fokusering på miljø, natur og redusert forbruk.

For I jobb og Kafé ser koronapandemien ut til å ha hatt ulik betydning. Noen I jobb-tiltak opplevde problemer med å få oppdrag, og stengte tiltaket. Andre opplevde god oppdragsmengde. Vaktmestertjenesten på Kongsberg var eksempelvis kun stengt en kort periode. De sluttet med inneoppdrag og konsentrerte seg om uteoppdrag i stedet. Men det er viktig å påpeke at store geografiske forskjeller i smitteverntiltak i Norge kan ha rammet tiltakene i ulik grad.

Ny metode

Veiviser hadde en ny og uprøvd metode som ikke fungerte helt i henhold til intensjonen. Selvstyrte grupper basert på likeverdige gruppemedlemmer – med like stort ansvar for drift av gruppen, fungerte i all hovedsak ikke (med unntak!). Uklare rolle- og ansvarsforhold, eller manglende forståelse for dette, og språklige og kulturelle utfordringer ser ut til å ha spilt en avgjørende rolle. Særlig manglende oppmøte viste seg å være et problem i flere grupper. Dette ble knyttet til kulturelle forskjeller, at det var for mange aktiviteter, og mulige individuelle belastninger hos enkelte som ikke alltid orket å delta. Dette medførte ikke-planlagt ekstraarbeid for både de frivillige og tiltakslederne, som i all hovedsak var tilknyttet tiltaket i en deltidsstilling. Det ble en mismatch mellom avsatte ressurser og det faktiske behovet for ressurser. Det var til dels også utfordrende å sette sammen godt fungerende grupper. For svake norsk-kunnskaper, både blant nyankomne flyktninger og innvandrere som hadde bodd lenge i Norge, ble avdekket og som et resultat av dette ble kravet til språkferdigheter økt. Manglende norsk språkkompetanse bidro til at deltakerne snakket engelsk og der deltakerne hadde samme morsmål så ble det i liten grad snakket norsk. Dette gikk ut over norskopplæringen. Kjønnsblandede grupper kan også være et problem for enkelte/enkelte kulturer. Som et svar på dette valgte flere kjønnsdelte grupper fremfor blandede. Tiltaket ser også ut til å ligne for mye på andre tiltak Kirkens Bymisjon selv tilbyr, eller som andre aktører tilbyr. Dette var en av grunnene til at flere tiltaksledere i liten grad så for seg noen muligheter for finansiering av tiltaket over tid. Det er da heller ingen av Veiviser-tiltakene som videreføres. Det er for øvrig noen som tar med seg erfaringer og som innlemmer deler av konseptet i tiltak de allerede drifter eller har planer om å starte opp. Bønner i Bergen har testet ut en ny måte å jobbe på gjennom å utvikle en bedrift etter en modell av sosialt entreprenørskap. Dette ble for krevende for de ansatte og til tross for en godt gjennomtenkt idé og en solid kartlegging av behovet ble det bestemt lagt ned etter at TV-aksjonsperioden var over.

Etterspørsel og finansiering

Det er litt uklart om alle TV-aksjonstiltakene har møtt et faktisk behov lokalt, eller om noen tiltak først og fremst ble startet fordi TV-aksjonsprosjektet innebar muligheter for å starte opp tiltak som var sikret finansiering over tre år. Veiviser og Generasjonsmøter var blant de konseptene det var færrest av da TV-aksjonsprosjektet utlyste midler og stiftelsene ble oppfordret til å sende inn søknader på disse tiltakene. Hvis mangelen på søknader var et uttrykk for lav etterspørsel etter denne typen tiltak, eller dårlige erfaringer med lignende tiltak, kan dette ha vært et uheldig grep. Våre data tyder på at Veiviser og Generasjonsmøter er en type tiltak som eksisterer i en eller annen form i mange byer. Dette i kombinasjon med en metodikk som ikke har fungert optimalt og som har krevd ekstra arbeidsinnsats fra tiltakslederne (og de frivillige), kan være noe av forklaringen på at disse tiltakene ikke videreføres. Men igjen må vi understreke koronapandemiens betydning for disse tiltakene.

Det er til syvende og sist finansiering som avgjør tiltakenes levedyktighet. Våre funn tyder på at tiltak med muligheter for egenfinansiering gjennom salg av varer og tjenester står i en bedre posisjon for videre drift etter TV-aksjonsprosjektet, enn tiltak som er helt avhengig av eksterne finansiering – selv om alle trenger noe ekstern støtte. Våre funn tyder på at relevante finansierer i all hovedsak ikke gir støtte til drift av tiltak, ei heller gir støtte til samme tiltak flere ganger. Det fremkommer også at de fleste som utlyser midler ofte prioriterer tiltak rettet mot barn og unge.

Organisatoriske forhold, arbeidsbetingelser og -prosesser

Vi har data som tyder på at det er tiltaksledere som har følt seg litt overlatt til seg selv i prosjektperioden – kanskje særlig i nye byer. Det betyr at de i liten grad har hatt kontakt med stiftelsen og dens ansatte og følgelig liten tilgang til den faglige kompetansen og erfaringen disse besitter. Det har også gitt færre muligheter for å diskutere utfordringer og løsninger. Dette i kombinasjon med høy arbeidsbelastning og/eller lav stillingsprosent i tiltaket, ser ut til å ha påvirket opplevelsen av eget arbeidsmiljø og en arbeidsbelastning som tidvis har vært i overkant høy i noen av tiltakene. Noen har løst mangelen på kollegaer ved å ha tettere kontakt med tiltakets frivillige. I hvilken grad de har benyttet muligheten til å ta kontakt med andre tiltaksledere i tiltaksnettverket, fremkommer ikke.

Tiltaksledernes kompetanse og bakgrunn varierer også, noe som kan ha betydning for hvordan de møter denne typen utfordringer samt takler denne typen av prosjektarbeid. God budsjettforståelse, nettverksbygging og en viss form for kremmerånd eller kremmerfilosofi, og strategisk tenkning kan ha betydning for om man lykkes med et tiltak. Noen av tiltakene har en innretning med et delmål om å tjene penger. For disse tiltakenes overlevelse må Kirkens Bymisjons verdier til en viss grad kombineres med en «forretningstenkning» – forstått som planer for tiltakets inntjeningsmuligheter og -potensial, noe som til syvende og sist også handler om utvikling av tiltaket og dets levedyktighet. Skal man etablere et nytt tiltak i en by, er det nødvendig å jobbe strukturert og strategisk med markedsføringen av tiltaket. Lobbyarbeid rettet mot lokale politikere og kommuneadministrasjon ut til å være en god måte å gjøre tiltaket kjent på, samtidig som det øker mulighetene for økonomisk støtte – særlig hvis man har resultater å vise til. Tiltakslederne befinner seg for øvrig i ulike omgivelser, og noen møter mer motstand enn andre.

Høyt ambisjonsnivå og viktig utprøving

Jo flere økonomiske midler man har til rådighet, jo mer sannsynlig er det at ambisjonsnivået øker. Det kan se ut til at ambisjonsnivået har vært noe høyt i flere tiltak, noe som kan ha gått utover måloppnåelsen. Skattkammerets todelte målsetting om å være både en utlånstjeneste og en utvikler og arrangør av aktiviteter, kan kreve mange ressurser. Stor suksess innenfor utlån – og særlig under pandemien – førte til at mange Skattkammeret-tiltak la aktivitetene på is, grunnet manglende ressurser og kapasitet. De har for øvrig gjennomført en rekke aktiviteter i TV-aksjonsperioden sett under ett. Skattkammeret i Kirkenes har satset mye på aktiviteter og noe mindre på utlånstjenesten, som den lokale BUA i større grad tar seg av. Dette ser ut til å ha frigjort ressurser slik at tiltaksleder kan bruke tiden på å utvikle og gjennomføre aktiviteter – og dermed fokusere mer på det sosialfaglige ved tiltaket. Oppgavefordelingen ser dermed samlet sett ut til å gi målgruppene et bedre tilbud enn de ellers ville hatt. Utover i prosjektperioden har det vært mer aktiviteter i disse tiltakene. Veivisers mål om et visst antall møter kan også se ut til å ha vært noe ambisiøst for mange i målgruppen. Andre, slik som Vaktmestertjenesten på Kongsberg, kan nesten sies å ha underdimensjonert tiltaket med tanke på etterspørselen i kundemarkedet, men med tanke på tiltaksdeltakernes noe uforutsigbare oppmøte – og tiltakets økonomi – ser skaleringen av tiltaket ut til å ha vært fornuftig. Vedvarende høy etterspørsel har for øvrig bidratt til oppskalering av Vaktmestertjenesten og dermed gitt flere deltakere muligheten til deltakelse.

Ekstra økonomiske midler, som TV-aksjonsmidlene, har gitt Kirkens Bymisjon muligheter til å teste ut tiltak, aktiviteter, metodikker og metoder som er nødvendig for å bidra til utvikling og innovasjon – og dermed øke mulighetene for å gjøre seg

relevant. Det at 41 av 65 tiltak fortsetter etter at TV-aksjonsmidlene er brukt opp tyder på at mange av tiltakene har fylt et behov og ikke minst at mange har lykket med den krevende oppgaven det er å sikre videre finansiering. TV-aksjonstiltakene har etter våre data å dømme, utgjort et viktig supplement til andre lokale velferdstiltak, og de har bidratt til økt inkludering og mindre utenforskap.

1 Bakgrunn

Dette er en evaluering av Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak i perioden januar 2019 til desember 2022. NRKs TV-aksjon i 2018 gikk til Kirkens Bymisjons aksjon «Mindre alene sammen», og har vært en del av deres arbeid for et varmere og mer inkluderende samfunn. TV-aksjonen samlet inn 257 500 000 kroner som skulle finansiere seks ulike konsepter med mellom 65–70 ulike tiltak rettet mot en rekke ulike målgrupper. Inntektene fra TV-aksjonen har som overordnet mål å bidra til at «mennesker – uansett religiøs og kulturell bakgrunn, seksuell legning, livssituasjon eller livssyn – erfarer respekt, rettferdighet og omsorg» (TV-aksjonssøknaden, 2018:3).

Gjennom TV-aksjonen ønsket Kirkens Bymisjon å gjøre noe med utenforskapet i Norge og har hatt en ambisjon om å skape 700 000 flere møter som skal gi mennesker muligheten til å inkluderes i et fellesskap (TV-aksjonssøknaden, 2018:19). Dette skulle oppnås gjennom å opprette kafeer, arbeidsplasser og andre inkluderende møteplasser. Tilbudene er kategorisert i tre utvalgte innsatsområder som er rettet mot ulike målgrupper og samfunnsutfordringer.

Innsatsområde 1 – Kom inn for natten skal dekke akutte behov for mat, et varmt sted å sove og et sanitært tilbud for fattige tilreisende personer som har få rettigheter i det norske velferdssystemet. Grunnet koronapandemien og nedstenging av grensene i 2020 ble ett av tiltakene Akutttilbud for fattige tilreisende nedskalert og ett ble omgjort til et Skattkammeret-tiltak.

Innsatsområde 2 – Kom inn i hverdagslivet skal øke deltakelsen i samfunnslivet og være et lavterskel jobb- og aktivitetstilbud til mennesker som står utenfor arbeidslivet, bidra til at barn og unge får delta i fritidsaktiviteter, og tilby mennesker med utfordrende livssituasjoner et godt sted å være samt næringsrik mat gjennom Kirkens Bymisjons kafeer. Det er tre ulike tiltak under dette innsatsområdet, *I jobb 1* og *I jobb 2*, *Skattkammeret* og *Kafé*. Tiltakene *I jobb 1* og *I jobb 2*¹ ble startet opp i Bergen, Gjøvik, Halden, Kongsberg, Kragerø, Kristiansand, Lillehammer, Mo i Rana, Mosjøen, Porsgrunn, Sandnes, Tromsø, Trondheim, Tønsberg, Voss og Ålesund.²

I jobb 1 er et lavterskel arbeidstilbud rettet mot personer som enten aldri har vært i ordinært arbeid eller som har falt ut av arbeidslivet grunnet store livsutfordringer, særlig knyttet til rus og/eller psykiatri, og som har opparbeidet seg rettigheter i det norske velferdssystemet, som uføretrygd eller sosialhjelp. Tiltaket vektlegger at deltakerne skal oppleve bedre livskvalitet og jobber ikke målrettet med endring av den enkelte oppdragstaker. *I jobb 2* er et rusfritt arbeidstilbud utenfor NAVs tiltaksportefølje, og målgruppen er mennesker som befinner seg langt fra det ordinære arbeidslivet grunnet årsaker som alvorlig rus/psykiatri eller langtidsfravær fra arbeid og deltakelse i samfunnet, men tiltaket kan også rettes mot innvandrere med liten eller ingen arbeidserfaring. Formålet er å tilby disse gruppene et arbeids- og aktivitetstilbud som er tilpasset dem. I motsetning til *I jobb 1* skal *I jobb 2* jobbe med endring, og skal være basert på den enkelte deltakers motivasjon for endring. Arbeid,

¹ I TV-aksjonssøknaden het tiltaket «Nye arbeidsdager», men dette ble endret til *I jobb 1* og *2* i tiltaksbeskrivelsen.

² <https://kirkensbymisjon.no/tv-aksjonen/kom-inn-i-hverdagslivet/>

arbeidstrening, men også tid skal fungere som verktøy og virkemidler i oppfølgingen, som skal være sosialfaglig fundert. Endringsarbeidet kan mer konkret knyttes til rusfrihet, bedre fysisk/psykisk helse, økt samfunnsdeltakelse, arbeidsdeltakelse eller utdanning.

Skattkammeret har en todelt funksjon, og utover å være en utlånssentral av sports- og fritidsutstyr, skal de også tilby veiledning, informasjon og egeninitierte aktiviteter som del av den sosialfaglige oppfølgingen av målgruppen – som først og fremst er barn og unge.

Kafé-tiltakene har ulik innretning, der noen retter seg mot spesifikke grupper (personer i rus eller ungdom) og andre mot allmennheten. Noen av *kaféene* skal være et rusfritt møtested og arbeidstreningstilbud som også er ment å fungere som en mestringsarena der alle skal få oppleve fellesskap, følelsen av å være til nytte og styrket selvfølelse.

Innsatsområde 3 – Kom inn i samfunnet skal bidra til økt inkludering i samfunnet og består av to tiltak, *Generasjonsmøter* og *Veiviser*. *Generasjonsmøter* skal skape møter der innvandrere kan ta del i fellesskapet og få være en ressurs i sitt eget nærmiljø. Dette skal oppnås gjennom å organisere møter på tvers av generasjoner, og møter mellom norske frivillige innvandrere som har vært kort eller lang tid i Norge. Målet er å få et utvidet nettverk, gjøre ting sammen, praktisere norsk og lære seg de norske samfunnskodene. Målet for *Veiviser* ligner i stor grad på målene for *Generasjonsmøter*, men i *Veiviser* blir gruppene satt sammen av tre personer, en med kort botid i Norge, en som har bodd i Norge hele sitt liv og en person med migrasjonsbakgrunn. Målet er at deltakerne skal oppleve inkluderende fellesskap og bli bedre kjent med det norske samfunnet.

Kirkens Bymisjon besto av tolv stiftelser i evalueringsperioden³, der Oslo er den største, med rundt 1300 ansatte av totalt 1800 i organisasjonen som helhet. De andre stiftelsene er lokalisert i følgende deler av landet: Tromsø, Bodø, Trondheim, Møre, Bergen, Rogaland, Kristiansand, Aust-Agder, Vestfold og Telemark, Drammen og Østfold. Totalt var Kirkens Bymisjons stiftelser til stede i 36 byer og tettsteder før TV-aksjonen (TV-aksjonssøknaden, 2018), mens den per november 2022 var til stede i cirka 50 byer. TV-aksjonsmidlene åpnet mulighetene for Kirkens Bymisjon til å opprette tiltak i 14 nye byer i ulike deler av landet.

1.1 Gangen i rapporten

Sammendraget i denne rapporten gir en innføring i evalueringens overordnede funn. I kapittel to gjennomgår vi evalueringens problemstillinger og metode. I kapittel tre gir vi en noe bredere presentasjon av funnene, mens kapittel fire inneholder grundige beskrivelser av våre seks opprinnelige case og de tre ekstra. Vi har valgt å presentere funnene fra casene med vekt på tiltakenes måloppnåelse og analyserer dette i lys av tiltakenes oppstartsprosess, tiltakets innhold, samarbeid, type målgruppe og deres bruk av tiltaket, tiltakets ressursbruk, utfordringer og levedyktighet. Kapittel fem inneholder en kort oppsummering og noen avsluttende refleksjoner rundt funnene i denne evalueringen.

³ Høsten 2021 ble det bestemt en omorganisering av Kirkens Bymisjon med virkning fra 2023, der 10 av 12 stiftelser slår seg sammen til en felles stiftelse.

2 Problemstillinger og metode

TV-aksjonsprosjektet skal i henhold til Kirkens Bymisjons NRK-søknad redusere utenforskap og mobilisere for å skape fellesskap. Resultatmålet er definert som «Flere møtesteder som motvirker utenforskap, redder liv og forbedrer livskvalitet. Ett møte kan endre et liv». Effektmålet er definert som «Et mer inkluderende samfunn, som åpner dører fremfor å lukke dem. Flere møter kan endre et helt samfunn». Endringen man skal oppnå er altså både på tilbuds-, individ- og samfunnsnivå. Videre står det i søknaden at dette skal skje gjennom prosjekter som til sammen vil gi «en bred og effektiv innsats», samt at de nye møtene skal «både virke der effekten er størst for den enkelte, og der effekten på samfunnet er mest merkbar».⁴

2.1 Problemstillinger

Et viktig overordnet spørsmål i denne evalueringen har vært hvorvidt Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak har skapt de ønskede resultatene de satte for prosjektet, og særlig å identifisere faktorer (suksesskriterier) som kan bidra til å forklare hvorfor noen tiltak har lyktes med sin satsing, men også identifisere faktorer som kan forklare hvorfor noen tiltak ikke har lyktes. Vår hovedproblemstilling har vært:

Hvordan har TV-aksjonstiltakene fungert som virkemidler for å oppnå Kirkens Bymisjons målsettinger med de ulike tiltakskonseptene?

For å svare på denne problemstillingen har vi utarbeidet følgende to delproblemstillinger:

- 1 Hvilke TV-aksjonstiltak har lyktes /ikke lyktes i lys av målsettingene som var satt for tiltakene (måloppnåelse) og mulige forklaringer på dette (suksesskriterier/barrierer)?
- 2 Hvilke TV-aksjonstiltak ser ut til å være bærekraftige/levedyktige utover TV-aksjonsprosjektet, og hvorfor?

2.2 Metode

Det å undersøke hvilke betingelser som fremmer eller hindrer måloppnåelse når seks konsepter skal implementeres rundt om i landet i byer der Kirkens Bymisjon allerede har aktiviteter og i nye byer, krever oppmerksomhet rettet mot hvordan sentralt utviklede og styrte konsepter møter lokale kontekster, som eksempelvis lokale behov for og oppslutning om tiltaket, lokal konkurranse, samarbeidsrelasjoner og nettverk, ressurser i form av økonomi og ansatte/frivillige i tillegg til kompetanse og erfaring hos tiltaksledere og eventuelle ansatte og frivillige. For å få god innsikt i dette har vi derfor valgt prosessevaluering og en kvalitativ tilnærming.

⁴ Kirkens Bymisjon (2018) *Kom inn! Søknad om TV-aksjonen 2018*, Oslo: Kirkens Bymisjon, s. 20

2.3 Prosessevaluering

I *prosessevalueringer* er man opptatt av de subjektive erfaringene hos de deltagende aktørene. Viktige faktorer å undersøke ved prosessanalyser er blant annet gjennomføring av tiltakene og hvordan dette kan relateres til deres måloppnåelse. Slike evalueringer er kort sagt opptatt av å belyse hvorfor ting har blitt som de har blitt (Repstad, 1998). Kirkens Bymisjon ønsket kunnskap som kan brukes til å forbedre og/eller videreutvikle tiltak samt innsikt i mulige suksesskriterier og barrierer/utfordringer i driften og videreføringen av tiltakene. Kunnskap om dette har vi fått gjennom å undersøke casetiltakenes oppstartfase, tiltakenes innhold og måloppnåelse, interne og eksterne samarbeid, type målgruppe og målgruppens deltakelse i tiltakene, tiltakenes økonomiske og personellmessige ressurser samt tiltakenes levedyktighet.

Kvalitativ tilnærming

For å få best mulig kunnskap om arbeidet som har blitt gjort i prosjektperioden har vi benyttet metodetriangulering, der vi har kombinert data fra intervjuer og fra nettverkssamlinger og dokumentanalyser, slik som Kirkens Bymisjons TV-aksjonssøknad, tiltakenes årsrapporter, referater fra møter/nettverkssamlinger m.v. Vi har også benyttet såkalt datatriangulering, som innebærer at man sammenligner data som er samlet inn på ulike tidspunkt i evalueringen (Yin, 1994). Fafo har gjennomført flere datainnsamlinger i evalueringsperioden. Fra januar 2019 og frem til november/desember 2022 har det vært to hovedtidspunkt for innsamling av data: ved oppstart av prosjektet i 2019 og i det siste evalueringsåret i 2022. Da gjennomførte vi intervjuer i de seks utvalgte casene i tillegg til at vi gjennomgikk casenes årsrapporter. Fafo har for øvrig i hele denne perioden mottatt ulike former for rapporteringer fra prosjektleder for TV-aksjonsprosjektet som helhet, blant annet en midtveiseevaluering av konseptene fra 2022, og referater fra konseptenes nettverkssamlinger. Fafo utarbeidet en midtveisrapportering i 2021 (upublisert), og resultatene fra denne benyttes i denne rapporteringen. Fafo har også deltatt på noen av nettverkssamlingene som har blitt arrangert for de ulike tiltakene i perioden 2019–2022.

For seks av tiltakene har vi valgt casemetodikk der vi har fulgt dem noe tettere i evalueringsperioden. I disse casene har vi gjennomført en kombinasjon av intervjuer med tiltaksleder, frivillige, deltakere samt enkelte andre relevante aktører. Dette har vi valgt for å få dypere innsikt i noen av tiltakenes drift og måloppnåelse i TV-aksjonsperioden. Vi har også gjennomført ekstra intervjuer med tre tiltaksledere i 2022 som ifølge TV-aksjonens prosjektleder har hatt god måloppnåelse.

Vår tilnærming er kvalitativ og basert på et lite utvalg av informanter. Funnene er derfor ikke representative. Det betyr at intervjuer med andre informanter vil kunne gi andre data og andre konklusjoner. De dataene vi har samlet inn har vi fått gjennom foreliggende dokumenter (årsrapporter og møterefater), deltakelse på et utvalg nettverkssamlinger der alle TV-aksjonstiltakene har deltatt, og intervjuer med relevante aktører i TV-aksjonsprosjektet.

Intervjuer

Prosjektleder og -medarbeider for hovedprosjektet

Innledningsvis i 2019 gjennomførte Fafo et intervju med prosjektlederen for TV-aksjonsprosjektet, for å få innsikt i prosjektets tilblivelse og de valg og vurderinger som var blitt gjort, inkludert vurderinger av hvilke tiltak Fafo skulle følge nærmere i evalueringen. I løpet av hele prosjektperioden har Fafo både hatt samtaler og mer formelle intervjuer med prosjektleder og prosjektmedarbeider. Sistnevnte overtok som

prosjektleder i januar 2022, da den opprinnelige prosjektlederen gikk over i annen stilling i Kirkens Bymisjon.

Tiltaksledere, frivillige og deltakere

Et gjennomgående mål for TV-aksjonstiltakene er at de som deltar i dem skal oppleve seg inkludert i små og store fellesskap. Da dette dreier seg om subjektive erfaringer, har vi skaffet kunnskap gjennom intervjuer med lokale tiltaksledere, frivillige og deltakere. På det første intervjutidspunktet i 2019 var det flere tiltak som ikke hadde kommet skikkelig i gang, og i disse tiltakene intervjuet Fafo derfor kun tiltakslederne. I den siste datainnsamlingsrunden i 2022 ble vi enige med oppdragsgiver om å erstatte noen av de planlagte intervjuene med deltakere, som viste seg vanskelig å rekruttere, med et utvalg av tiltak som i lys av innrapporteringene har lyktes i lys av kriteriene definert i dette prosjektet. Dette for å få mer innsikt i hvilke faktorer som kan bidra til å forklare deres suksess, og dermed gi organisasjonen verdifull informasjon for deres videre arbeid. Vi har intervjuet ni tiltaksledere, hvorav seks er ledere for våre casetiltak. Det er tiltaksledere som har sluttet i løpet av prosjektperioden og det betyr at noen av tiltakslederne vi har intervjuet ikke har førstehåndskjennskap til alle fasene i tiltaket.

Vi har også intervjuet syv frivillige og åtte deltakere. Utover gruppeintervjuer med prosjektledelsen, nasjonal referansegruppe og tre nettverksgrupeledere i forbindelse med ekstrarapporteringen i 2021, har vi også intervjuet en avdelingsleder i Kirkens Bymisjon og en NAV-representant. Innenfor evalueringens budsjett har det ikke vært rom for å gjennomføre en storskala brukerundersøkelse.

Tabell 1 Oversikt over intervjutidspunkt, tiltak og informanter.

Datainnsamling	Tiltak	Informanter 2019*	Informanter 2022
Case (seks tiltak)	I jobb – Vaktmestertjenesten, Kongsberg	Tiltaksleder, en ansatt arbeidsleder, to representanter for målgruppen	Tiltaksleder
	I jobb – kaffeverkstedet Bønner, Bergen	Tiltaksleder**	Tiltaksleder, avdelingsleder (KB) og en NAV-representant***
	Skattkammeret, Bodø	Tiltaksleder***	Tiltaksleder, en frivillig
	Skattkammeret, Orkanger	Tiltaksleder, tre frivillige og en representant for målgruppen	Tiltaksleder
	Veiviser, Stovner	Tiltaksleder, tre frivillige og en representant for målgruppen	Tiltaksleder
	Veiviser, Kristiansand	Tiltaksleder, fire representanter for målgruppen	Tiltaksleder
Ekstrarapportering		Prosjektleder og -medarbeider Nasjonal referansegruppe (tre representanter) Tre nettverksgrupeledere (Skattkammeret, Generasjonsmøter og Kafé)	
Tilleggsintervjuer – tre ekstra tiltak	Skattkammeret, Kirkenes	-	Tiltaksleder
	Veiviser, Fredrikstad	-	Tiltaksleder
	I jobb 2, Voss	-	Tiltaksleder

* I ett av tiltakene er det uklare grenser for hvem som defineres som bruker og frivillig. Her har Fafo valgt å definere brukere på bakgrunn av deltakernes rolle.

** Prosjektet hadde ikke startet skikkelig opp på intervjutidspunktet

*** Vi lyktes ikke å rekruttere noen fra målgruppen

Fafo gjennomførte 24 intervjuer i 2019 med 30 personer, og ni intervjuer med tolv personer i 2022. Totalt har vi intervjuet 42 personer i denne evalueringen, hvorav åtte er deltakere/brukere av noen av casetiltakene (tabell 2).

Skriftlige rapporter – dokumentanalyser

TV-aksjonsprosjektet til Kirkens Bymisjon er komplekst, og Fafo har samarbeidet tett med prosjektleder og prosjektmedarbeider i evalueringsperioden for å få innsikt i utviklingen i tiltakene og for å finne målbare kriterier for hvert tiltakskonsept som de ulike TV-aksjonstiltakene må rapportere på. Målet med dette var å sikre høy relevans, unngå unødvendig merarbeid for tiltakslederne og få oversikt over de ulike tiltakenes måloppnåelse, virkninger, relevans, effektivitet, men også deres levedyktighet etter at TV-aksjonsmidlene var brukt opp. Dette var kriterier som dessuten kunne brukes til å vurdere de ulike tiltakenes suksess (se foregående avsnitt). For å kunne si noe om de nevnte dimensjonene har alle TV-aksjonstiltakene rapportert årlig på disse målekriteriene, og som i prosjektet er operasjonalisert gjennom følgende spørsmål:

- 1 **Oppdraget og overordnet formål med tiltaket:** Hva har vært hovedformålet med tiltaket og hvordan opplever dere at målene er nådd?
- 2 **Målgruppe for tiltaket/virkomheten:** Hvem har deltatt i tiltaket? Hvem har vært deltakere/brukere/gjester og opplever dere at målgruppen er nådd?
- 3 **Faglige fokusområder:** Hva har vært faglige fokusområder i tiltaket og hva har vært de største utfordringene med disse faglige fokusområdene?
- 4 **Utviklingsprosjekter det kommende året:** Hva tenker dere er de viktigste utviklings- og forbedringsområdene for året?
- 5 **Tilbud/tiltak/aktiviteter/treff som er gjennomført i tiltaket i år?**
- 6 **Ressurser og kompetanse i tiltaket i år?** Ansatte, frivillige, samarbeidspartnere osv.?
- 7 **Økonomi/finansieringskilder:** Har det vært andre finansieringskilder enn TV aksjonen? Og hvor mye er brukt av midler i år? Summen av TV-aksjonsmidler som er brukt i år?
- 8 **Lokaler/eiendom/beliggenhet:** Hvor har aktivitetene/treffene i tiltaket foregått? I hvilke lokaler og hvilken beliggenhet?
- 9 **Frivillighet:** Er det brukt frivillige i tiltaket? Til hvilke oppgaver og hvordan har dette blitt organisert?
- 10 **Endringer og avvik:** Har det vært store endringer og avvik fra det som opprinnelig var planlagt? Hvis ja, hva og hvorfor?

Tiltakslederne kunne også tilføre egne refleksjoner i skjemaet. Spørsmålene har i all hovedsak en kvalitativ innretning etter tilbakemeldinger fra tiltakslederne om at det sosialfaglige arbeidet vanskelig lar seg kvantifisere på en tilfredsstillende måte.

Måloppnåelse og relevans

Vi har særlig vært opptatt av måloppnåelsen på tiltaksnivå og hva som kan bidra til å forklare god eller dårlig måloppnåelse. For å undersøke om målene er nådd i de utvalgte tiltakene har vi undersøkt hva de gjennomførte tiltakene faktisk har inneholdt, hvem og hvor mange som har deltatt på dem i lys av de målsetningene som var satt for de spesifikke tiltakene. Det vi vet om måloppnåelse har i stor grad fremkommet i tiltakenes årsrapporter, og gjennom intervjuer. Det betyr at funnene ikke er representative, men gir en dypere innsikt i enkelttiltak.

Flere av TV-aksjonstiltakene har som formål å være et lindrende tilbud for særlig utsatte grupper, og/eller å bidra til nye sosiale møteplasser. I disse tiltakene ligger

det ikke forventninger om at tiltaket skal bidra til en endret livssituasjon. Det gjør det enklere å vurdere om man oppnår tiltakets formål. Man kan si at *Kafeen* fungerer dersom den blir besøkt av målgruppen eller at *Skattkammeret* fungerer dersom barn og unge i målgruppen låner fritidsutstyr. For disse tiltakene er spørsmålet om det møter en etterspørsel lokalt, og eventuelt hvorfor ikke? Lave brukertall kan være en indikasjon på manglende kunnskap om lokale behov, konkurranse med lignende og allerede eksisterende tiltak, feil innretning, mangelfull eller forvirrende markedsføring og informasjon om tiltakene ut til målgruppene. I jobb 2 har et mål om endring. Det er vanskelig å måle endringer av enkelttiltak, og det krever en annen type data enn det vi har hatt mulighet til å innhente. Vi har i stedet forsøkt å fange opp et lite utvalg av deltakere sine vurderinger av tiltaket de har deltatt i samt tiltaksleders/frivilliges innsikt i deltakererfaringer.

Det kan være mange ulike årsaker til måloppnåelse eller manglende måloppnåelse. Dette har Kirkens Bymisjon vært opptatt av, og det er lagt opp til relativt stor fleksibilitet innenfor de ulike tiltakene, slik at handlingsrommet for tilpasninger til lokale forhold skal være sikret. Dette gjør at innhold og gjennomføring kan variere mellom i utgangspunktet like tiltak. Kontekstuelle forhold / forhold som er utenfor aktørenes kontroll vil kunne virke både positivt og negativt på tiltakenes måloppnåelse.

Ressurssituasjon og levedyktighet

Det har ikke vært Kirkens Bymisjons mål at alle TV-aksjonstiltak skal videreføres etter prosjektavslutning. Hvorvidt tiltakene kan sies å være levedyktige må ses i lys av måloppnåelse og ressurstilgang og -bruk. Vi har undersøkt dette ved å stille spørsmålet: Hvordan står det som er oppnådd kvalitetsmessig og tidsmessig opp mot ressursene som har blitt brukt? For å besvare dette har vi undersøkt tiltakenes ressursbruk/ og -behov. Et tiltaks eventuelle levedyktighet handler ikke bare om økonomiske ressurser, men også om menneskelige ressurser i form av antall involverte personer (tiltaksleder, ansatte, frivillige og antall brukere), kompetanse og tidsbruk. Jo mer ressurs- og kompetansekrevende et tiltak er, jo mer utsatt for avvikling vil det kunne være på kort eller lang sikt. Tiltak som gir tilgang på frivillige, finansiering, nyttige samarbeidspartnere eller relevant kompetanse for organisasjonen, bidrar til sin egen og organisasjonens levedyktighet. Det å vurdere hvilke tiltak som kan sies å være levedyktige vil kunne være knyttet til tiltakenes innretning. Et tiltak som selv bidrar til å generere inntekter, som eksempelvis et *I jobb*-tiltak eller et *Kafe*-tiltak, vil ha andre forutsetninger enn tiltak som ikke har denne muligheten, slik som *Veiviser* og *Generasjonsmøter* selv om alle tiltak høyst sannsynlig vil være avhengig av en viss økonomisk støtte. Konteksten/omgivelsene – og endringer i denne/disse – vil også kunne ha betydning for tiltakenes levedyktighet (og måloppnåelse). Levedyktighet er dermed ikke så enkelt å vurdere eller forutse. I tabell 2 har vi kort skissert *alle* de seks TV-aksjonstiltakskonseptene Kirkens Bymisjon har hatt i løpet av prosjektperioden. Konseptene våre case hører inn under, er markert med blå farge.

Utvalg

Det har ikke vært anledning til, eller ønskelig, å følge alle konseptene eller tiltakene i prosjektet. I samråd med oppdragsgiver valgte Fafo seks tiltak innenfor to konsepter som vi har fulgt nærmere i prosjektperioden (2018-2022): to *Skattkammeret*-tiltak (Bodø og Orkanger), to *I jobb 2*-tiltak (Kongsberg og Bergen), og to *Veiviser*-tiltak (Kristiansand og bydel Stovner i Oslo). Utvalgskriteriene var at det skulle være noen nye tiltak, at tiltakene skulle være geografisk spredt og i byer Kirkens Bymisjon

allerede hadde aktiviteter og i nye byer). I slutfasen av prosjektet i 2022, innlemmet vi tre ekstra tiltak: Skattkammeret i Kirkenes, I jobb på Voss og Veiviser i Fredrikstad. Dette var tiltak som ble vurdert som suksessfulle tiltak.

Tabell 2 Konseptenes innhold, målgruppe og formål.

Konsept*	Hva skal tiltaket tilby?	Målgrupper	Formål
I jobb1	- Dagarbeid mot kontant honorar - Følelse av å bli sett, respektert og inkludert	Mennesker utenfor ordinært arbeidsliv (personer som mottar uførepensjon / sosialhjelp) grunnet rus og/eller psykiatri	Lindre en vanskelig livssituasjon
I jobb 2	- Ulønnet arbeids- og aktivitetstilbud med reelle arbeidsoppgaver - Hjelp til individuelt endringsarbeid (oppnå rusfrihet, bedret fysisk og/eller psykisk helse, økt samfunnsdeltakelse og familiekontakt, komme i arbeid eller utdanning m.fl.) - Opplevelse av mestring og kollegafellesskap	Mennesker som befinner seg langt fra det ordinære arbeidslivet	Lindre og endre en vanskelig livssituasjon
Skattkammeret	- Veiledning om eksisterende fritidstilbud - Egne aktiviteter - Utlån av utstyr - Påvirkningsarbeid lokalt	- Barn og unge opp til 20 år - Foresatte - Minoritetsmiljøer - Kommune, lag og foreninger lokalt	La barn og unge delta i en fritidsaktivitet
Generasjonsmøter**	- Jevnlige treff med aktiviteter som leksehjelp, måltider, turer og spillkvelder - Møter preget av likeverd, gjensidighet og myndiggjøring	- Aktive eldre / pensjonister - Innvandrere / norsk ungdom med behov for voksenkontakt	Skape en møteplass
Kafé	- God, sunn, næringsrik og rimelig mat - Hyggelige lokaler - Inkluderende fellesskap og noen å snakke med - Informasjon om og hjelp til å nå andre deler av hjelpeapparatet	Mennesker med utfordrende livssituasjoner (dårlig psykisk helse, rusavhengighet, bostedsløshet, fattigdom, lite nettverk o.l.) uavhengig av rettighetsstatus i Norge. Noen <i>Kafeer</i> er åpne for alle og de tilbyr tidvis arbeidstrening, et par <i>Kafeer</i> er ungdomskafeer	Skape en møteplass, lindre en vanskelig livssituasjon
Akuttilbud for fattige tilreisende	- Mulighet for å sove inne - Et måltid - Tilgang på gode sanitærforhold - Sosial- og helsefaglig råd og veiledning, anerkjennelse, respekt og varme	Fattige tilreisende i EØS-området	Dekke basisbehov
Veiviser**	- Møter mellom tre personer 2–4 ganger i måneden - Fellesaktiviteter for flere grupper - Bli kjent med nye mennesker - Praktisere norsk - Bli kjent med det norske samfunnet - Inkluderende fellesskap - Følelse av å være en ressurs i sitt nærmiljø	Hovedmålgruppen er nyankomne innvandrere / innvandrere som fortsatt føler seg fremmed i nærmiljøet og som mangler nettverk. Målgruppe 2 er personer med migrasjonsbakgrunn som har lengre botid i Norge, snakker norsk og selv ønsker å være frivillig. Målgruppe 3 er frivillige som har vokst opp i Norge	Skape en møteplass der målet er å bli kjent, få et utvidet nettverk, gjøre ting sammen, praktisere norsk og bedre forstå de norske samfunns-kodene

<https://kirkensbymisjon.no/veiviser/om-oss/>

* Vi har valgt å utelate konseptet *Akuttilbud for fattige tilreisende*. Grunnet koronapandemien og nedstenging av grensene i 2020 ble ett av de fire tiltakene nedskalert og ett ble omgjort til et Skattkammeret-tiltak.

** Dette tiltaket gikk ikke helt etter planen grunnet strenge smittevernregler i forbindelse med koronapandemien.

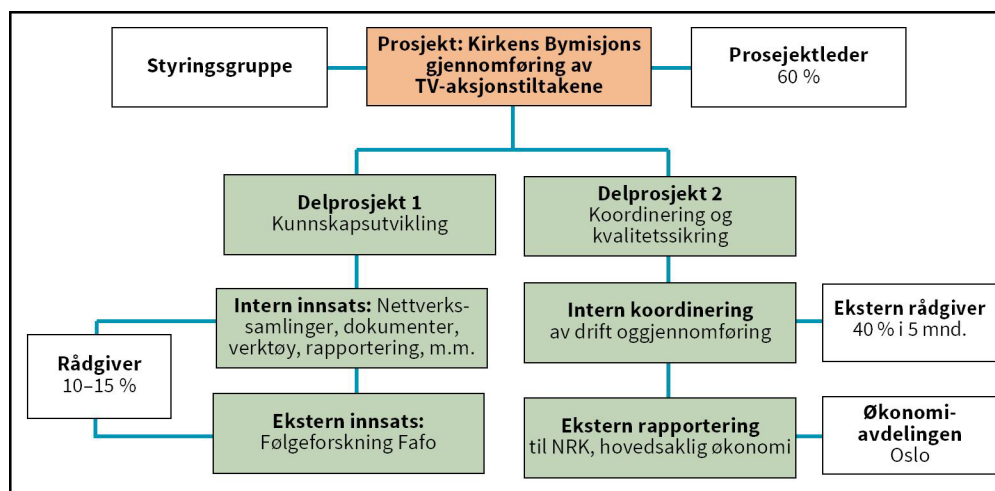
Målgruppene for disse tiltakene er tydelig definert, noe som gjør det mulig å undersøke om tiltaket når frem til dem. Målgruppens subjektive opplevelser er viktige, men

disse opplevelsene suppleres med mer overordnede og målbare kriterier for suksess. Vi har derfor vært opptatt av at rapportering og kvalitetssikring bør fange opp tiltakenes «input» (hva de gjør), i tillegg til «output» (virkningene av det de gjør), da kunnskap om hva som faktisk gjøres er viktig for videre læring og for å forstå et tiltaks suksess.

3 TV-aksjonsprosjektets omfang, rigging og drift

Måten man organiserer et stort og komplekst prosjekt som et TV-aksjonsprosjekt på, kan ha betydning for overordnet måloppnåelse. TV-aksjonsprosjektet har ikke bare handlet om å opprette tiltak som skal bidra til et varmere og mer inkluderende samfunn, men har også vært et relativt omfattende organisatorisk prosjekt der Kirkens Bymisjons tolv ulike – og autonome – stiftelser har jobbet sammen om å nå forhåndsdefinerte tiltaks oppsatte mål. Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak har vært organisert i et eget prosjekt med en prosjektleder ansatt i 50 prosent stilling som rådgiver. Frem til januar 2022 var det også en prosjektmedarbeider ansatt i Kirkens Bymisjon Oslo tilknyttet prosjektet, men som ikke var lønnet av prosjektet. Prosjektmedarbeideren overtok prosjektlederrollen i januar 2022, da tidligere prosjektleder gikk over i en annen stilling i stiftelsen. Det har i tillegg vært noen mindre organisatoriske endringer i prosjektet i løpet av prosjektperioden.

Figur 1 Organisasjonskart – TV-aksjonsprosjektet.

Prosjektet har hatt en nasjonal referansegruppe og en styringsgruppe. Den nasjonale referansegruppen har vært med helt fra starten av TV-aksjonsprosjektet i 2018, og har blitt ledet av prosjektleder for prosjektet. Gruppen har bestått av totalt seks personer, inkludert prosjektleder. Den nasjonale referansegruppen har hovedsakelig vært involvert når TV-tiltakene skulle velges ut og TV-aksjonsmidler skulle fordeles. De var derfor mye involvert i oppstarten av prosjektet, men har også vært involvert senere i perioden når det har vært ekstrapartdelinger av midler, eller når tiltak har søkt om å få omdisponere midler.

Den nasjonale referansegruppen måtte forholde seg til en form for økonomisk fordelingsnøkkel mellom de ulike stiftelsene for å sikre at alle mottok noen midler. Gruppen hadde også ansvaret for å kvalitetssikre søknadene og kom med innspill til rangeringen av disse. Denne rangeringen ble gjort ut fra samsvaret mellom de ulike

tiltakskriteriene, oppfattet robusthet eller levedyktighet og realisme i søknadene, forstått som antatt gjennomføringsevne. Utover i prosjektperioden har gruppen spilt en mer beskjeden rolle. Prosjektleder og referansegruppen ble derfor sommeren 2020 enige om å ha kontakt ved behov.

TV-aksjonsprosjektet har også hatt en styringsgruppe bestående av prosjektleder, seksjonsleder for fag- og tiltaksutvikling, direktør for avdeling Samfunn og utvikling og avdelingsdirektør for Økonomi. Styringsgruppen har møttes fire ganger i året, og temaet for disse møtene har hovedsakelig vært prosjektets økonomi. De har vært opptatt av rapporteringen til NRK, bruken av midlene, tiltakenes årsrapporter m.v.

TV-aksjonsprosjektet har hatt ett nettverk per konsept, og hvert av disse nettverkene har hatt en nettverksgruppeleder, hvorav de fleste også har vært tiltaksleder for et tiltak, noe som har gitt nærhet til og førstehåndskunnskap om tiltakene.

3.1 Sentrale føringer og drift

De tolv stiftelsene måtte forholde seg til TV-aksjonsprosjektets føringer da de søkte om å bli et TV-aksjonstiltak. Det var ønskelig at midlene skulle fordeles noenlunde rettferdig mellom de ulike stiftelsene, der det ble skilt mellom store, mellomstore og små stiftelser. Prosjektleder har ikke hatt noen myndighet over stiftelsene/tiltakene i prosjektet utover å kreve at tiltakene følger de oppsatte regler og kriterier for deltakelse som er skissert i NRK-søknaden.

Prosjektleder har, i samarbeid med flere, hatt ansvaret for å utarbeide rapporteringskriterier for tiltakene, følge opp disse årlige rapporteringene, rapportere til NRK om TV-aksjonsprosjektets økonomi, arrangere nettverkssamlinger for de fem (seks) konseptene, informere om prosjektet, være støttespiller og rådgiver for tiltakslederne ved behov. Alle disse oppgavene har gitt prosjektleder svært god innsikt i de ulike tiltakene og deres utvikling gjennom hele prosjektperioden. Rapporteringskrav gir en mulighet til å sikre nødvendig lojalitet til tiltaket og prosjektet og kan potensielt også å ha en disiplinerende effekt på tiltakenes arbeid, da slik rapportering synliggjør hva som gjøres og hvordan det gjøres.

Som del av det overordnede TV-aksjonsprosjektet ble det utviklet beskrivelser av de seks ulike konseptene når det gjaldt formål, innhold og målgrupper. Det ble også gitt beskrivelser av hva tiltakene bør tenke på før oppstart, slik som lokal kjennskap til målgruppene og deres behov, hvordan rekruttere målgruppene, frivillige og samarbeidspartnere. Videre hvilke lover og regler tiltakene må tenke på, materielle rammer, økonomi/budsjett, mulige inntektskilder, og utfordringer og dilemmaer tiltakene kan møte på.

Det er kun i Kafé- og I jobb-tiltakene det er satt spesifikke krav til at tiltaksleder må ha sosialfaglig kompetanse. I Kafé-tiltakene må det være minst to ansatte med relevant faglig kompetanse og minst én med sosialfaglig bakgrunn, mens I jobb-tiltakene skal ledes av ordinært ansatte med sosialfaglig kompetanse. I Skattkammeret er det ikke satt slike spesifikke krav til kompetanse, selv om det ikke bare skal være en utlånstjeneste, men også inneholde aktivitetstilbud som del av tiltakets sosialfaglige arbeid. Det er heller ikke satt slike faglige krav til tiltaksleder i Generasjonsmøter- og Veiviser-tiltakene, men her er det beskrevet hva tiltaksleder bør ha kunnskap om, slik som integrerings- og flyktning-/migrasjonspolitikk og innsikt i mangfold- og integreringsarbeid i stort. Som en hjelp til tiltakslederne utviklet Deloitte en prosjektguide til TV-aksjonsprosjektet. Denne har ifølge prosjektledelsen blitt brukt i varierende grad.

Det vil alltid kunne diskuteres i hvilken grad store og komplekse prosjekter, som til dels må tilpasses lokale forhold, bør ha sentrale føringer og hva disse føringene bør bestå i. Stiftelsene er autonome og selvstendige, men har i dette prosjektet vært nødt til å forholde seg til NRK-søknadens krav som er satt for det enkelte tiltak. Utover dette har TV-aksjonsprosjektet hatt krav om felles logo, fargebruk og navn på tiltakene for å øke gjenkjennelsen, for å nevne noe. De første nettverksmøtene for de ulike tiltakene avslørte at det var ulik logo- og fargebruk samt lokale navn på TV-aksjons-tiltakene.

Behovet for sentral oppfølging og styring av tiltakene vil på den ene siden kunne knyttes til tiltaksledernes kompetanse og erfaring, men også til måten tiltaket er organisert på i den lokale stiftelsen. Dersom TV-aksjonstiltakene er organisert som satellitter med liten eller ingen kontakt med resten av stiftelsens ansatte og tiltak, vil behovet for mer sentral styring og samhandling antakelig bli mer etterlyst av tiltaksleder grunnet mangel på et kollegium.

3.2 Tildeling og fordeling av midler

De innsamlede midlene på over 250 millioner kroner har gitt de ulike stiftelsene gode muligheter til å utvikle og drifte tiltak i inntil fire år. Samtidig er det til dels store kostnader forbundet med mange av tiltakene, og med noen mer enn andre. Prosjektledelsen mener føringen om en mest mulig rettferdig fordeling av midler på de ulike stiftelsene i utgangspunktet er forståelig, men ulempen er at de ble smurt tynt utover. Dette ble ytterligere forsterket da det ble åpnet opp for at stiftelsene kunne søke på flere TV-aksjonstiltak, fremfor kun ett. En måte dette kunne vært unngått på – og som oppleves som et læringspunkt – hadde vært å begrense antall tiltak stiftelsene kunne søke om midler til og at man hadde opprettet litt færre prosjekter, med bedre finansiering. Ved årsrapporteringen for 2019 hadde 66 tiltak fått bevilget TV-aksjonsmidler og startet opp, hvorav noen hadde åpnet tilbudet for målgruppene, mens andre kun hadde ansatt tiltaksledere. Senere oppstart av tiltakene enn forutsatt bidro til overføring av midler til 2020, og grunnet koronapandemien ble det også overført midler fra 2020 til 2021 og dermed en tidsmessig forlengelse av noen av tiltakene. De store stiftelsene har mottatt flere midler enn de små og mellomstore, og det var Kirkens Bymisjons generalsekretær i Oslo som godkjente alle prosjektene som fikk tildelt midler.

Fra oppstart av prosjektet har det fra prosjektledelsens side blitt understreket overfor tiltakslederne at tiltakene måtte tenke økonomisk bærekraft helt fra starten. De innser i ettertid at dette burde ha vært understreket oftere og tydeligere, og at de muligens også burde ha vært noe strengere i løpet av prosjektperioden med å kreve mer fremdrift i noen tiltak. Dette kom til uttrykk i prosjektets siste runde med utdeling av prosjektmidler i 2021, da ble det åpnet for å kunne søke om ekstra midler. Det ble utarbeidet en rekke kriterier som blant annet tok hensyn til om tiltaket var opprettet i en ny by, om det var en ny målgruppe eller konsept/fagfelt for byen/stiftelsen. Utover dette måtte det begrunnes om det var behov for tiltaket, og det måtte foreligge en realistisk plan for videreføring av tiltaket på sikt (levedyktighet).

Prosjektledelsen oppgir at det har vært avsatt nok midler til å drifte TV-aksjonsprosjektet sentralt. Erfaringen er at stiftelsene har gitt tiltakslederne ulikt ansvar når det kommer til tiltakets TV-aksjonsbudsjett. Det har kommet frem at flere tiltaksledere ikke har innsikt i eller særlig god oversikt over eget budsjett, da ansvaret for dette er lagt til en ansatt i lokal stiftelse. Det å frata tiltaksleder ansvaret for og oversikt over eget budsjett fremstår som lite rasjonelt og hensiktsmessig, og vil høyst

sannsynlig påvirke mulighetene og insentivet for å tenke strategisk og langsiktig rundt tiltaket.

3.3 Flere møtesteder og mindre utenforskap?

TV-aksjonsprosjektet har hatt som mål å redusere utenforskap og mobilisere for å skape fellesskap. Dette skal oppnås gjennom å skape flere møtesteder for økt inkludering og forbedret livskvalitet. Forventede endringer er dermed både på tilbuds-, individ- og samfunnsnivå, med tiltak som skal virke der effekten er størst for det enkelte individ og samfunnet. Dersom vi tar utgangspunkt i målet om å utvikle flere møtesteder, så kan prosjektet sies å ha oppnådd dette.⁵ I løpet av evalueringsperioden (2019–2022) har det vært satt i gang mellom 66–70 tiltak (se tabell 3).

Tabell 3 Antall tiltak fordelt på tiltak og år.

Tiltak	2019*	2020	2021	2022
Akuttilbud	4	2**	2	2
Kafé (6 nye byer)	13	12	12	12
I jobb 1 og I jobb 2	18	18	18	18
Skattkammeret (4 nye byer)	13	14	12	12
Veiviser (nytt konsept)	8	9	8***	8
Generasjonsmøter (nytt konsept)	10	11	11	11
Totalt antall tiltak	66	65	68	63

* Per 14.11.2019

** Ett nedskalerte og opprettet et Skattkammeret i stedet.

*** To Veiviser-tiltak avsluttet, hvorav ett omdisponeres til I jobb og ett til Kafe/arbeid,

Som tabell 3 viser, hadde Kirkens Bymisjon igangsatt 66 tiltak i løpet av oppstartsåret 2019. Disse tiltakene var fordelt på 36 byer, og 14 av disse byene var nye for Kirkens Bymisjon. Per januar 2023 er det 41 av 65 tiltak som videreføres.

Det finnes ingen eksakte tall for bruken av alle TV-aksjonstiltakene. Det er heller ikke slik at antallet brukere er det viktigste for å avgjøre et tilbuds suksess/vellykkethet, men også om det møter et behov, innholdet og kvaliteten i tiltaket/aktiviteten. Noen tiltak har dessuten antallsbegrensninger. For å gi et visst innblikk i bruken av casetiltakene har vi undersøkt årsrapportene til tiltakene (tabell 4).

⁵ Unntaket er tiltakene Akuttilbud til fattige tilreisende (som vi ikke rapporterer på i denne evalueringen).

Tabell 4 Antall personer som har benyttet seg av tiltakene slik det fremkommer i tiltakenes årsrapporter.

Tiltak	2019	2020	2021
I jobb 2: Vaktmestertjenesten, Kongsberg	2–4 deltakere pr. dag i tiltaket, ca. 15 forskjellige deltakere i løpet av 2019	25 deltakere i tiltak, 25 deltakere lavterskel, 5 deltakere i språkpraksis, 2–10 deltakere pr. dag i løpet av 2020	22 i tiltaket (sysselsetting, lavterskel og språkpraksis) og 2–10 deltakere pr. dag
I jobb 2: Kaffeverkstedet Bønner, Bergen	5 flerkulturelle personer på arbeidstrening, 4 unge voksne i fare for å bli uføretrygdet	5 flerkulturelle personer med integreringsbehov, 5 unge voksne utenfor arbeid og utdanning, 1 ung person uten skolegang eller arbeid, 2 unge personer i fare for å bli uføretrygdet	5 flerkulturelle personer med integreringsbehov, 6 unge voksne utenfor arbeid og utdanning, 1 ung person i fare for å bli uføretrygdet, 3 deltakere på AFT-tiltak
Skattkammeret, Orkanger	Antall utlån (fra april): 517 Antall enheter utlånt: 1133	Antall utlån: 1500 (februar til midten av mars) Skikurs for 20 deltakere	Det er ikke oppgitt antall utlån/brukere
Skattkammeret, Bodø	-	Åpnet i februar 2020, mangler tall for utlån/deltakelse i aktivitetene som er arrangert	Gi det videre: ca. 210 familier, har delt ut over 1700 plagg siden august 2020 Gaver: 160 gaver utdelt til ca. 50 familier siden oppstart februar 2021 Ca. 30 aktiviteter /kurs er gjennomført siden oppstart februar 2020 Øvelseskjøring: 10 deltakere
Veiviser*, Stovner	3 grupper	7 grupper	10 grupper
Veiviser, Kristiansand	-	13 grupper med 40 deltakere	12 grupper med 3 deltakere og 7 grupper med 4 deltakere, totalt 64 deltakere.

* Alle Veiviser-tiltak består av grupper med tre personer.

Casetiltakene har gjennomført en rekke aktiviteter i løpet av TV-aksjonsperioden, og disse beskrives nærmere i kapittel 4.

Forskjeller i måloppnåelse

Intervjuene med prosjektledelsen i 2019 viste at oppstarten av de ulike tiltakene varierte, flere tiltak har hatt noe forsinket oppstart i forhold til de opprinnelige fremdriftsplanene. Til tross for dette har TV-aksjonstiltakene sett under ett, ifølge prosjektledelsen, hatt relativt god måloppnåelse sett i lys av kriteriene som ble utarbeidet da prosjektet startet. Samtidig observerer prosjektledelsen at det er til dels store forskjeller i måloppnåelse mellom konseptene, og også mellom de ulike tiltakene. Ifølge våre data kan dette ha ulike årsaker. Noen av TV-aksjonstiltakene hadde stiftelsene allerede erfaring med, og de kunne dermed starte opp ganske umiddelbart; noen har startet opp nye konsepter med ny metodikk som har vist seg å ikke fungere så bra som forventet, slik som Veiviser og Generasjonsmøter, men også Bønner i Bergens satsing på kombinasjonen av sosialt entreprenørskap og spesialkaffe. Andre tiltak har brukt en del tid på å finne/pusse opp lokaler, kjøpe inn utstyr, fastsette priser, rekruttere frivillige og deltakere, og forankre tiltaket lokalt – både i byen og internt i egen stiftelse. Noen har også møtt mer lokal velvilje enn andre og opplever å ha fylt etterlengtede behov. Ressursene i tiltakene har også variert. Noen tiltak har hatt

tiltaksledere i full stilling, mens andre kun har hatt deltidsstilling. Noen har også hatt fast ansatte og flere frivillige tilknyttet tiltaket, mens andre har hatt færre slike ressurser å støtte seg på. Flere av konseptene, slik som Veiviser og Generasjonsmøter, ble særlig hardt rammet av koronapandemien. Enkelte av tiltakene har startet opp i nye byer, og har dermed ikke nødvendigvis hatt nettverk og samarbeidsrelasjoner å spille på ved oppstart, og som tar tid å bygge opp. I hvilken grad og hvor raskt man lykkes med tiltakene, har dermed mange og til dels ulike forklaringer.

Tiltakenes fleksibilitet

Stiftelsene har måttet holde seg til de utarbeidede TV-aksjonskonseptene, men de har samtidig vært åpne for lokalt preg og tilpasninger, noe vi gir eksempler på under beskrivelsen av casene i kapittel 4. Prosjektledelsen har observert at dette lokale handlingsrommet, eller fleksibiliteten, har vært mer eller mindre utnyttet blant tiltakslederne. Noen tiltaksledere har holdt seg strengt til tiltaksbeskrivelsene, mens andre har tilpasset innholdet til lokale behov og til erfaringer de har gjort seg gjennom TV-aksjonsperioden. Våre innsamlede data tyder på at disse variasjonene kan ha flere forklaringer. For det første har det i enkelte tiltak vært utfordrende å finne alternative aktiviteter. Dette gjelder nok særlig Veiviser og Generasjonsmøter, som har vært basert på relativt tette møter mellom deltakerne, der flere var i risikogruppen under koronapandemien. Disse har rett og slett ikke villet møte av frykt for smitte. Digitale møter som et alternativ har heller ikke vært en god løsning, da mange av deltakerne verken har de digitale ferdighetene eller utstyret som skal til for å møtes på denne måten. Digitale møter har heller ikke vært oppfattet som en god erstatning for fysiske møter. Store variasjoner i smitterestriksjoner har spilt en rolle for mulighetene til å gjennomføre ulike aktiviteter. Det gis eksempler på at noen kafeer endret driften fra servering i kafeen til cateringvirksomhet under koronaperioden, mens andre stengte tiltaket helt. Vi har ikke data som kan gi oss informasjon om hvorfor det har vært så ulike løsninger i disse tiltakene. Våre I jobb 2-case har i stor grad klart å holde tiltakene åpne. Dette kan forklares med lokale smittevernregler, men også tilpasninger av aktivitetene. Vaktmestertjenesten i Kongsberg sluttet eksempelvis å tilby tjenester innendørs, og gikk over til kun å tilby tjenester utendørs. Dette tiltaket har for øvrig gjennom hele perioden hatt godt tilsig av oppdrag – både avtalebaserte og mer ad hoc-pregede. Prosjektledelsen oppgir at dette ikke gjelder for alle I jobb 2-tiltakene. De som har hatt problemer med å få nok oppdrag, vil høyst sannsynlig hatt enda større problemer under pandemien. Skattkammeret-tiltakene har muligens hatt mindre behov for store endringer og tilpasninger så lenge de har oppfylt et lokalt behov. Måten disse tiltakene kan sies å ha utvist en viss fleksibilitet på, er at de under koronapandemien i all hovedsak konsentrerte seg om ett av tiltakets to målsettinger, nemlig utlånstjenesten, og i mindre grad målet om å utvikle og tilby aktiviteter. Våre case viser at de raskt tilpasset seg nasjonale og lokale smitteverntiltak, men at dette samtidig skapte en god del merarbeid for dem når det gjaldt å utarbeide og gjennomføre avstandsregler, å utvikle bedre utlånssystemer samt å rette seg etter strenge renholds krav. Alle disse forholdene vil nødvendigvis ha påvirket de ulike tiltakenes måloppnåelse.

3.4 Å «virke der effekten er størst»

Kirkens Bymisjon ønsker økt inkludering og å motvirke utenforskap gjennom å danne ulike arenaer for møter mellom mennesker. På den måten kan man hevde at TV-aksjonstiltakene utgjør grunnlaget for slike møter. Noen av konseptene eksisterte før

TV-aksjonsprosjektet, eksempelvis Skattkammeret og Kafé. Antallet tiltak under disse konseptene økte med TV-aksjonsmidlene, som utløste muligheten for å etablere flere slike. Kort fortalt så er alle TV-aksjonstiltakene nye, men alle TV-aksjonskonseptene er ikke nye. Antall Skattkammeret-tiltak er doblet grunnet TV-aksjonsmidlene ved at tolv nye slike ble startet. Andre tiltak er nye, slik som Veiviser og Generasjonsmøter, og både eksisterende tiltak og nye tiltak er opprettet i nye byer for Kirkens Bymisjon.

Potensielt er effekten av et TV-aksjonstiltak aller størst der det ikke allerede eksisterer et tilsvarende tilbud. For å kunne møte lokale behov bør man derfor ha kunnskap om hvilke tiltak som allerede finnes eller mangler for spesifikke målgrupper. Uten en kartlegging av behovene lokalt, kan man risikere å starte tilbud det ikke er etterspørsel etter, eller som konkurrerer med allerede eksisterende lokale tilbud. Hvis behovet for et tiltak er mettet, kan det i verste fall ende med dårlig samarbeidsklima lokalt – det være seg med andre frivillige organisasjoner, lokalt næringsliv eller med (offentlige) tiltakstilbydere. Det kan få betydning ikke bare for mulig fremtidig lokal økonomisk støtte til tiltaket, men også for holdningene og omdømmet til Kirkens Bymisjon. Fra et brukerperspektiv er heller ikke mer av det samme nødvendigvis ønskelig.

Fafos data fra våre intervjuer med nasjonal referansegruppe og sentral prosjektledelse i forbindelse med ekstrarapporteringen i 2021, tydet på at det i ulik grad har vært foretatt behovsvurderinger ved oppstart av TV-aksjonstiltakene. Forklaringer vi fikk gjennom våre ulike intervjuer da, og senere, knytter dette til en rekke forhold. Fristen for å søke om TV-aksjonsmidler var relativt knapp, og stiftelsene måtte dermed hive seg raskt rundt for å sikre seg midler siden det var et sentralt ønske om å fordele midlene mellom dem. Noen av stiftelsene drev allerede tiltak som med enkle grep kunne omgjøres til et TV-aksjonstiltak. Et eksempel på dette er kaffeverkstedet Bønner i Bergen, som hadde en svært gjennomarbeidet behovsanalyse lenge før TV-aksjonstiltakene, og som dermed med enkle grep kunne tilpasses til et I jobb 2-tiltak. Andre startet opp tiltak – til dels også tiltak som var nye for stiftelsen – i byer hvor Kirkens Bymisjon ikke var etablert før TV-aksjonen. Eksempler på dette er Generasjonsmøter og Veiviser som ikke bare ble hardt rammet av koronapandemien, men som også var basert på en ny metodikk som viste seg å fungere dårlig. Dette beskriver vi nærmere i våre analyser av casene i kapittel 4.

Koronapandemien

Koronapandemien fikk betydning for tiltakenes måloppnåelse særlig i 2020, men til dels også i 2021. Det sagt, så rammet pandemien noen konsepter og tiltak hardere enn andre. Konseptet Kom inn for natten med akutttilbud for fattige tilreisende ble sterkt redusert grunnet strenge innreiseregler, og tre av fem tiltak ble lagt ned. Strenge smittevernregler rammet også noen tiltak hardere enn andre, og særlig gjaldt det Veiviser og Generasjonsmøter, som var basert på fysiske møter blant annet mellom yngre og eldre personer. Til tross for at enkelte forsøkte å opprettholde møtene, men utendørs, så var det en redsel i målgruppen for å bli smittet av korona, og de dukket dermed ikke opp. Kjennetegn ved målgruppen – eksempelvis eldre i Generasjonsmøter og relativt nyankomne flyktninger i Veiviser-tiltakene – bidro til at digitale møter ikke ble ansett som en god erstatning. Disse tiltakene var dermed sterkt preget av koronapandemien fra mars 2020 og helt frem til sommeren/høsten 2021.

Hvis vi ser bort fra lockdown-perioden, har koronapandemien blitt håndtert svært ulikt av de forskjellige tiltakslederne. Noe kan knyttes til ulike geografiske smittevernregler, men også til hvordan tiltakene har tilpasset seg disse. Noen tiltaksledere har vist stor kreativitet og fleksibilitet med tanke på å tilpasse tiltakene til de til

enhver tid gjeldende smittevernreglene, og har i stor grad lyktes med å holde tiltakene i gang i denne perioden. Å holde noen tiltak i gang – eksempelvis Skattkammeret – har for øvrig vært arbeidskrevende, og mer enn det tiltaket i utgangspunktet hadde tatt høyde for. Noen Skattkammeret-tiltak tilpasset seg situasjonen gjennom antallsbegrensninger i egne lokaler, nettreservering for lån av utstyr for å begrense oppholdet og antallet mennesker i lokalene samt ekstra hygienetiltak, slik som grundig vask av utstyr/tøy mellom hvert utlån. Basert på våre innsamlede data ser det ut til at det særlig var det sosialfaglige arbeidet som lå brakk i koronaperioden, og at det var egenutviklede aktiviteter som i all hovedsak ble lagt på is. At arbeidet i de ulike tiltakene stoppet noe opp kan antakelig også forklares med at pandemien gjorde det krevende å bygge nettverk, og at det var utfordringer med å informere brukergruppen fordi skolene var stengt over lang tid. Enkelte Kafé-tiltak tilpasset tilbudet når de måtte stenge kafeene, og det gis eksempler på kafeer som gikk over til cateringvirksomhet og utkjøring av mat til trengende, fremfor servering av mat til gjester i kafeen. Ifølge prosjektleder, var det en rekke I jobb-tiltak som slet i løpet av koronapandemien. De hadde problemer med å finne på fornuftige jobboppgaver til deltakerne, og de hadde ikke nok frivillige/ansatte på jobb i tiltakene. Men Vaktmestertjenesten på Kongsberg tilpasset sine aktiviteter til de til enhver tid gjeldende smittevernregler og holdt tiltaket åpent i hele perioden, med unntak av under nedstengingen av landet.

3.5 Konseptenes/tiltakenes innretning og levedyktighet

De ulike TV-aksjonskonseptene og tilhørende tiltak kan sies å ha ulike forutsetninger for å lykkes både på kort og lang sikt. Utover koronapandemiens ulike betydning for de ulike lokale tiltakene, nevnt over, så har konseptene og tiltakene også ulik innretning, og dermed ulike forutsetninger for egeninntjening, noe som er en måte å sikre videre drift av tiltaket på etter at TV-aksjonsprosjektet er avsluttet.

Kafeene og I jobb 2-konseptene er de som i utgangspunktet er i best posisjon til egeninntjening. Kafeene – særlig de som ikke retter seg mot en spesifikk målgruppe, men hele byens befolkning – har gode muligheter for inntjening gjennom salg av mat og drikke. Ifølge våre data har noen av Kafé-tiltakene gode avtaler med det lokale næringslivet, som de mottar overskuddsmat fra. Noen Kafeer er svært populære lokalt og har et stabilt og høyt kundegrunnlag. Av konkurransemessige hensyn kan de ikke legge seg for lavt i pris, for å unngå å konkurrere ut andre lokale kafeer og for å unngå diskusjoner om sosial dumping.⁶ Et slikt selvpålagt inntjeningstak vil selvfølgelig ha betydning for inntjeningspotensialet til disse tiltakene, men kan bety mye for mulighetene for videre drift, fordi de vil trenge færre ekstra midler for å kunne drifte videre enn tiltak som ikke har muligheter for slik egeninntjening.

I jobb 2-konseptet har også gode muligheter for egeninntjening gjennom salg av varer og/eller tjenester. De ulike jobbtiltakene under dette konseptet hadde diskusjoner om priser og sosial dumping på første nettverkssamling, og i likhet med kafeene er dette noe de er bevisste på, og som legger visse begrensninger på inntjeningspotensialet. Samtidig kan ustabilit oppmøte blant deltakerne, som Vaktmestertjenestene kan oppleve, være en usikkerhet som dels kan påvirke inntjeningen. Usikkerheten rundt oppmøte legger begrensninger for antall oppdrag slike tiltak kan påta seg, men kan også øke arbeidsbelastningen blant ansatte arbeidsledere som tidvis utfører oppgaver selv, i mangel på deltakere. Ustabilit oppmøte og dermed måten oppdrag

⁶ Dette kan man lese mer om i: Lien, L. (2020). Analyse av Kirkens Bymisjons arbeidstiltak. Fafo-notat 2020:01.

utføres på ser for øvrig ikke ut til å påvirke omdømmet til tiltaket / Kirkens Bymisjon, da kundene er innforstått med denne usikkerheten.

Prosjektledelsens utsagn, og våre data fra både nettverkssamlinger og intervjuer, viser at det er ulik måloppnåelse mellom de ulike lokale I jobb 2-tiltakene. Det gis eksempler på I jobb-tiltak som sliter med å få oppdrag, mens andre, slik som Vaktmestertjenesten på Kongsberg, har så mange oppdrag at de tidlig i oppstartsfasen måtte slutte å reklamere for tiltaket. Hva disse ulikhetene kan skyldes, har vi ikke gode data på. På den annen side har Skattkammeret-, Generasjonsmøte- og Veiviser-konseptene ingen muligheter for egeninntjening, med unntak av Skattkammeret, som kan ta en liten utleiepris av enkelte låntakere utenfor målgruppen. De lokale tiltakene er således mer avhengig av at andre finansierer dem fullt og helt, og de er dermed nødt til å søke midler via andre stiftelser og legater, delta i anbudskonkurranser eller få i stand økonomiske samarbeidsavtaler med lokal kommune og/eller lokalt næringsliv – som gode rabatter på utstyr de trenger og/eller tilgang på billige lokaler. Ulike former for donasjoner bidrar også økonomisk, men utgjør sjelden de store summene. Dette betyr stor usikkerhet med tanke på langsiktig finansiering av de lokale tiltakene, og de vil mest sannsynlig være enda mer avhengig av godt lokalt samarbeid, å kunne vise til gode resultater og av å treffe et behov hos den lokale målgruppen enn tiltakene med egeninntjening.

I våre intervjuer med tiltakslederne er det samstemmighet om at det er enklere å få støtte til tiltak som er rettet mot barn og unge, enn andre grupper. Dette kan være særlig gunstig for Skattkammeret-konseptet/tiltakene, som har denne gruppen som hovedmålgruppe. Flere av informantene hevder dessuten at det nærmest er umulig å få støtte til drift av tiltak og til støtte av samme type tiltak over lengre tid. Det pekes på at offentlige myndigheter sjelden støtter søknader om midler til samme tiltak flere ganger.

Ingen Veiviser-tiltak har lyktes med videre finansiering etter at TV-aksjonsmidlene er brukt opp. Veiviser i seg selv koster ikke så mye å drifte sammenlignet med andre tiltak rent økonomisk, men det oppgis å være svært arbeidskrevende, og mer enn forutsatt, da betingelsen om selvstyrte og likeverdige grupper på tre personer ikke har fungert. Dette har gitt tiltakslederne betydelig mer- arbeid enn stillingsstørrelsen til tiltaket skulle tilsi. I våre to Veiviser-case er begge tiltakslederne ansatt i en deltidsstilling. Metodiske utfordringer, liten interesse for tiltakene – dels i egen stiftelse, men også generelt i kommunen – har ikke bidratt til vilje til å videreføre dem. Det sagt, så har tiltakene gitt nyttige erfaringer, og positive erfaringer fra tiltaket vil leve videre ved å bli innlemmet i andre og eksisterende tiltak. Manglende interesse ser også ut til å dreie seg om mangel på lokale behov, siden flere aktører oppgis å drive med lignende tiltak. Konseptet Veiviser er de eneste av TV-aksjonstiltakene der ingen videreføres etter at TV-aksjonsmidlene er brukt opp. Dette har vi omtalt flere steder i dette kapitlet, og det vil også komme frem i kapittel 4.3. Av Generasjonsmøte-tiltakene er det kun i Bergen og Trondheim de videreføres.

Kartlegging av og innsikt i lokale behov

Tiltakenes levedyktighet må ses i lys av lokal etterspørsel / lokale behov. De ulike tiltakene er lokalisert i ulike regioner i landet, noe som innebærer forskjellige lokale forhold og behov. De ulike tiltakene må tilpasses de lokale omgivelsene – både for å fylle etterspurte behov og for å nå målgruppene. Dette krever en viss kunnskap om demografiske forhold og om hva som allerede finnes eller mangler av tilbud til de spesifiserte målgruppene.

Av våre case er det særlig kaffeverkstedet Bønner i Bergen som skiller seg ut når det kommer til kartlegging av lokale forhold og behov, men samtidig kan dette sies å handle om flaks. Kirkens Bymisjon i Bergen hadde jobbet med et tiltak lenge før TV-aksjonen gikk av stabelen. De satt med en gjennomarbeidet rapport utført som et pro bono-oppdrag av et konsulentbyrå, og som tiltaksleder med relativt enkle grep kunne tilpasse TV-aksjonsprosjektet. De satt dermed på en god og gjennomarbeidet oversikt – ikke bare over lokalt behov, men også en gjennomarbeidet begrunnelse for å satse på et kaffeverksted. Andre case, slik som Skattkammeret i Bodø og Orkanger, har ikke slike grundige kartlegginger å vise til, men de har god innsikt i demografi og lokale behov. Skattkammeret i Bodø er lokalisert i bydelen med flest antall lavinntektsusholdninger, mens Skattkammeret i Orkanger ikke hadde noe lignende utlånstiltak for barn og unge.

I hvilken grad alle Veiviser- og Generasjonsmøte-tiltakene er basert på lokale behov, har vi ikke gode nok data på. Det vi vet er at Veiviser på Stovner i utgangspunktet ikke vurderte Veiviser som å fylle et lokalt behov, og at det etter første søknadsrunde om TV-aksjonsmidler var færre søknader totalt sett til Veiviser-konseptet enn den nasjonale referansegruppen ønsket. Som en følge av dette gikk de ut med en oppfordring til stiftelsene om å sende flere søknader til Veiviser-konseptet. Manglende søknader i første runde kan ha vært et uttrykk for et ikke-opplevd behov; at erfaringene lokalt tilsa liten tro på tiltaket eller at det fantes lignende tiltak allerede og/eller at det ikke ble foretatt gode nok avveininger med tanke på tiltakenes levedyktighet.

Forankring, ledelse og drift

Måloppnåelse og suksess ser også ut til å være knyttet til organisatoriske faktorer og ledelse. TV-aksjonstiltakene har hatt ulike forutsetninger for rask oppstart. I jobb 2 og 1 og Kafé er tiltak Kirkens Bymisjon har jobbet med i mange år og som de selv mener de er ganske gode på. Noen av disse tiltakene er dermed nærmest en videreføring av pågående arbeid i noen byer, mens andre har startet opp disse tiltakene i nye byer. Dette gir nødvendigvis ulike forutsetninger i oppstartsfasen, og kan også gi noen utfordringer i driftsfasen. Utover det å være knyttet til mange praktiske oppgaver, som å finne passende lokaler, pusse opp lokaler og fastsette priser på varer og/eller tjenester, kan tiltakslederne med sin ulike kompetanse ha ulik betydning for begge disse fasene. Våre intervjuer tyder på at det er forskjeller mellom de ulike tiltakslederne med hensyn til bakgrunn, men også i hvordan de tenker rundt driften av de lokale tiltakene. Noen av dem ser ut til å tenke mer helhetlig og langsiktig på TV-aksjonstiltakets muligheter for stiftelsen på sikt. Dette kan muligens ha sin årsak i verdier, erfaring, økonomi- og budsjettforståelse, evne til å selge inn tiltakskonseptene til relevante samarbeidspartnere, kompetanse i å bygge relasjoner, klare strategier for rekruttering, og strategisk tenkning rundt TV-aksjonstiltaket. Det å se tiltaket som del av en større portefølje, og dermed ha en mer helhetlig forståelse av det som del av den lokale stiftelsens arbeid, vil for øvrig avhenge av i hvilken grad tiltaksleder er inkludert i stiftelsens øvrige arbeid, men også av behovet for og troen på tiltaket, jf. Veiviser på Stovner, hvor både behovet og troen har vært begrenset. Tiltakslederne opererer i ulike omgivelser og blir inkludert på ulike måter i lokale byer og kommuner, men også i egen stiftelse. Noen sitter tett på og samarbeider med den lokale stiftelsen, mens andre tiltak fungerer mer som en satellitt. Det kan eksempelvis være tiltak som er opprettet i en annen by enn der den lokale stiftelsen har tilholdssted. Våre intervjuer med tiltaksledere tyder også på at det er noe ulik tenkning rundt tiltakene. Noen understreker tiltakets sosiale verdi, mens andre fokuserer på «forretningstenkning». Med forretningstenkning mener vi at man er opptatt av

tiltakets inntjeningsmuligheter og -potensial, noe som til syvende og sist er viktig for utviklingen av tiltaket og dets levedyktighet.

Levedyktighet knyttes til hvordan de ulike tiltakene er satt opp og organisert lokalt. I noen stiftelser er TV-aksjonstiltakene, som nevnt, i liten grad koblet til resten av stiftelsens arbeid, noe som kan føre til mindre samhandling og støtte fra lokal stiftelse. Man kan tenke seg at dette gir mindre synergi når det gjelder overføring av kunnskap og nyttiggjøring av eksisterende støtteapparat, nettverk og samarbeid. Dette kan bidra til å forklare hvorfor prosjektledelsen påpeker at det er forskjeller mellom de ulike tiltaksledernes evne eller muligheter til å tenke strategisk, noe som anses å være en mulig suksessfaktor med tanke på levedyktighet:

Hvis de greier å se helheten i egen stiftelse og egen by, og på sikt integrerer det litt i andre tiltak som ligner, slik at de får et mer helhetlig tilbud. Og da har de kolleger flere steder å spille på. (Prosjektleder 2)

Videre kan manglende inkludering bidra til at tiltaksledere blir stående relativt alene i arbeidet, med liten mulighet for faglig fellesskap og faglige diskusjoner / lufting av problemer. Dette kommer vi tilbake til i neste delkapittel.

Samarbeid og rekruttering

Hovedmålet med TV-aksjonstiltakene er mindre utenforskap, mer fellesskap og et bedre liv for målgruppene. Sistnevnte innebærer at man utover å tilby tiltak det er lokal etterspørsel etter, også lykkes med å rekruttere målgruppen for tiltaket, og at målgruppen faktisk benytter seg av det.

Våre funn tyder på at rekruttering av deltakere kan være krevende, men at et relevant nettverk og samarbeid med relevante aktører kan gjøre dette arbeidet atskillig enklere. Avhengig av målgruppe fremstår NAV, Kriminalomsorgen, ulike kommunale avdelinger, idrettslag/-råd, andre frivillige organisasjoner, DPS og skoler som viktige for å spre informasjon om tiltakene, men også for å rekruttere deltakere. Bruk av hjemmesider, sosiale medier (Facebook og Instagram) og lokalaviser fremstår dessuten som gode måter å nå målgruppene på. Mange tiltak retter seg mot personer med særskilte kjennetegn (rus(-erfaring), psykiske lidelser), mens andre er rettet mot en mye bredere målgruppe. Jo bredere målgruppen for tiltaket er, jo enklere er det å rekruttere mange og mer heterogene brukere. Det øker også mulighetene for møter mellom mennesker med ulik bakgrunn og livserfaring, i tillegg til å fjerne stigma knyttet til bruk av tiltakene. Eksempler på dette er enkelte av Kafé- og Skattkammeret-tiltakene. Tiltak som i utgangspunktet er rettet mot utsatte grupper, men som samtidig i praksis er åpne for alle, betyr også mindre ressurser brukt til rekruttering. Årsrapportene og informasjon fra prosjektleder viser at flere Skattkammeret-tiltak utover i prosjektperioden har erfart at den åpne / lavterskel innretningen treffer sårbare grupper som lavinntektsfamilier, ensomme og personer som opplever utenforskap – samtidig som også barn fra så kalte ressurssterke familier benytter seg av den. Når brukerne av utlånstilbudet føler seg trygge, bruker de også utlånsstedet som en sosial arena. Ifølge prosjektleder oppgir tiltakslederne at det er et økende behov for aktiviteter / sosiale møteplasser.

4 Erfaringer fra casetiltakene

I dette kapitlet presenterer vi funnene fra våre seks case. De er basert på data fra intervjuer med tiltakslederne for tiltakene, enkelte frivillige og deltakere. I tillegg inneholder de opplysninger fra tiltakenes årlige innrapporteringer og mer generelle erfaringer fra nettverkssamlingene, og som dermed representerer flere av tiltakene enn casetiltakene. Vi innlemmer også funn fra intervjuene med tre tiltaksledere i Skattkammeret i Kirkenes, I jobb på Voss og Veiviser i Fredrikstad. Funnene fra disse intervjuene presenteres under de respektive innsatsområdene. Vi starter med å presentere funnene fra Innsatsområde 2 – Kom inn i hverdagslivet, I jobb 2 Kaffeverkstedet Bønner i Bergen og Vaktmestertjenesten på Kongsberg, og I jobb på Voss før vi beskriver funnene fra Skattkammeret-tiltakene i Bodø og Orkanger. Vi avslutter med å presentere funnene fra Innsatsområde 3 – Kom inn i samfunnet med Veiviser-tiltakene på Stovner, i Kristiansand og i Fredrikstad. Vi vil understreke at funnene ikke er representative, men de gir innsikt i hvordan et utvalg av informanter i de valgte casetiltakene opplever og vurderer de respektive TV-aksjonstiltakene.

4.1 I jobb2

I jobb 2 skal kort fortalt tilby et ulønnet arbeids- og aktivitetstilbud med arbeidsoppgaver med det formål å lindre og endre en vanskelig livssituasjon. Målgruppen skal tilbys reelle arbeidsoppgaver, som eksempelvis arbeid i butikk, kafé, verksted- og produksjonsarbeid, vaktmesterarbeid, lagerdrift eller sykkelreparasjon. Kjennetegn ved målgruppen er at de ofte har sammensatte behov som trenger tilpasset og tverrfaglig oppfølging over tid, og mange faller derfor utenfor NAVs arbeidstiltak. Det legges derfor til rette for at tilbudet skal kunne samarbeide med det lokale hjelpeapparatet, slik at deltakerne samtidig kan få hjelp til å arbeide med andre livsutfordringer knyttet til eksempelvis økonomi, helse, bolig og fritidsaktiviteter. Målet er at deltakerne opplever mestring, får benytte egne evner og ressurser samt muligheter for styrket livskvalitet. I det følgende beskriver vi funnene fra våre to I jobb 2-case i lys av våre valgte evalueringsdimensjoner.

Kaffeverkstedet Bønner i Bergen

Tiltaket I jobb, Kaffeverkstedet Bønner, er nytt i Bergen. Det er et arbeids- og aktivitetstiltak utenfor NAVs portefølje. Tiltaket skal selge spesialkaffe som en egen merkevare under navnet Bønner. Tiltaket vil faglig, organisatorisk og når det gjelder plassering være knyttet opp til Avdeling arbeid og kvalifisering i Kirkens Bymisjon. *Formålet* med Bønner i Bergen er å skape et arbeids- og aktivitetstilbud som er tilpasset mennesker som befinner seg langt fra arbeidslivet grunnet manglende kunnskaper om norsk språk og kultur, psykisk helse eller langtidsfravær fra deltakelse i arbeidslivet. *Målsettingen* er endring med basis i den enkelte deltakers motivasjon for endring. Endringen kan handle om å komme i posisjon med tanke på ordinært arbeid, bedre fysisk og/eller psykisk helse og økt samfunnsdeltakelse. Et annet mål er at kafeen skal ha god egeninntjening gjennom salg av spesialkaffe. Det antas oppnådde

synergier ved å koble målgruppene for tiltaket sammen gjennom salg av kaffe, språk-opplæring og økt forståelse for det norske samfunnet. *Innholdet* i tiltaket er at kaffe-verkstedet skal gi deltakerne reelle arbeidsoppgaver som pakking, distribusjon og salg av kvalitetskaffen Bønner. *Målgruppen* er unge uføre samt unge innvandrere eller flyktninger.

Oppstartsfasen

Tiltaksleder startet i TV-aksjonstiltaket i januar 2019. De åpnet kaffeverkstedet i april 2019, et halvt år etter planlagt oppstart. Bakgrunnen for at Kirkens Bymisjon Bergen satset på I jobb 2 og konseptet kaffebønner (Bønner), skyldes flere ting. Det første var at Kirkens Bymisjon nærmest fikk et forretningskonsept i gave fra næringslivet i Bergen. Konsulentselskapet Deloitte arrangerte pro bono en Canvas (en brainstorming-gruppe) med kjente bergensstørrelser fra privat sektor, som mente at spesialkaffemarkedet hadde et potensial lokalt. På intervjutidspunktet i 2019 hadde Kirkens Bymisjon jobbet med planlegging av tiltaket i to år – altså en god stund før TV-aksjonen var en realitet. Da TV-aksjonsprosjektet ble satt i gang, foretok Kirkens Bymisjon Bergen noen justeringer av tiltaket, slik at det skulle falle inn under de kriteriene som ble satt for tildeling av TV-aksjonsmidler. Disse midlene kom på et beleilig tidspunkt og bidro til at de raskt kunne starte arbeidet med Bønner.

En viktig motivasjon for å starte tiltaket kom fra deres tidligere erfaring med deltakere i attføringstiltak som ikke maktet å leve opp til NAVs krav til arbeidsmarkeds-tiltak, men som likevel ønsket å ta del i tilbudene som Kirkens Bymisjon drev som tiltaksleverandør for NAV. I tillegg hadde Kirkens Bymisjon i Bergen gode erfaringer med å engasjere deltakere i «lettere mekanisk arbeid» fra sitt sykkelverksted, Pedalen, som de hadde startet noen år tidligere. Pedalen ble svært populært både blant deltakere og kunder, og ble også et tiltak med høy grad av selvfinansiering. Kirkens Bymisjon ønsket å starte noe for denne målgruppen og som lot dem jobbe «i mellomrommet mellom sosialtjenesten og arbeidslinja». De hadde dermed definert både en målgruppe med behov for et tilbud, og en mangel i det etablerte tjenestetilbudet lokalt. Tiltakskonseptet for I jobb lot dem operere i dette «mellomrommet», og de kunne dermed starte opp et tiltak som ikke var styrt av NAVs krav til deltakelse, men av Kirkens Bymisjons egne verdier.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Bønner er et kaffeverksted, ikke en kafé, og er et arbeidstreningstiltak som skulle utvikles som en bedrift etter modell av sosialt entreprenørskap, hvor spesialkaffemarkedet var målet for tiltaket som forretningskonsept. Samtidig var det attføringsfaglige ved tiltaket det som betegnes som nybrottsarbeid.

I våre intervjuer, og særlig i intervjuene med tiltaksleder, påpekes det at det er flere formål med Bønner. I 2019 ble det påpekt at tiltaket skal fungere som en læringsprosess, der målgruppen blant annet skal lære seg det norske språket og norsk arbeidskultur. Deltakerne skal få opplæring i markedsføring, fotografering og å skrive gode og informative tekster om kaffeproduktet i sosiale medier og på hjemmesiden deres. Metoden de benytter er entreprenørskapsmodellen, der tanken er at deltakerne skal gjøre alle oppgaver selv. De har ordrehåndtering via nettsider og sin fysiske butikk. Deltakerne pakker og maler kaffe, og de er med på å arrangere så kalt «cupping» (kaffesmaking) for både amatører og proffe. I tiltaket handler det om å finne hva den enkelte er flink i / har interesse for, samtidig som det skal være relevant arbeidstrening.

I 2022 er det to deltakergrupper i Bønner som jobber skulder ved skulder, og det samme gjør de ansatte i Bønner, Aktiv Vest og Empo – som alle følger opp deltakerne.

«Vi mistenkte synergier», sier tiltakslederen om begrunnelsen for å føre de to deltakergruppene sammen – unge med helseutfordringer og personer med fremmedspråklig bakgrunn med behov for arbeidserfaring og språktrening. De har blant annet arrangert tre baristakurs for deltakerne i Bønner, med full påmelding. Kurset skal kvalifisere deltakerne for ordinært arbeid.

Samarbeid

I forbindelse med TV-aksjonstiltaket har Bønner opprettet en rekke ulike samarbeid. Kirkens Bymisjon Bergen samarbeider med et profesjonelt kaffebrenneri på Voss (Jacu) som også samarbeider med Kirkens Bymisjon Ålesund, der de drifter Bønner med en arbeidstrenings- og TV-aksjonstilnærming. Kirkens Bymisjon Bergen har et bra samarbeid med Ålesund, som også gir muligheten for å markedsføre Bønner som én merkevare. Det betyr at man kan samkjøre konseptene på tvers av byer. Dette er en viktig erfaring de mener kan videreføres til andre tiltak i Kirkens Bymisjon.

Bønner har knyttet til seg flere lokale private firmaer. Ett av disse har 60–70 ansatte, og målet er at Bønners deltakere skal få prøve seg i arbeid hos dem. Bønner kjører også ulike kurs og samarbeider med Krohnhagen kafé og veksthus – en arbeidsarena i regi av Kirkens Bymisjon som tar imot personer som er henvist av NAV (arbeidsforberedende tiltak) og personer som er motivert for arbeidstrening med mål om å komme i jobb eller utdanning. Målet er at deltakerne fra Bønner skal få prøve seg der på sikt. De samarbeider også med Kaffemisjonen som også tilbyr spesialkaffe. NAV-ansatte er til stede i Bønners lokale en gang i uka, og deres oppgave er å følge opp noen av deltakerne gjennom direkte dialog.

I 2022 oppgir de at de samarbeider med Aktiv Vest, som er et kommunalt aktivitetstiltak i Bergen rettet mot unge i alderen 18–30 år som har utfordringer knyttet til rus, med mål om økt fysisk, psykisk og sosial helse der deltakelse i arbeid, utdanning eller frivillig arbeid er viktig,⁷ Empo, som er et møtested for mennesker med minoritetsbakgrunn i regi av Kirkens Bymisjon, og ansatte i Bønner. Aktiv Vest tar seg også av hospitering i og formidling til arbeid, mens ansatte i Bønner deler tiden sin mellom deltakerrettet arbeid og markedsføring og salg. Målet er å ha et nettverk av bedrifter/kafeer der man skal kunne formidle deltakerne ut i jobb.

Målgruppen og deltakelse

Bønners målgruppe er unge med helseutfordringer som følges opp av NAV gjennom det kommunale prosjektet Aktiv Vest, mens deltakerne med fremmedspråklig bakgrunn i tillegg følges opp av Kirkens Bymisjon Bergens flerkulturelle ressurscenter Empo i avdelingen for Oppvekst og mangfold.

Deltakerne i tiltaket rekrutteres på ulike måter. Noen rekrutteres gjennom NAV som et AFT-driftet tiltak, noen rekrutteres via Empo, og noen kommer direkte, utenom NAV, fordi de ønsker arbeidstrening. Kirkens Bymisjon og Bønner-tiltaket holder til i et lite hus sentralt i Bergen. Stiftelsen eier huset som er pusset opp. De har lokaler både på gateplan og i andre etasje og er dermed lett tilgjengelig for både deltakere og kunder.

I 2019 oppgis Bønner å ha en god og spennende sammensetning av deltakere, noe som bidrar til den ønskede erfaringsutvekslingen mellom deltakerne. Det skrives handlingsplaner for deltakerne med utgangspunkt i hvor de er i dag, hvilke ønsker de har og hvordan de ser for seg fremtiden. Det oppgis at deltakerne bør ha interesse for

⁷ <https://www.bergen.kommune.no/innbyggerhjelpen/helse-og-omsorg/rusavhengighet/dagtilbud/aktiv-vest>

kaffe. Det er fire–fem som deltar på tiltaket på intervjutidspunktet i 2019, og deltakerne er tilknyttet tiltaket i 4–12 måneder. Det varierer hvor mange dager i uka de ulike deltakerne er til stede.

Ressurser, utfordringer og levedyktighet

På det første intervjutidspunktet i 2019 var Bønner i oppstartsfasen. Det var ansatt en prosjektleder i full stilling og en prosjektmedarbeider i 50 prosent stilling. I 2022 oppgis det at selve kjerneoppgavene utføres av de ansatte i tiltaket og at de i liten grad har innslag av frivillighet i driften.

I 2019 var målet at TV-aksjonsmidlene skulle finansiere tiltaket de 3–4 første årene og at de deretter skulle ha god egeninntjening gjennom salg av kaffe. Ambisjonen var å fortsette med tiltaket etter at TV-aksjonsmidlene var brukt opp. Målet var at Bønner skulle være 60–70 prosent økonomisk selvgående til å begynne med, og på sikt var målet å klare seg helt selv økonomisk. I 2022 har bildet endret seg noe. Det oppgis å være utfordrende å lykkes med kaffebønner som bedriftskonsept. For at bedriften skal generere mer arbeids-, lærings- og mestringsmuligheter har deltakere, slik det ble oppgitt i 2019, også blitt involvert i andre sider av driften. Kundene til Bønner er både private og offentlige bedrifter. Det oppgis at kundene ønsket en bedre ordreløsning og en abonnementsordning der kundene selv kunne bestemme tidspunkt for levering av kaffe. Det har vært en del logistikkutfordringer forbundet med utlevering av kaffen til kunder, og Bønner har som en konsekvens av dette kjøpt inn en sykkel til bruk ved levering.

Bønner oppgir at de ikke har klart å knekke koden for kaffemarkedspotensialet, de har ikke nådd målsettingene sine for salg og dermed heller ikke forventede egengenererte inntekter. I et forsøk på å styrke denne siden av tiltaket ansatte de en markedskoordinator i en deltidsprosjektstilling (50 prosent), men da salget ikke økte i denne perioden, ble stillingen kuttet igjen. De har innsett at de ikke er en markedsaktør som er konkurransedyktig på samme premisser som andre aktører. Det fremgår også, gjennom måten Kirkens Bymisjon snakker om Bønner på, både direkte og indirekte, at de assosierer salget av kaffebønner med mange andre verdier fremfor de kommersielle: kaffebønnene som et produkt som man kan skape med stolthet og kaffe som en integrert del av sosiale møter. Det påpekes at «kaffe som verktøy er spennende», men at markedet er en utfordring.

En annen utfordring som nevnes, er at Bønners ambisjoner om å bli en bedrift etter modellen for sosialt entreprenørskap, med spesialkaffemarkedet som forretningskonsept, samtidig som det attføringsfaglige ved tiltaket også var nybrottsarbeid, gjorde det for krevende for de ansatte, som måtte drive innovasjon på to fronter samtidig. I januar 2023 er det avgjort at tiltaket ikke videreføres.

Vaktmestertjenesten på Kongsberg

Vaktmestertjenesten på Kongsberg er et rusfritt lavterskel arbeidstiltak. Tiltaket springer ut fra Kirkens Bymisjons aktivitetskafé på Kongsberg, som ble startet med midler fra Extrastiftelsen (nå Stiftelsen DAM) i 2018 og som var byens første lavterskel aktivitets- og arbeidstreningstilbud. Vaktmestertjenesten er et nytt tiltak på Kongsberg. *Formålet* med tiltaket er at det skal være et arbeidstiltak med ulike former for arbeidstrening og -avklaring for personer som faller utenfor det ordinære arbeidslivet. *Målgruppen* er personer som ønsker seg en endring fra et liv med ulike utfordringer med eksempelvis rus, dårlig psykisk helse, utenforskap, ensomhet, arbeidsledighet eller som har soningsbakgrunn, og som har liten eller ingen tilknytning til

arbeidsmarkedet. *Innholdet* i Vaktmestertjenesten varierer, men de utfører en rekke ulike praktiske oppdrag for både bedrifter og privatpersoner.

Oppstartsfasen

Vaktmestertjenesten startet relativt raskt opp i januar 2019. En av grunnene til det var at stiftelsen Kirkens Bymisjon Drammen, som Kongsberg er en del av, bestemte at TV-aksjonstiltaket i Kongsberg skulle utformes på samme måte som i Drammen, hvor de hadde lyktes godt med samme tiltak.⁸ Gjennom midler fra TV-aksjonen ble Vaktmestertjenesten etablert i Kirkens Bymisjons kafé sentralt på Kongsberg. Stiftelsen i Drammen ansatte en prosjektleder lokalt på Kongsberg som fikk i oppdrag å bygge opp tilbudet. Tiltakslederen var den eneste lokalt ansatte i prosjektet på oppstartstidspunktet. Det forelå ikke et klart mandat ved oppstart, så prosjektleder begynte med å utarbeide dette samt en fremdriftsplan. Kafé- og Vaktmester-tiltaket har hatt en prosjektgruppe bestående av relevante aktører inkludert en brukerrepresentant. Det har også vært en styringsgruppe med beslutningsmyndighet bestående av daglig leder, seksjonsleder og prosjektleder på Kongsberg. Disse gruppene har i liten grad vært i aktivitet.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Vaktmestertjenesten tilbyr en rekke tjenester til blant annet borettslag og privatpersoner – ofte eldre mennesker. De utfører hagearbeid som gressklipping, trimming av busker og trær og lusing. De tilbyr snømåking, strøing, sjauing og mindre reparasjons- og malearbeid, men også mindre oppgaver som ikke tilbys av andre, som å henge opp bilder, TV eller gardinstenger hos privatpersoner. Vaktmestertjenesten har i prosjektperioden utvidet tilbudet fra fire til fem dager i uka. Tjenesten ble i liten grad rammet av korona utover at de i den strengeste smittevernperioden ikke kunne utføre oppdrag i privathjem. Det er ikke krav til fast oppmøte, men noen møter likevel hver dag. Det er oppmøte i kafeens lokaler kl. 8.30. Da møtes alle til frokost og sosialt samvær før de reiser ut på dagens oppdrag. De returnerer til kafeen for en lang lunsj før de igjen reiser ut for en siste arbeidsøkt. Dagen avsluttes på kafeen i 15.30-tiden, der deltakerne også får med seg en pose med mat hjem.

Vaktmestertjenesten på Kongsberg har et delmål om å styrke den enkelte deltakers rehabilitering, sosiale fungering og bidra til en meningsfylt hverdag, i tillegg til å gi selvstendighetstrening. Arbeidstreningen har videre mål om enten å bidra til tilbakeføring til arbeidslivet for dem som tidligere har vært i arbeid, eller til innføring i arbeidslivet for dem som aldri har vært i arbeid. Deltakerne skal motta støtte, medvirke og få veiledning over tid. Dette arbeidet er ment å bidra til at deltakerne skal oppleve motivasjon, mestring, økt selvfølelse og anerkjennelse i overgangsfasen. I forbindelse med den skriftlige rapporteringen i 2019 – og i senere rapporteringer – fremkom det at deltakerne opplever mestring, de blir en del av et fellesskap, skaper seg nye nettverk, mange holder seg rusfri, de føler de har noe meningsfylt å gå til, som øker livskvaliteten, og de blir bedre rustet for det ordinære arbeidslivet. Flere av deltakerne oppgis å ha gått videre til praksis i bedrift, ordinært arbeid og/eller skole/utdanning etter arbeidstrening i Vaktmestertjenesten. Flere av deltakerne har arbeidserfaring. Tiltaksleder oppgir at målgruppen har vært den samme under hele perioden og at målgruppen for tilbudet er nådd. I 2019 hadde Vaktmestertjenesten mellom to–fire deltakere per dag og rundt 15 forskjellige deltakere i løpet av hele 2019. I 2020 hadde de 25 deltakere, 25 deltakere i lavterskeltiltak, fem deltakere i

⁸ Kirkens Bymisjon i Kongsberg tilhører Kirkens Bymisjonsstiftelse i Drammen.

språkpraksis i tillegg til to–ti deltakere per dag i løpet av året. I 2021 var det rundt 22 personer som hadde deltatt i tiltaket, og det var mellom to–ti deltakere daglig i løpet av året.

Målgruppen og deltakelse

I rapporteringen om hvem som har deltatt i Vaktmestertjenesten, så er det personer som ønsker å leve rusfrie liv som er i LAR-behandling, personer med utfordringer knyttet til psykisk helse og/eller manglende nettverk og som opplever utenforskap, og personer som kommer ut fra behandling eller soning. Deltakerne ønsker endring i livet, som å komme i aktivitet og/eller sysselsetting. Målgruppen er i alderen fra 18 til 65 år, men det er flere godt voksne som deltar, enn det er yngre. Det er også en overvekt av mannlige deltakere. Grensen mellom hvem som oppfattes som frivillig og deltaker er ikke alltid tydelig, og det er deltakerne som selv får definere sin egen rolle.

Data fra våre bruker-/frivilligintervjuer tyder på at både innholdet i Vaktmestertjenesten og målgruppen for tiltaket er slik målsettingen definerte dem. Deltakerne er svært fornøyd med tilbudet og viser til mange andre deltakere som sier det samme. Trivselen kan sies å være knyttet til subjektiv velvære og handler om å ha noe å gå til som gir struktur på dagene som ellers kan bli lange og tunge, opplevelsen av sosialt fellesskap, muligheten for å opprette nettverk og å knytte viktige kontakter med tanke på mulige arbeidsgivere. Trivselen knyttes også til mer altruistiske motiver som følelsen av å kunne bidra med noe nyttig til samfunnet. Alt i alt samsvarer Vaktmestertjenestens mål med de begrunnelsene deltakerne gir for sin deltakelse, noe dette sitatet illustrerer på en god måte:

Vi blir jo egentlig frivillige alle sammen her. For min del er det godt å gjøre en jobb i løpet av dagen. Det er for min egen selvfølelse – å være samfunnsnyttig. Ønsker å bidra litt. Jeg snakker med folk rundt omkring. De sier: «Nei, jeg orker ikke å jobbe der. Jeg får ikke noe igjen for det. Jeg gidder ikke å jobbe gratis» – alt sånt. Men jeg føler ikke at vi jobber gratis. Vi får mye igjen for det personlig, sosialt og i forhold til nettverk. Ved å bidra og komme seg ut i verden, så åpner det seg muligheter (...) Man gjør alle de gode tingene for seg selv, får en god selvfølelse av det. Det å stå opp om morgenen, ha noe å gå til, å føle seg nyttig. Det er et godt miljø her. Det er veldig positivt. (Deltaker/frivillig i Vaktmestertjenesten)

Den andre deltakeren er også veldig fornøyd med Vaktmestertjenesten, men også med muligheten til å kunne sette seg i kafeen på de litt «dårlige» dagene uten å føle på press om arbeidsdeltakelse, og bare kunne møte mennesker å prate med:

... Har noe med det sosiale å gjøre. Du har et sosialt miljø på dagen. Jeg har tenkt mye på det og sagt det i samtaler med psykologene. Ikke farlig å si at du har en tung dag her. (Deltaker/frivillig i Vaktmestertjenesten)

Deltakerne oppgir at selve arbeidsoppgavene ikke nødvendigvis er noe de kunne tenke seg å fortsette med utenfor Vaktmestertjenesten, men at det er andre og viktige sider ved tilbudet, som sitatet nedenfor illustrerer:

... Deres springbrett er her, selv om det ikke er det de har lyst til. Men treningen herfra er viktig. Mange setter seg ned og sier at det ikke var de oppgavene de tenkte de skulle gjøre. Da sier jeg at vi er en vaktmestertjeneste, vi har ikke

noen dataavdeling her. Vaktmestertjeneste er sjauing, maling osv. (Deltaker/frivillig i Vaktmestertjenesten)

En av deltakerne mener at typen arbeidsoppgaver i Vaktmestertjenesten ikke er oppgaver vedkommende ønsker å drive med utenfor tiltaket, og mener dette heller ikke er det viktigste for potensielle arbeidsgivere. Denne personen er innkalt til et jobbintervju med helt andre arbeidsoppgaver enn i Vaktmestertjenesten og mener dette er takket være kontaktene vedkommende har fått gjennom tiltaket. De intervjuede deltakerne opplyser for øvrig at de kjenner til flere som har kommet i jobb eller i annen aktivitet, og mener det skyldes deres deltakelse i Vaktmestertjenesten.

Samarbeid

Vaktmestertjenesten samarbeider med Kongsberg kommune (psykisk helse og rus), NAV (de har fire AFT-plasser) og Kriminalomsorgen/fengsler. Det er også rekruttert deltakere via behandlingsinstitusjoner som DPS og Kirkens Bymisjonsprosjektet Ny Giv, som skal bygge nye relasjoner gjennom aktiviteter og sosialt fellesskap. Det er altså i stor grad hjelpeapparatet som bidrar til å rekruttere deltakere.

Vaktmestertjenesten samarbeider for øvrig ikke bare med hjelpeapparatet. De har inngått avtaler med det lokale næringslivet og får rabatterte priser på redskaper og verktøy hos leverandører i byen. De samarbeider også med borettslag og bedrifter om ad hoc- og faste oppdrag som de får betalt for.

En av våre intervjuede deltakere viser til at vedkommende fant ut av Vaktmestertjeneste-tilbudet etter selv å ha søkt på nettet. Vedkommende kjente godt til Kirkens Bymisjon fra et tidligere bosted, og undersøkte derfor hva de hadde av tilbud på sitt nye bosted. Deltakeren sier for øvrig dette om rekruttering og informasjon:

Jeg synes det er et bra opplegg og jeg synes det er rart at det ikke er mer pågang her. [...] Burde kanskje vært flere arenaer der folk hadde fått mer info om dette, og hvilke muligheter det er for å være med på ting. Kanskje noen kunne dratt rundt og informert? (Deltaker/frivillig i Vaktmestertjenesten)

Flere deltakere vil kunne øke Vaktmestertjenestens kapasitet og minske tjenestens sårbarhet. Det sagt, så krever flere deltakere også mer ressurser til tilbudet. Vaktmestertjenesten har allerede doblet tilbudet til deltakerne i løpet av prosjektperioden. Opprinnelig hadde de kun én bil til å frakte redskaper, arbeidsleder og deltakerne fra oppdrag til oppdrag, noe som var med på å begrense antallet deltakere. I løpet av prosjektperioden har de skaffet en ekstra bil og en ekstra arbeidsleder. Denne utvidelsen koster for øvrig en del penger, og det betyr at Vaktmestertjenesten må ta flere oppdrag for å få det til å gå rundt økonomisk. Samtidig påpeker tiltaksleder at Vaktmestertjenestens ulike tjenester er så populære i byen at de ikke kan reklamere for mye for dem. Ikke lenge etter oppstart i 2019 sluttet de å promotere tilbudet, og har siden i all hovedsak rekruttert kunder via jungeltelegrafan.

Utfordringer

Av utfordringer som nevnes av alle de intervjuede, er at mange deltakere ikke møter opp regelmessig til avtaler, noe som går utover gjennomføringen av jobbene som er avtalt:

... Men tiltaket er veldig opp og ned hvor mange som er med. Det kan ikke være lett for lederen her å ta på seg så og så mye jobb der, og der, og der – og få det til å gå rundt økonomisk. Det er veldig vanskelig, for du vet ikke hvor mange som kommer på jobb hver dag. Nå har det kommet veldig mye snø, og så har

du ikke tid til å måke. [...] Det er veldig uforutsigbart. (Deltaker/frivillig i Vaktmestertjenesten)

Kundene er for øvrig klar over denne risikoen når de hyrer inn Vaktmestertjenesten, og det fremstår ikke som et stort problem. Men det betyr at Vaktmestertjenesten ikke kan ta på seg for mange oppdrag. Et risikodempende tiltak som tidlig ble satt i verk, var at de kun tok på seg oppdrag arbeidsleder kunne utføre alene, eller ikke-kritiske oppdrag. Det er ikke obligatorisk oppmøte, og prosjektleder forklarer manglende oppmøte med at mange ikke har vært i arbeid på mange år, noen har aldri vært i arbeid, og mange i målgruppen sliter med fysiske og psykiske utfordringer og orker av den grunn ikke alltid å møte opp. Det oppgis også at det har vært en utfordring for enkelte deltakere å holde seg rusfri, noe det er et krav om for deltakelse i Vaktmestertjenesten.

Vaktmestertjenesten trenger nødvendigvis en del redskaper for å kunne utføre de ulike oppdragene de tar på seg. Ved første intervjurunde i 2019 manglet de en del redskaper/utstyr de trengte for å kunne utføre en del oppdrag, men dette ble raskt tatt tak i, og ved intervjurunde to er ikke dette lenger en problemstilling. Nå har Vaktmestertjenesten bygget opp et stort lager av relevante verktøy og redskaper som de har fått kjøpt til rabatterte priser hos lokale forhandlere.

Andre risikofaktorer i Vaktmestertjenesten er manglende ressurser i form av arbeidsledere. I lang tid hadde tjenesten kun én arbeidsleder, noe som gjorde tjenesten sårbar ved sykdom og ferieavvikling, men de har nå, som tidligere nevnt, ansatt en arbeidsleder til og kjøpt en ekstra bil.

Ressurser og drift

Allerede ved oppstart av Vaktmestertjenesten visste prosjektleder at tiltaket som skulle driftes var vaktmestertjeneste og at den skulle ha base i Kirkens Bymisjons aktivetskafé, så da lokalene skulle pusses opp, ble Vaktmestertjenesten tenkt inn i dem fra starten av. Kafeen er sentralt plassert og godt besøkt av hele byens befolkning. I 2019 var det en fulltidsansatt arbeidsleder som fungerte som tømrer, selger og lakkerer samt en arbeidsveileder i 60 prosent stilling. Administrative oppgaver i Vaktmestertjenesten utføres av avdelingsleder og prosjektleder i Kirkens Bymisjon Kongsberg. Det er tre frivillige i tiltaket som bidrar inn i selve driften av Vaktmestertjenesten, i utførelse av oppdrag og i noe arbeidsveiledning. I rapporteringen for 2019 var planen å ansette en arbeidsveileder (sosionom) i 60 prosent stilling i 2020. Begrunnelsen for dette var at det blir for sårbart med bare én ansatt arbeidsleder. En annen begrunnelse for å satse mer ressurser er populariteten lokalt og at Vaktmestertjenesten får forespørsel om mange flere oppdrag enn de har kapasitet til å ta på seg. Ved å øke bemanningen kan dessuten flere få tilbud om deltakelse, og det vil være lettere å fordele deltakere til de oppdragene som passer dem best. I 2021 er det kun én endring i personellsituasjonen siden 2019, og det er ansettelse av en arbeidsleder (sosionom) i 80 prosent stilling, slik det ble rapportert om i 2019. 2021 er det siste året Vaktmestertjenesten mottar midler fra TV-aksjonen. På dette tidspunktet er det kun én frivillig tilknyttet tiltaket.

Tiltakets levedyktighet

Kirkens Bymisjon Kongsberg har satt seg som mål å øke omsetningen til Vaktmestertjenesten gjennom å tilby flere og bredere tjenester innenfor eksempelvis hagearbeid. De oppgir også å være i gang med å utvikle flere arbeidsstasjoner og produkter som de kan selge til kunder. Målet blir også å sysselsette flere deltakere i deres arbeid. I

hele prosjektperioden har det vært jobbet strukturert for å forankre tiltaket i kommunen og salg av deltakerplasser til Kongsberg kommune. Ifølge tiltaksleder har de fremdeles ikke lyktes med dette, men de vil fortsette arbeidet med å få det til. Vaktmestertjenesten har hatt en positiv utvikling siden oppstart og en økning i antall oppdrag i perioden 2019–2022. Til tross for pandemien i 2020 hadde de 153 uteoppdrag, mens de i 2021 hadde 162 oppdrag. Grunnet god inntjening har de overført midler til 2022, og de har bestemt at de vil fortsette driften av tiltaket.

I Jobb Voss

Hovedformålet med tiltaket I jobb på Voss er å skape en arena som gjør det mulig for deltakerne å realisere seg som arbeidstakere og få anledning til å tjene penger på ærlig arbeid. Det skal være et lavterskel aktivitetstilbud som skal bidra til større sosial trygghet, mindre rusbruk, og kanskje bevegelse til å endre sin livssituasjon ved å begynne på skole eller i arbeid, men det er ikke krav om slik bevegelse. Tjenesten er å tilby struktur og arbeidsoppgaver, ikke være en sosialtjeneste. *Målgruppen* er mennesker som har utfordringer knyttet til rus og psykiatri.

Oppstartsfasen

Voss er et nytt sted for Kirkens Bymisjons aktiviteter. Planleggingen av aktiviteter på Voss startet i forbindelse med TV-aksjonen i 2018. Bakgrunnen for å starte aktivitetstilbudet I jobb var en henvendelse fra NAV på Voss, som hadde identifisert et behov om at Voss trengte et aktivitetstilbud for personer med rusutfordringer.

Tiltaket startet opp i februar 2020 i nært samarbeid med kommunens rus- og psykiatritjeneste, som ansatte en erfaringskonsulent innen rus som sitt bidrag. Samarbeidet har vært svært viktig for gjennomføringen av tiltaket. Det var bekymring for at rekruttering av deltakere kunne hemmes av et mulig stigma relatert til rus- og psykiatriutfordringer på et lite sted som Voss. Denne frykten var ubegrunnet, en måned etter oppstart hadde de rekruttert seks deltakere til tiltaket.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

I jobb på Voss er et lavterskel aktivitetstilbud, ikke et jobbtilbud, der deltakerne kan møte andre og oppleve et fellesskap. Måltider, samvær, og jobblignende aktiviteter brukes til å strukturere dagen, slik at de som deltar kan oppleve mestring gjennom at de har gjort noe fornuftig den dagen. De øver også på sosial mestring gjennom å klare å stå opp om morgenen og fungere i en gruppe. Dette brukes som metode for å gi deltakerne en bedre hverdag.

De ansatte begynner på jobb kl. 08 og gjør klar frokost til deltakerne som kommer 8.30. Dagen deres starter med frokost og samvær frem til kl. 09. Deretter reiser deltakerne ut på oppdrag. Frivillige tar seg av opprydding etter frokost og forberedelse av middag til deltakerne kommer tilbake etter avsluttet arbeidsoppdrag. De er ute på oppdrag i typisk tre timer, og en full dag for dem som deltar er på rundt fem timer, inkludert måltider, kjøring til oppdrag og utførelse av oppdrag. De som fullfører en hel dag får utbetalt kr 300,- som motivasjonspenger. Arbeidsoppdragene er ofte praktiske fysiske oppgaver, som hagearbeid sommerstid, flytteoppdrag eller bortkjøring av søppel, og rydding av skog for privatpersoner, kommunen eller næringslivet. De tar også på seg vasking av tomme leiligheter og maleoppdrag for næringslivet. Tiltaket har profilert seg gjennom sosiale medier. Det har dessuten vært artikler og reportasjer i lokalavisen med informasjon om hvem de er og hva de gjør. Tjenesten er godt kommunisert ut i kommunen. De er i kontakt med kommunens driftsavdeling og det

lokale næringslivet om aktuelle oppdrag. Så langt har tiltaket fått nok oppdrag. Oppdragene kommer litt i bolker, og i perioder kan det toppe seg med mange jobber. Derfor har de en avtale med kommunen om oppgaver de kan ta over en lengre tidsperiode, slik at de kan prioritere de private kundene.

Tiltaket har gjennomført en brukerundersøkelse, og skal i gang med en ny. Hovedfunnene var at noen deltakere var motivert fordi de tjente litt penger, fordi det var sosialt og de møtte andre, at det var et sted de kunne bli kjent med andre, og at det var et sted de kunne fylle dagen med noe meningsfullt. På åpne spørsmål svarte enkelte at de ikke visste hvordan det ville gått med dem, eller at de ikke trodde de hadde vært her lenger, om de ikke hadde fått dette tilbudet. Hovedkonklusjonen var at dette tilbudet har svært stor betydning for dem som bruker det.

Målgruppe og deltakelse

Tilbudet startet i et lite lokale på 30–40 kvadratmeter til oppholdsrom, kontor og toalett, og hadde plass til bare fem deltakere. Da koronapandemien startet i mars 2020, måtte de se seg om etter et ekstra lokale, da alternativet var å stenge. Løsningen ble å leie et oppholdslokale med et kjøkken, mens kontorene ble igjen i det gamle lokalet. Etter hvert fikk Kirkens Bymisjon anledning til å kjøpe et kondemnabelt bygg sentralt på Vossevangen. Både riving og gjenoppbygging av dette bygget ble brukt som aktivitet i tiltaket. Bygget er nå senter for Kirkens Bymisjons aktiviteter på Voss.

Rekrutteringen til tiltaket foregår i samarbeid med rus-psykiatritjenesten, spesielt med erfaringskonsulenten som kjenner mange aktuelle kandidater gjennom sitt arbeid. Noe rekruttering foregår også gjennom deltakernes nettverk, og gjennom folk i kommunen som har hørt om tilbudet og kjenner noen de er bekymret for og tenker har et behov. NAV er ikke involvert i rekrutteringen, de har kun pekt på behovet for tjenesten.

De ansatte ser stor regelmessighet i oppmøte hos deltakerne i I jobb. De godtar ikke rus eller bakrus, og de ser endring i rusbruk hos sine deltakere fordi det er etablert et tilbud om en rusfri aktivitet. NAV har også meldt tilbake at de ser en positiv endring i behovene til sine klienter. Programmet har ingen krav om at deltakerne skal videre i systemet. Dette medfører en kapasitetsutfordring, da deltakerne fortsetter lenge i aktiviteten, samtidig som mange nye vil inn for å delta.

Trivsel på jobb er fundamentalt for I jobb. Alle deltakere som begynner på tiltaket må skrive under en kontrakt eller avtale om at de skal bidra til et godt arbeidsmiljø. På denne måten vet deltakerne at de ansatte har anledning til å sanksjonere uønsket adferd. Deltakerne har kryssproblematikk mellom rus og psykiatri, og uforutsette situasjoner oppstår. Da har tiltaksleder anledning til å bortvise folk i to til fjorten dager, hvilket også har skjedd. Tiltaket skal snart gjennomføre en ny brukerundersøkelse om hvordan det blir oppfattet blant brukerne. Men så lenge tiltaket har god rekruttering, og deltakerne fortsetter å stå opp kl. 08 om morgenen for å delta på I jobb, tar prosjektleder det som et signal på at tilbudet er viktig og noe som deltakerne trives med.

Samarbeid og virkning av tiltaket

Tiltaket er først og fremst et aktivitetstilbud, ikke et behandlingstilbud. Dette har de ansatte et bevisst forhold til, da de ikke ønsker at deltakerne skal tro at de ansatte har kunnskap om deres sykdoms- og rushistorie. De ønsker et helt annet forhold til deltakerne. Behandling overlater de til instanser som har ansvar for det. Samarbeidet med rus-psykiatri er tett, med samarbeidsmøter én gang i måneden. I tillegg kommer erfaringskonsulenten innom to ganger i uka når programmet har aktivitet, og er vanligvis bare en telefon unna om de trenger assistanse. Dersom de de ansatte i I jobb

oppdager at en situasjon er under utvikling, kan de invitere erfaringskonsulenten til å sitte sammen med dem under et måltid, eller å ta med seg en deltaker ut på en tur for å vurdere situasjonen. Skulle det skje noe akutt i en sykdomsutvikling, vil en eventuell saksbehandler ta over og bringe deltakeren til behandling. Andre deltakere som har vært mer skeptisk til rus-psykiatritjenesten, har utviklet et tillitsforhold til erfaringskonsulenten gjennom programmet og deretter takket ja til et behandlingstilbud.

I jobb har møter med forebyggende tjeneste i politiet, og de har en direkte linje til en kontaktperson. Forespørslene kan være av generell karakter rundt aktuelle problemstillinger, og trenger ikke å knyttes til en bestemt person eller situasjon.

I jobb har ikke eget samarbeid med NAV, utover at Kirkens Bymisjon som helhet regelmessig møter NAV for informasjonsutveksling, og hvor I jobb er en del av utvekslingen. Prosjektet har likevel måtte jobbe med NAV og andre for å få ting på plass, men da Voss er en relativt liten kommune, er det aldri lang vei til ordføreren, og de ansatte har god nytte av sine nettverk.

Utfordringer

Starten av koronapandemien var en utfordring, men de ansatte gjorde sitt ytterste for å unngå nedstenging og opprettholde tilbudet som nettopp hadde startet. De hadde tett kontakt med kommunelegen, som var med og verifiserte hvordan de kunne gjøre ting i tråd med smittevernreglene, noe som resulterte i uteoppdrag. De investerte i el-sykler slik at de kunne sykle til jobboppdragene, siden det var utelukket å sitte flere sammen i bilen de hadde til formålet. Måltid og sosialt samvær ble også arrangert ute. Tilbudet var helt stengt i 1–2 uker, utover det greide de å holde tilbudet åpent gjennom pandemien. Da de nye lokalene sto ferdige, fikk de også plass til å holde pålagt avstand innendørs.

En annen utfordring var at de fleste brukerne av tilbudet får dagpenger eller annen støtte fra NAV. Regelen er da at du skal trekkes i dagpenger for de dagene du har annen inntekt. Dagstøtten fra NAV kunne være på rundt kr 600,- som de ville miste fordi de mottok kr 300,- i motivasjonspenger fra prosjektet. Da blir deltakerne belønnet negativt for å delta i prosjektet. Programmet gikk derfor i dialog med regionssjefen i NAV, og de fant en løsning på avkortingsproblemet.

Ressurser og drift

TV-aksjonsmidlene ga rom for å starte opp et tiltak på Voss. I jobb ble tatt godt imot lokalt siden Voss kommune hadde identifisert behov for et slikt tiltak. Dette ble understreket ved at kommunen bevilget 1 million kroner til tiltaket over tre år. Prosjektleder ble ansatt to måneder før prosjektet startet. Da prosjektet startet, var interessen fra og rekruttering av brukere så stor at bemanningen snart ble for liten. I tillegg hadde de laget en regel om at det må være to ansatte på jobb for å ivareta sikkerheten deres ved håndtering av grupper med utfordringer innen rus og psykiatri. To nye medarbeidere ble ansatt på deltid. Ettersom deltakergruppen vokste, hadde de ansatte ikke kapasitet til både å være miljøarbeidere ute på oppdrag og å forberede måltidene. De har derfor vært avhengig av hjelp fra frivillige til å hjelpe med praktiske ting som å lage måltider og rydde. I dag har de tre faste frivillige som hjelper til med dette. De er rekruttert gjennom sosiale og tradisjonelle media. Det er et kontinuerlig arbeid med å rekruttere flere frivillige.

Alle de ansatte har sosialfaglig bakgrunn, i tillegg er de kurset i å håndtere utagerende adferd gjennom Kirkens Bymisjon og kan vurdere om en sykdomsutvikling begynner å eskalere. De prøver regulært å håndtere utfordrende situasjoner preventivt, og har daglig møter med debrifing. Utover dette støtter de seg på rus-psykiatri-

tjenesten til å håndtere vanskelige situasjoner. Høsten 2022 er fire personer ansatt i prosjektet. Prosjektlederen er utdannet i ergoterapi og ledelse og har mye ledelseserfaring. En av de ansatte er utdannet kokk, men har erfaring fra rusinstitusjon for unge. En annen ansatt er pedagog med mye erfaring fra å jobbe med vanskeligstilt ungdom i Røde Kors. Den siste ansatte er utdannet innen helse og omsorg med en master i helsefremmende arbeid.

Tiltakets levedyktighet

Tiltaket anses som svært vellykket og ønskes videreført. De er for tiden i dialog med kommunen om fornyet økonomisk støtte. Kommunen har gitt signaler om videre støtte, men det er ikke avklart hvor stort tilskuddet blir. De ser også på muligheten for å søke midler fra andre instanser. Det er ikke planer om å avslutte programmet eller å endre konseptet vesentlig fremover, da tiltaket har fungert bra, med regelmessig oppmøte fra deltakere som gir uttrykk for at tiltaket er viktig for dem.

Det kan likevel hende at de må gjøre endringer med hensyn til å ta inn nye deltakere, avhengig av de økonomiske rammene de får fremover. Det kan også bety et tettere samarbeid med kommunen, for eksempel om å sende deltakere til vanlig arbeidstrening for å få bedre gjennomstrømming i systemet. Alternativet er å lage inntakstopp. De har sendt noen deltakere til arbeidstrening tidligere, spesielt til byggbransjen, som har bidratt med tilrettelagt arbeidstrening. Det har ikke alltid vært vellykket, men her kan det ligge et forbedringspotensial gjennom et tettere samarbeid med NAV.

De planlegger også en utvidelse av tiltaket med en tredje dag for deltakere som har interesser i retning av mer arbeidstrening for å bevege seg mot arbeidslivet. Dette vil være et individuelt en-til-en-tiltak med tilbud om konkret arbeidstrening. Dette tilbudet kan også inkludere svakere brukere som ikke har kapasitet til å fungere i en gruppe. Tilbudet er ment å trygge dem som er for utrygge til å komme inn i det ordinære prosjektet, og samtidig gi et tilbud til dem som er klare til å bevege seg mot et ordinært arbeidsliv.

I jobb-tiltakene – flere erfaringer

På bakgrunn av data fra I jobb-tiltakenes nettverkssamlinger ser vi at flere av de resterende I jobb-tiltakene har likeartede erfaringer som casekommunene, der noen har i overkant mange oppdrag, mens andre sliter med å skaffe nok oppdrag. Det vi ønsker å fremheve her, er den første nettverkssamlingen, som fremsto som nyttig og nødvendig siden den avdekket en rekke viktige spørsmål tiltakslederne satt med, og som utover å handle om helt grunnleggende forhold som navne- og logobruk, lokaler og deres plassering, priser på deres varer og tjenester, og hvordan forholde seg til lokalt næringsliv og konkurranse, også dreide seg om mer overordnede diskusjoner om arbeid, lønn og sosial dumping-problematikk, og hvordan omtale målgruppen. Flere påpekte at ubevisst språkbruk kan skremme vekk aktuelle deltakere, som hvis det blir for mye omtale av rus fremfor eksempelvis å presentere tiltaket som et tilbud til personer som opplever ensomhet eller sliter med angst og depresjon.

Diskusjonen om lønn og honorar til deltakerne avslørte mange ulike praksiser, meninger og refleksjoner. Noen lønnet sine deltakere, andre ga bare honorar (noe som er i tråd med tiltaksbeskrivelsen). Det førte til diskusjoner rundt problemene med avkorting av stønader for deltakere med en økonomisk ytelse som mottar lønn, versus det å motta et honorar som ikke avkortes. Dette ble i sin tur sett på som viktig for motivasjon hos og deltakelse fra målgruppen, og også for hvilke signaler man gir deltakerne. Lønn og betaling for tjenester ble videre forbundet med frykt for sosial

dumping, som i sin tur ledet til diskusjoner rundt begrepene ordinært arbeid og jobb. Flere påpekte faren ved å ta arbeidet fra ufaglærte arbeidstakere i ordinært arbeid ved å tilby for billige tjenester. Deltakerne diskuterte dette grundig, og det ble påpekt at I jobb-tiltaket ikke er arbeid eller ordinært arbeid, men noe «annet», og at betegnelsen «jobb» derfor blir brukt til forskjell fra «arbeid» i dette tiltaket.⁹ Ustabiliteten i arbeidskraften ble også diskutert i lys av hva de kan love kunder og hva de kan inngå av avtaler.

Tiltakslederne var også opptatt av å diskutere I jobbs grensedragning mot NAVs arbeid med et mål om å tilby arbeid/aktivitet til gruppene som NAV ikke klarer å hjelpe – altså å fylle et behov hos målgruppen som ikke blir møtt av det offentlige hjelpeapparatet – noe diskusjonene tydet på at de i all hovedsak lykkes med.

Lokalt samarbeid og behov ble også diskutert, og det fremkom at noen tiltak opplevde svært positive kommuner, mens andre møtte mer tilbakeholdne kommuner, noe som delvis ble betraktet som en engstelse for konkurranse. Noen av tiltakene viste til oppstart av lokale ressursgrupper bestående av relevante aktører som næringsliv, kirke, kommune og samarbeid med andre frivillige organisasjoner. Flere uttrykte for øvrig at de ikke konkurrerte med andre, men ville tilby andre tilbud til målgruppene. Godt samarbeid med andre aktører ble påpekt som en god måte å rekruttere målgruppen på, og særlig samarbeid med hjelpeapparatet. Diskusjonene var gode og grundige og viste erfaring med, engasjement og god innsikt i målgruppens utfordringer og behov.

Allerede på første samling fremkom det en rekke suksesskriterier: at næringslivet og kommunen er positive og spiller på lag, at det lages skriftlige avtaler mellom tiltaket og særlig kommunen, at tiltaket er kjent lokalt og at det treffer målgruppen, og at man benytter brukererfaringer ved rekruttering av deltakere.

4.2 Innsatsområde 2 – Kom inn i hverdagslivet – Skattkammeret

Skattkammeret skal bidra til at barn og unge får delta i fritidsaktiviteter. Tiltaket er rettet mot barn og unge opp til 20 år og til deres foreldre/foresatte, minoritetsmiljøer, kommuner, lag og foreninger lokalt. Skattkammeret skal tilby utlån av utstyr og utvikling av aktiviteter som skal være preget av sosialfaglig arbeid.

Skattkammeret – Bodø

Skattkammeret Bodø har som formål å drive gratis utlån av sports- og fritidsutstyr, inkludert klær og sko for barn og unge inntil 20 år, mens voksne kan leie utstyr for en symbolsk sum. Innholdet i Skattkammeret utover dette er å være en møteplass der det arrangeres ulike kurs og aktiviteter for barn og unge. De tilbyr i tillegg nye, gratis og uåpnede gaver som kan gis til egne barn eller til barn som skal i bursdag, og de har en klesbytteordning. Målgruppen for tiltaket er barn og unge, men også voksne (foreldre/foresatte), inkludert studenter ved Nord universitet og Politihøgskolen, avdeling Bodø. De sistnevnte to gruppene må fremvise gyldig studentbevis for å kunne bruke tilbudet. Barnehager og skoler kan også låne utstyr.

⁹ I Fafos notat om Kirkens Bymisjons arbeidstiltak (2020) adresserte vi denne problemstillingen, og Fafos konklusjon den gangen var at I jobb-tiltakene ikke kan karakteriseres som sosial dumping.

Oppstartsfasen

Tiltaksleder ble ansatt i Skattkammeret 1. juni 2019, så på det første intervjuetidspunktet var hun i planleggingsprosessen. I denne fasen forholdt hun seg til prosjektbeskrivelsen som hun selv ikke var med på å utvikle. Ifølge fremdriftsplanen var Skattkammeret to måneder forsinket, men målet var at tilbudet skulle være i full sving vinteren 2020. Det er gjennomført en kartlegging av området der de har valgt å plassere Skattkammeret-lokalet. Det er en bydel med mange barn (ca. 600) i lavinntektsfamilier og som er stadig økende. Kartleggingen viste at turer og aktiviteter var populære blant barn og unge, i tillegg ga den innsikt i hvilken type utstyr som var mest populært og hva som manglet. Det var slik de fikk innsikt i mangelen på turklær og regntøy. Skattkammeret-lokalet er sentralt plassert i bydelen, tett på skoler og natur. Ifølge årsrapporten (2021) så er det etablert fire hovedformål: de skal etablere utlånssentralen, kjøpe inn sommer- og vinterutstyr, øke bemanningen og bestemme åpningstidene. For det andre vil de arrangere ulike kurs og aktiviteter for ulike aldersgrupper, og starte arbeidet med å være en lavterskel møteplass. For det tredje er målet å gjøre både Skattkammeret og dets lokale kjent i bydelen. De oppgir senere å ha kjøpt inn et variert utstyrssortiment og at de har åpningstider som de mener fungerer.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Skattkammeret Bodø har et variert innhold som er fundert i kunnskap om behov og etterspørsel. I årsrapporten for 2020 oppgir de følgende arrangementer: tur i små grupper for dem som hadde hjemmeskole under pandemien, og yoga for ungdommer, fotballturnering og pizza for barn og unge på 5.–7. trinn. Skattkammeret har også vært møteplass for en fast gjeng med barn som har vært der for å spille spill. Skattkammeret har arrangert sommercamp for barn og unge på 5.–9.trinn, skatekurs og brattkortkurs som gir en grunnleggende innføring i sikring og klatring på topptau og led¹⁰, og kajakkurs for ungdom på videregående skole. Alle disse aktivitetene har fått økonomisk støtte fra både fylkeskommunen og Bodø kommune.

Til tross for pandemi og varierende smitteverntiltak (nasjonalt og lokalt), var Skattkammeret åpent i hele 2021. De har fortsatt et gratis utlånstilbud av fritids-/turutstyr til barn, unge, studenter og familier. I 2021 åpnet de en møteplass for barn og unge, et aktivitetstilbud i ferietiden og arrangerte en påske- og julegaveaksjon. I 2021 har de lyktes med tiltaket «Gi det videre», som er et tiltak for gjenbruk av fritidsklær for barn og voksne, som gis ut gratis. De mottar i tillegg nye klær fra sportsbutikker, som deles ut etter etterspørsel og behov. De etablerte et gavetilbud, der personer kan komme innom og få ting som egner seg som gaver til barn og unge. De oppgir at de gjennom utlån av utstyr og gjennomføring av ulike aktiviteter har nådd ut til mange barn og unge i bydelen. De har gjennomført en rekke ulike aktiviteter og kurs i løpet av året: kurs i graffiti, yoga og sjonglering. Videre har de hatt sportsrelaterte aktiviteter som bordtennis- og fotballbordturnering, Fifa-turnering og idrettsuke. De har arrangert sesongbaserte aktiviteter for vinter- og sommerferie og i forbindelse med julen, da de har tilbudt julefotografering, juleaktivitetsuke, julegaveaksjon med innsamling av penger og gaver i samarbeid med sine frivillighetsnettverk. De har arrangert turer til Lekedilla, der deltakerne har fått gratisbilletter. I løpet av prosjektperioden har de også startet nye tilbud som gratis øvelseskjøring for ungdom i alderen 17–25 år som ikke har foreldre eller venner de kan øvelseskjøre med. Skattkammeret stiller med bil, drivstoff og frivillige som kjørelærere. Tilbudet oppgis å ligge utenfor

¹⁰ <https://morkvedhallen.no/kurs/?Article=55>

primærmålet, men det har deltatt ti ungdommer og ti frivillige på tilbudet. På rapporteringstidspunktet er det én av disse som har fått sertifikat. Tilbudet er dyrt å drifte og krever mange frivillige, så det er usikkert om de kan fortsette med det. De har også åpnet Møteplassen, som er et gratis lavterskeltilbud som ikke krever påmelding og som er åpen hver mandag ettermiddag mellom kl. 15.00–18.00. Der spiser deltakerne felles middag før de starter aktiviteter som blant annet har vært sjonglering, Playstation, air hockey, bordtennis, fotball på fotballbord, maling, tegning, brettspill, scrapping, strikking m.m.

Det er rundt 210 familier som oppgis å ha benyttet seg av tilbudet Gi det videre. Det er delt ut over 1700 plagg på rapporteringstidspunktet. Det er videre delt ut 160 gaver fordelt på cirka 50 familier siden oppstarten av tiltaket i februar 2021. De oppgir å ha gjennomført cirka 30 aktiviteter eller kurs. Om lag halvparten av den estimerte målgruppen oppgis å ha deltatt på en eller flere av deres aktiviteter.

Samarbeid

Skattkammeret Bodø har dialog med idrettslag for å få innsikt i behov hos målgruppen, og de snakker med skoler og de unge selv om hva de ønsker seg av tilbud. Skattkammeret Bodø har en rekke samarbeidspartnere, slik som Bodø og Omegns Turistforening, Bodø idrettsråd, Røde Kors Bodø, Redd Barna Region Nord, Student i Nord og Bodø Energi. De samler også inn gjenglemte klær fra idrettsklubber. I tillegg har de jevnlig kontakt med Alternativ til vold, NAV, Bamse B, Utekontakten, Kriminalomsorgen og Sport 1 Bodø. Informasjonen om tilbudene gis til samarbeidspartnerne deres før det eventuelt legges ut på sosiale medier.

I en tidlig fase fikk Skattkammeret B-varer fra sportskjeden G-max¹¹. De annonserer også etter spesifikke klær (bruktøy som er som nytt). Av utstyr går det hovedsakelig i ski, slalåmutstyr og sykler. De er også med i BUA-nettverket, som har en Gresvigavtale¹². Samarbeidet med BUA har gitt Skattkammeret tilgang til BUAs verktøykasse, hvilke lånevilkår de bruker, hvem som er ansvarlig ved skade, utlånstid og åpningstid. Videre samarbeider/låner de ut til et annet Kirkens Bymisjons-tilbud, Ny giv, som skal bidra til at personer i Bodø som har utfordringer med rus/psykiatri kan få et nytt nettverk / nye bekjenskaper. Det eneste tiltaksleder oppgir å savne er en samlet oversikt over Kirkens Bymisjons samarbeidsavtaler om sportsutstyr. Samarbeid med andre lokale organisasjoner oppgis å være en stor fordel fordi de utfyller hverandres tilbud, de låner utstyr ved behov av hverandre og de når ut til flere utenfor Bodø sentrum. De har også opprettet et samarbeid med en lokal kjøreskole i byen i forbindelse med kjøreopplæringstilbudet.

Målgruppe og deltakelse

Målsettingene med Skattkammeret-tiltaket i Bodø er de samme som de nasjonale målsettingene som er satt, men de former det etter lokale forhold og behov. De estimerte innledningsvis at det var 600 barn i målgruppen og at målet var å nå ut til så mange som mulig i løpet av prosjektperioden. For å oppfattes som relevante er de opptatt av at de unge skal få medvirke i forslag til og utvelgelse av aktiviteter og turer.

Rekrutteringen av deltakere har gått gjennom mange ulike kanaler/aktører, som skoler, Stiftelsen Alternativ til vold, NAV som har et prosjekt for lavinntektsfamilier, Tverlandet mottak (som ble lagt ned i desember 2020), Hybelstua (som er et tilbud for borteboende hybelbeboere på videregående skole), og familier som benytter seg

¹¹ De slo seg selv konkurs i februar 2020.

¹² Se note 6.

av andre tilbud hos Kirkens Bymisjon. I årsrapporten (2021) oppgis det som utfordrende å nå målgruppen, siden det er tidkrevende å informere om tilbudene gjennom andre aktører. Denne måten å gjøre det på kan bidra til at viktig informasjon går tapt eller misforstås. De opplever også språkutfordringer og må bruke mye tid på å oversette informasjon til en rekke ulike språk. Det spekuleres dessuten i om koronapandemien har påvirket rekrutteringen til de ulike aktivitetene i 2020, og om obligatorisk påmelding kan være en bøyg for noen. De oppgir at det har vært en utfordring å rekruttere deltakere. De har opprettet en Instagramprofil og bruker nå ikke bare Facebook i promoteringen av tilbudet. Dette har bidratt til økt bruk av Skattkammeret.

Når deltakerne skal melde seg på første gang, kan de krysse av for å motta nyhetsbrev om Skattkammerets kommende aktiviteter. Dette har de fleste krysset av på. Disse nås dermed direkte, og de har erfart at flere av dem har deltatt på flere aktiviteter i etterkant. Andre viktige rekrutteringskanaler av unge utenfor målgruppen er sosiale medier, flyers og venner/kjente. Denne gruppen utgjør om lag halvparten av deltakerne. Denne blandingen av deltakere med ulik sosioøkonomisk bakgrunn, kultur og språk oppleves som positivt og bidrar til mindre stigmatisering av tilbudet. Det er for øvrig noen tilbud som er mer lukket og rettet mot den primære målgruppen.

På intervjudtidspunktet i juni 2019 hadde Skattkammeret nettopp flyttet inn i nye lokaler utenfor sentrum. I andre etasje er det kontorlokaler og store fellesarealer der det arrangeres ulike kurs og aktiviteter. Skattkammerets utlånssentral ligger i underetasjen i bygget, med en egen garasjeport som er praktisk ved utlån av sykler. Lokalet oppgis å ha god plassering rett ved skiløyper, natur, sjøen, idrettsanlegg, trenings-senter og med byens største barneskole rett over veien. Det er også rett i nærheten av et busstopp. De holder til utenfor sentrum, mens utlånssentralen BUA holder til i sentrum. Beliggenheten er også bra for å nå målgruppen, da lokalet er i den bydelen som har flest lavinntektsfamilier. Beliggenheten bidrar til at det er jevnt tilsig av barn og unge som benytter seg av deres tilbud.

Ressurser

Skattkammeret Bodø finansieres hovedsakelig gjennom TV-aksjonsmidlene samt en liten sum utleieinntekt. De har også fått midler fra andre lokale finansiører – både private og offentlige, slik som Sparebankstiftelsen SpareBank 1 Nord-Norge, Nordland fylkeskommune, Bodø kommune, Bufdir og private givere/innsamlinger. De oppgir å ha de ressursene de trenger for å drifte tiltaket i rapporteringen for driftsåret 2020. I årsrapporten (2021) for året 2020 var det en fulltidsansatt med bachelor i folkehelsearbeid og master i aktivitet og bevegelse. Det var 26 frivillige med ulik relevant bakgrunn for arbeid med barn og unge. De frivillige brukes i stor grad, og de bemanner utlånssentralen, merker utstyr, bytter ut sports- og fritidsutstyret gjennom de ulike årstidene, de henter og leverer deltakere til Skattkammerets egne aktiviteter og aktiviteter i regi av andre, sorterer og vasker klær til ordningen Gi Det Videre, møter familier som har behov for gratis bursdagsgaver, steker vafler når de har besøk av skoleklasser og studenter under fadderuken samt bistår ved gjennomføring av ulike aktiviteter. I 2021 var det to fulltidsansatte med relevant utdannings- og erfaringsbakgrunn blant annet i folkehelsearbeid, frivillig arbeid og miljøarbeid. Videre var det 21 frivillige tilknyttet Skattkammeret som har relevant utdannings- og erfaringsbakgrunn innen barnevern og sosialt arbeid. De har også knyttet til seg ti førstårsstudenter som deltar hvert år i perioden oktober til mai, i tillegg til årlig – i perioden januar til mai – å ha en andrårsstudent i praksis. Utover dette har de to elever i praksis på videregående skolenivå.

Tiltakets levedyktighet

I årsrapporten for 2021 er deres største utfordring å skaffe personer med faglig kompetanse på barne- og ungdomsarbeid, og som har kapasitet til å gå inn i tiltaket. Det påpekes at det er viktig å jobbe med relasjonsbygging og lederutvikling med fokus på hvordan man skal se den enkelte deltaker. Det vises til at det er et stort behov for åpne møteplasser for barn. Samtidig er inntrykket at Skattkammeret har blitt mer kjent både i målgruppen og for andre barn og unge, og det har vært økende deltaker-tall siden oppstarten.

Skattkammeret – Orkanger

Formål/målsetting: Skattkammeret i Orkanger har som mål at alle barn og unge skal ha mulighet til en aktiv hverdag uten at familieøkonomien er en hindring for deltakelse. Målet er å skape åpne og inkluderende arenaer for alle. Skattkammeret skal ha en knutepunktfunksjon for fritidsaktiviteter og være et møtested for barn og unge i Orkanger. Skattkammeret skal informere, veilede og tilrettelegge for at barn og unge skal få muligheten til å delta i minst én fritidsaktivitet jevnlig. Tilbudet skal tilby/formidle gratis sports- og fritidsutstyr. *Innhold:* Skattkammeret Orkanger tilbyr lån av sportsutstyr som snowboard, alpinutstyr, ski, skøyter, telt og fiskestenger for å nevne noe. Det åpnes også opp for å tilby utstyr, tjenester og veiledning til hele familier. *Målgruppe:* Målgruppen for tiltaket er barn og unge opp til 20 år, men også voksne kan være låntakere. Skoler og barnehager kan dessuten låne utstyr. Det skal blant annet oppgis en kontaktperson hos låntaker som har ansvaret for å hente og levere lånt utstyr.

Oppstartsfasen

Skattkammeret Orkangers hovedmål i 2020 var å arbeide for at alle barn og unge i kommunen skal ha mulighet til å delta i gratis fritidsaktiviteter. En av ideene til tiltaksleder var å ha et Skattkammeret-tiltak i Orkanger kommunes by- og administrasjonssenter, Orkanger, og ikke i Trondheim der hovedstiftelsen ligger, med mål om å låne ut sports- og fritidsutstyr gratis til barn og ungdommer. Hun tok dette opp med stiftelsesledelsen i Trondheim, som støttet initiativet, da det ikke eksisterte noe lignende kommunalt eller frivillig tiltak i Orkanger. Tiltaksleder ble senere ansatt i tiltaket som startet opp i februar 2019. På det tidspunktet var det kun tiltaksleder og en frivillig tilknyttet tiltaket. I begynnelsen kjøpte de inn utstyr til utlånsvirksomheten, men med tiden mottok de også utstyr fra privatpersoner.

Skattkammeret hadde veldig lange åpningstider i begynnelsen. Åpningstidene ble for øvrig justert, slik at tiltaksleder også fikk gjort nødvendig kontorarbeid. Per mai 2022 er Skattkammerets åpningstider: mandag kl. 9–12, tirsdag og onsdag kl. 9–15, torsdag kl. 15–18 og fredag kl. 9–12. Reduserte åpningstider bidrar til at tiltaksleder alltid kan være til stede for dem som benytter seg av tilbudet.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Til tross for koronapandemien har Skattkammeret Orkanger hatt en rekke arrangementer og kurs. På begynnelsen av året arrangerte de et skikurs for innvandrere med over 20 deltakere. I den sammenhengen samarbeidet de med flyktningtjenesten. Sommeren 2020 hadde de en rekke aktiviteter i samarbeid med andre lokale aktører. For det første bidro Skattkammeret med utstyr, kurs og frivillige på fjelltur i samarbeid med flyktningtjenesten. De samarbeidet også med kommunens «SommerOrkanger», der de arrangerte paddleboard-kurs og utlån av paddleboard og annet utstyr.

De arrangerte «Sommerdans» som var finansiert av Gjensidigestiftelsens midler. Tre dansere instruerte hver sin gruppe barn i hiphop, moderne dans og breakdance. På høsten bidro de med lykteverksted på Skattkammeret i anledning sentrumsforeningens lysfest. De oppgir å ha fulgt planlagte arrangementer, men har tilpasset dem smittevernreglene. De har også arrangert sykkel- og snowboardkurs.

Ifølge årsrapporten for 2020 hadde den sosiale delen av deres virksomhet oversteget deres satte mål. Skattkammeret oppgis å ha vært et veldig populært sted for barn å henge etter skoletid. Grunnet smitteverntiltak under koronapandemien ble de derfor nødt til å regulere hvor mange som fikk oppholde seg inne samtidig, i tillegg til å lage et kohortsystem. Dette systemet fungerte ikke etter hensikten, og løsningen ble å endre åpningstidene. Dette oppgis å ha vært et vellykket grep. Ifølge årsrapporten for 2021 ble det arrangert kurs som særlig var rettet mot dem som «ikke har mot til å melde seg på eksisterende tilbud». Det ble arrangert skikurs for innvandrerfamilier og gitt opplæring i hvordan man kan bruke marka og fjellet i byens nærområder. Til tross for koronapandemien var antallet utlån høyt, de hadde over 800 utlån i februar 2020, og frem til koronastengingen i midten av mars hadde de 700 utlån. Antallet utlån har holdt seg høyt i hele perioden. Skattkammerets mål for 2022 er å videreutvikle sitt barne- og ungdomsarbeid, slik at de blir et aktivt møtested i bydelen der tiltaket er lokalisert.

Samarbeid

Skattkammeret i Orkanger samarbeider med en rekke instanser, som Orkanger kommune skolefritidsordning og flyktningetjenesten. I tillegg oppgir de å ha et tett samarbeid med skoler og med en helsearbeider som har bidratt til å rekruttere barn og unge som normalt ikke deltar i fritidsaktiviteter. Videre oppgir de å ha et godt samarbeid med idrettslaget. Utlånstilbudet har vært populært, og de har stadig måttet kjøpe inn nytt utstyr – både vinter- og sommerutstyr – for å få ned ventelistene. De har valgt å foreta innkjøpene lokalt og ikke benytte Kirkens Bymisjons sentrale avtaler. Dette anses å skape lokal velvilje, i tillegg til at de mottar god service. De samarbeider også med Sanitetsforeningen.

Tiltaksleder opprettet i starten av prosjektet en ressursgruppe, men gruppen har i liten grad vært operativ. Naturlige samarbeidspartnere oppgis å ha utviklet seg over tid, og de tar kontakt dersom de mener Skattkammeret kan hjelpe dem. For markedsføring av tiltaket har de visst å benytte seg av at de er nabo til lokalavisen. De har fått mye god omtale i lokalavisen, som har gitt dem gratis reklame og skrevet fine reportasjer. Dette har vært viktig for å informere befolkningen, og dermed bidratt til rekruttering av deltakere. De har i mindre grad brukt sosiale medier.

Stiftelsen Skattkammeret i Orkanger er underlagt Trondheim Dette er stykke unna Orkanger, noe som betyr at tiltaksleder i liten grad er tilknyttet arbeidet og de ansatte der. Tiltaksleder mener det er viktig å ha et kollegialt fellesskap både for trivselsens skyld og for å ha noen å dele ansvaret med. Det er ingen andre som er ansatt i tiltaket, så tiltaksleders kollegaer består av to–tre faste frivillige, og de har faste møter hvor uka planlegges.

Målgruppe og deltakelse

Skattkammeret i Orkangers målgruppe er alle barn og unge under 20 år. De profilerer tiltaket som et tiltak for alle som «ønsker å prøve ut utstyr før innkjøp av eget, for deg som er miljøbevisst og for deg som ønsker en aktiv hverdag uten en prislapp som ekskluderer fra aktivitet». Skattkammerets sentrale lokalisering oppgis som viktig for å nå målgruppen. De leier lokaler like ved biblioteket og frivillighetssentralen, og

barne- og ungdomsskolen ligger i nærheten. Erfaringen er at Skattkammeret brukes mest av barn og unge fra lavinntektsfamilier, hvorav mange har innvandrerbakgrunn. Det sagt, så er det både barnehager, skoleklasser og folkehøgskolestudenter som bruker tilbudet, samt barn fra såkalte resurssterke familier. En bruker (forelder) av tilbudet sier følgende:

Også ungdom i dag er veldig opptatt av bærekraft. Vi ser at bevegelser som ZeroWaste er økende. Jeg tror generasjonen som vokser opp nå er mer fokusert på det. Men det er et stigma rundt dette med veldedighet. Og så må man finne tiltak som kompenserer for det. Hvis det er for alle og man viser det og at det er bærekraft og miljøperspektiv. Det må markedsføres. Og dette at man kan ta med, hvis man har vokst ut av noe, at folk kan føle at man også kan bidra. Folk ønsker å bidra. Jeg var innom her nå fordi jeg ga noe. (Forelder)

Tilbudet når bredt ut ifølge alle de intervjuede, og det påpekes at de har flere eksempler på låntakere som uten tilbudet ikke hadde kunnet delta på en rekke sports- og fritidsaktiviteter, men som med Skattkammeret kan delta på lik linje med andre barn. En av de frivillige sier det på denne måten:

Skolene har tatt imot dette med åpne armer. Jeg tror det er der vi har nådd mest ut. Og ei som skulle være med på fotball, men som ikke hadde sko, kontaktet idrettslaget, som kontaktet oss. Jeg dro ned med et helt lass med sko som de kunne bruke. Og så var det en som skulle være keeper, som syntes han hadde for dårlige hansker. Da var jeg og kjøpte sånne som man har på landslaget, og han fortalte akkurat hvordan det skulle være. Det skulle være Adidas. Tenk deg hvor glad han ble da han skulle på fotballturnering med nye keeperhandsker!

Tiltaket Skattkammeret i Orkanger har, utover å være en utlånssentral, også hatt som mål å være en sosial møteplass for barn og unge, hvor de kan oppleve trygghet og være et sted de blir sett. Som beskrevet under måloppnåelse har de arrangert en rekke aktiviteter, og tiltaksleder forklarer at i motsetning til BUA er de en sosial møteplass.

Det er ikke alltid en låner ut ting, at det er det største du gjør på en dag. Kanskje det er en tiåring som kommer og er litt ensom, og litt utafør, og så får han spille litt fotball og høre hvor flink han er på triks, og så er han litt stoltere når han går ut. [...] En ting er å låne ut utstyret, men det er kjempemange forskjellige måter å hjelpe folk på. (Tiltaksleder)

De har fotballspill og et shuffleboard som oppgis å være særlig populært blant barn som er for store til å gå på SFO og/eller de som har et behov for en plass å være etter skoletid.

Ressurser

I 2020 var tiltaksleder ansatt i full stilling i tillegg til åtte tilknyttede frivillige. En av de frivillige er fleksibel og stort sett tilgjengelig hvis det er behov for hjelp til kundebehandling. En annen frivillig oppgis å bistå med snekring og vedlikehold av lokaler og utstyr og jobber som frivillig to dager i uka. De andre frivillige er mindre tilgjengelige, men bidrar en gang iblant. Tiltaksleder har hatt delvis studiepermisjon og i denne perioden har det vært to vikarer. Fra juli 2023 overtar den opprinnelige tiltakslederen i full stilling igjen.

Skattkammeret oppleves til tider å ha vært svært arbeidskrevende på grunn av mye utlånsaktiviteter – særlig i vintermånedene, da det kan komme hele skoleklasser for å låne utstyr. Grunnet sikkerhetstiltak har tiltaksleder vært avhengig av frivillige med

nødvendig kompetanse til å sikre og tilpasse alpinskiene til riktig vekt og skostørrelse. Hvis låntaker ikke har forhåndsbestilt utstyret, blir det lange køer og svært hektisk. I 2020 var de største utfordringene ressursmangel – forstått som personell – og kompetanse til å håndtere situasjoner som kan oppstå når mange barn samles på Skattkammerets utstyrssentral. De jobber også for å få bedre systemer med hensyn til innleveringsfrister for lånt utstyr da det de har ikke fungerer optimalt.

Tiltakets levedyktighet

Skattkammeret Orkanger blir i hovedsak finansiert av TV-aksjonsmidler, men de har også mottatt noen midler fra en lokal bolig-/eiendomsinvestor. Denne investoren har i tillegg bidratt til finansieringen av en ny park der det skal tilrettelegges for rulle-skøytebane om sommeren og skøytebane om vinteren. I forbindelse med dette initiativet anskaffet Skattkammeret Orkanger skøyter for utlån. En lokal åttendeklasse donerte også pengene fra klassekassen sin til dette innkjøpet.

Skattkammeret Kirkenes

Hovedformålet med tiltaket Skattkammeret i Kirkenes er at alle barn, unge og barnefamilier skal ha mulighet til å ha en aktiv hverdag uten kostnader som ekskluderer fra deltakelse. Skattkammeret tilbyr utstyr for både sommer- og vinteraktiviteter, som telt og fiskeutstyr sommerstid og skøyteutstyr vinterstid. Tilbudet er gratis til barn og unge, mens voksne betaler en symbolsk sum for leie. Formålet er å skape arenaer som er åpne og inkluderende for alle. Skattkammeret er ikke bare en utlånsentral, men også en møteplass for barn og unge. *Målgruppen* er barn, unge og barnefamilier med utfordringer knyttet til det å ha en aktiv hverdag og delta i fritidsaktiviteter.

Oppstartsfasen

Midlene fra TV-aksjonen gjorde det mulig å utvide Kirkens Bymisjons arbeid i Nord-Norge, spesielt i Finnmark, der organisasjonen ikke har arbeidet tidligere. Både Vadsø og Kirkenes ble vurdert, da begge byer har relativt høy arbeidsledighet og store sosiale forskjeller. Kirkenes hadde også en stor gruvekonkurs i 2017, med ringvirkninger i lokalsamfunnet. Da byen i tillegg hadde en svært engasjert person til å lede arbeidet, falt valget på Kirkenes. Bymisjonen i Kirkenes har Kirkens Bymisjon i Tromsø som sin arbeidsgiver, og har 2,5 ansatte til å drifte forskjellige tiltak. En av de ansatte i Kirkens Bymisjon fikk ansvaret for Skattkammeret og startet med planleggingen i januar 2020. De hadde ikke åpnet tiltaket da hele landet stengte ned på grunn av koronapandemien i mars 2020, og åpningen skjedde derfor høsten 2020.

De tre ansatte i Kirkens Bymisjon i Kirkenes har til sammen store uavhengige nettverk som i utgangspunktet ble brukt til rekruttering av deltakere. I tillegg har de besøkt skolene og kommunale tjenester og informert gjennom lokale aviser. De har også informert gjennom de andre tiltakene stiftelsen driver i Kirkenes. Til slutt inviterte de bredt til åpning av tiltaket, hvor de informerte om hva de kunne tilby.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Skattkammeret i Kirkenes har mindre fokus på utlånsvirksomhetsdelen av den todelte målsettingen, men desto mer på det sosiale aspektet i tiltaket gjennom å skape en gratis møteplass for barn og unge. En av grunnene til at det er mindre fokus på utlån av fritidsutstyr, er at Kirkenes allerede hadde en frivillighetssentral (BUA) som drev med utlån. De ble enige om å dele utlånsvirksomheten mellom seg. Skattkammeret overtok det frivillighetssentralen hadde av skøyter, og de har nå et classesett

med skøyter de kan låne ut. Frivillighetssentralen har ansvaret for utlån av ski. Kirkenes har et aktivt skimiljø, mye på grunn av Vegard Ulvang, og skiklubben holder skikurs. Skattkammeret har en veiledende rolle når det gjelder å informere sine deltakere om fritidsaktiviteter i kommunen. Om en familie ønsker skiopplæring, tar de kontakt med skiklubben, som da tilbyr gratis opplæring. Skattkammeret har spurt skolene hva de mangler av utstyr og hva de skal prioritere om det kommer ekstra penger. Klasesettet med skøyter blir brukt av skolene.

Sosiale samlinger har fått mest oppmerksomhet i Skattkammeret-tiltaket i Kirkenes. Etter over to måneder med nedstenging og strenge restriksjoner i begynnelsen av koronapandemien, hadde mange erfart at de ble ganske isolert hjemme sammen med barna sine. Dette var spesielt krevende for enslige forsørgere. I tillegg kunne mange oppleve at torsdagene ble stressende, fordi barna skulle levere ukas lekser på fredag. Slik kom ideen til å arrangere familiemiddager med tilbud om leksehjelp på torsdager.

Målgruppe og deltakelse

I utgangspunktet ble skolene oppfordret til å sende en familie med en enslig forsørger de tenkte kunne ha nytte og glede av et slikt tilbud. Kommunen fikk flyktningmottak høsten 2021, og de første flyktningene kom til mottaket i slutten av desember samme år. Da ble tilbudet på Skattkammeret utvidet til ordinære familier, og mottaket kunne fra høsten 2022 sende en eller to familier som de så trengte noe ekstra. Målsettingen for middagene er å gi familiene som deltar en litt bedre uke. Tilsvarende har Skattkammeret et ungdomstiltak på onsdager. Det er et lavterskeltilbud til unge som kan komme bare for å være sosiale sammen. Ungdommene tilbys middag, som de både lager og spiser sammen. Dette tilbudet retter seg i noen grad mot ungdom, gjerne fra familiegruppene, som har behov for å trene litt mer selvstendighet. Ungdomsgruppen har jobbet en del overfor unge jenter med arabisk bakgrunn.

Høsten 2022 startet Skattkammeret i Kirkenes et tilbud for 16–17 år gamle borteboere på den videregående skolen. Enkelte av linjene på skolen er landsdekkende, og mange av studentenes familier har ikke økonomi til å betale for hjemreise, som kan koste 6000 kroner, utenom sommer- og juleferie. Planen var først å dele ut matkasser til de unge studentene, men i samarbeid med skolens sosiallærer ble det isteden besluttet å tilby varm skolelunsj en gang i uka. Den frivillige kokken forbereder skolelunsjen. Tiltaket oppgis å ha bidratt til bedre sosial dynamikk blant studentene på skolen.

Skattkammeret i Kirkenes har også et tilbud til ungdom i skoleferier. Første året tok de, i samarbeid med ungdomsklubben til Bymisjonen i Tromsø, med to ungdommer på sommerferie til Senja. Året etter dro seks ungdommer fra Tromsø og fire fra Kirkenes på ferie i distriktene rundt Kirkenes. I høstferien arrangerte de en lokal ferie med besøk til Snøhotellet i Kirkenes, som er en stor lokal turistbedrift. Der fikk barna blant annet oppleve hundekjøring. Disse ferieaktivitetene har fått ekstra tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). I tillegg til disse aktivitetene, arrangerer Kirkens Bymisjon i Kirkenes en årlig juleforestilling som reiser på turné i distriktet. Det er kor både for barn og for voksne som gjør forberedelser til denne forestillingen. De rekrutterer deltakere til juleforestillingen fra tiltakene i Skattkammeret. På denne måten utvides nettverk, og deltakerne får utfolde seg på forskjellige arenaer. Om utlånsaktiviteten har kommet litt i bakgrunnen for Skattkammeret i Kirkenes, opplever de selv at tiltaket er vellykket, med god måloppnåelse på aktivitetsbiten og det sosialfaglige arbeidet som bidrar til nettverksbygging mellom deltakere.

Skattkammeret serverer mat, ofte taco, for det kan alle spise uavhengig av kulturell bakgrunn og spiserestriksjoner. Matlagingen blir ofte gjort i fellesskap, da det skal fremme relasjonsbygging. På denne måten får ungdommene også med seg noen triks på veien når de snart kanskje skal flytte på hybel for videre utdanning.

Skattkammeret er åpent alle ukedager fra kl. 10 til 14. Lokalet har et piano, og de har en avtale med en pianist fra flyktningmottaket som kommer og holder lunsjkonserter. Da inviteres ansatte fra bedrifter i nærheten til å komme og spise matpakken sin.

Samarbeid

Skattkammeret i Kirkenes samarbeider med mange aktører, både i kommunal, fylkeskommunal og privat sektor. På kommunalt nivå har skolene vært en viktig samarbeidspartner helt fra starten. Skolene har vært en viktig informasjonskanal for hva Skattkammeret kan tilby barn, unge og barnefamilier. Skoleledelsene har også bistått i å finne familier som kunne delta i torsdagsmiddagene med leksehjelp, slik at rekrutteringen til dette ikke bare gikk gjennom private nettverk. Både flyktningtjenesten og det nye flyktningmottaket har vært viktige samarbeidspartnere for Skattkammeret, både i familieprosjektet, ungdomsprosjektet og ferietilbudet. Tiltaksleder opplever at de forskjellige tjenestene i kommunen lytter til dem og regner med dem. Hvis de oppsøker et kommunalt kontor, får de alltid noen minutter til å fortelle om hva de gjør. De inviteres til relevante møter og panelsamtaler. Kirkenes har ikke hatt et tilsvarende tilbud tidligere, og det blir gitt uttrykk for at det er stort behov for Kirkens Bymisjons tilbud. Det ble også nevnt at barneverntjenesten i kommunen hadde tatt kontakt og tilbudt betaling hvis de kunne henvise familier til deres tilbud. Her oppstår det imidlertid et dilemma, for alle tilbudene i Skattkammeret er gratis, og de har ikke brukerbetaling. Samtidig vil dette kunne øke Skattkammerets kapasitet og kunne finansiere økt bemanning i tiltaket.

Samarbeidet med fylkeskommunen er først og fremst gjennom den videregående skolen og lunsjprosjektet for unge borteboerstudenter. Dette prosjektet har fått svært god respons. Studentene får både et næringsrikt måltid en gang i uka og bedre samhandling og sosialt miljø seg imellom. Som tidligere nevnt har Skattkammeret også et samarbeid med frivillighetssentralen (BUA) om utlån. Dette samarbeidet har bidratt til at Skattkammeret i mindre grad vektlegger utlån og i større grad utvikler og arrangerer sosiale aktiviteter.

Utfordringer

Skattkammeret i Kirkenes hadde planlagt åpning tidlig i 2020, men dette ble utsatt på grunn av koronapandemien. Åpningen ble forskjøvet til høsten. Under resten av pandemien har de for det meste holdt tilbudet åpent. De måtte stenge to ganger til på grunn av korona, men da bare en uke av gangen. Det var likevel utfordrende å holde åpent i denne perioden, fordi reglene ble endret fra uke til uke. I perioder teipet de kryss i sofaen slik at folk holdt den pålagte avstanden til hverandre, og familiene måtte sitte i grupper adskilt fra hverandre.

Den andre store utfordringen i oppstartsfasen var at lokalet de hadde funnet ikke hadde kommunal tillatelse til å organisere servering. Koronanedstengingen ble brukt til å finne nye lokaler som kunne benyttes til de planlagte aktivitetene på lovlig vis. Det nye lokalet er leid og har andre utfordringer, som at det mangler kjøkken og at det blir leid ut til andre aktiviteter i perioder. Da må Skattkammeret rydde og flytte ut tingene sine. De måtte også installere et kjøkken i lokalene. Lokalene oppgis å fungere selv om de ikke er ideelle. En fordel med å være i dette lokalet er at

naborommet brukes til kommunestyremøter, og byens politikere er ofte innom. Det gjør Kirkens Bymisjons aktiviteter synlige for byens beslutningstakere.

Ressurser og drift

Tiltaksleder har en bachelor i ernæring, og denne kunnskapen brukes til å sikre at ungdommene og familiene får næringsrike og sunne middager når de deltar. Tiltaksleder har også videreutdanning i barn og unges psykiske helse, som er nyttig i arbeidet med familier med ekstra utfordringer. Hun har også arbeidserfaring fra Fretex, og har jobbet spesielt med arbeidsavklaring for ungdom med angstproblematikk og andre psykiske utfordringer. Skattkammeret i Kirkenes har fire frivillige, hvorav en er spesialpedagog og bidrar med leksehjelp under familiemiddagene. En annen frivillig er utdannet kokk og bidrar til å lage ungdomsmiddager på onsdager og skolelunsj på torsdager. På torsdager er kokken opptatt med annet frivillig arbeid og da har tiltaksleder ansvar for middagene, som ofte lages i fellesskap.

TV-aksjonsmidlene ga Kirkens Bymisjon mulighet til å starte arbeid i Finnmark. Kirkenes var et av flere steder der det var identifisert et behov for innsats, blant annet på grunn av stor arbeidsledighet og store sosiale forskjeller. Lederen for Kirkens Bymisjon i Kirkenes ble ansatt i 2019, og tiltaksleder for Skattkammeret ble ansatt i begynnelsen av 2020. I tillegg til disse to fulltidsstillingene, er det ansatt en tredje person i en 50 prosent stilling.

Tiltakets levedyktighet

Skattkammeret-tiltaket anses som vellykket. Det verdsettes av kommunale og fylkeskommunale samarbeidspartnere, spesielt flyktningtjenesten og -mottaket samt den videregående skolen. Men også kommunens barneverntjeneste har vist interesse for tiltaket, og har foreslått et samarbeid i fremtiden. Kommunen har videre uttrykt et ønske om aktiviteter for barn på 5.–7. skoletrinn, og de har henvendt seg til Kirkens Bymisjon som en potensiell samarbeidspartner. Denne aldersgruppen faller erfaringsmessig lett ut av organisert aktivitet, da idretten har en tendens til å bli mer seriøs fra tiårsalder. I tillegg er barn i denne aldersgruppen fortsatt for små til å delta i ungdomsklubben. Foreløpig har ikke Kirkens Bymisjon kapasitet til å utvikle et slikt tilbud.

Når TV-aksjonsperioden går mot slutten, antok tiltaksleder at det fortsatt var noen midler igjen, som kunne overføres til 2023. Dette var imidlertid usikkert, siden hun ikke har ansvar for denne delen av økonomien. Kirkens Bymisjon i Kirkenes har søkt tilleggsmidler fra både Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Bufdir helt fra oppstarten, og de har fått flere tilslag. Det har vært en fordel at få andre aktører driver med tilsvarende arbeid i Finnmark. De har derfor mindre konkurranse på sine søknader. Begge nevnte direktorater har regelmessige utlysninger av midler, og Kirkens Bymisjon planla ytterligere søknader i desember 2022.

Flere erfaringer fra Skattkammeret

Skattkammeret-samlingen i 2021 var sterkt preget av koronapandemien, men i all hovedsak på en positiv måte, hvis man ser på antall utlån. Alle Skattkammeret-tiltakene viser til en enorm utlånssuksess. Baksiden kan sies å ha vært lange utlånskøer, manglende utstyr og økt arbeidsbelastning med pakking og klargjøring av utstyr som resultat. I tillegg har tiltaket måttet forholde seg til smittevernregler i form av sterke begrensninger på antall personer de har kunnet ha i lokalene og vasking av utstyr mellom hvert utlån. Arbeidsmengden som fulgte den enorme suksessen, og som overrasket alle, har ført til at tiltakene i all hovedsak har lagt aktivitetene på hyllen.

Høy utlånsaktivitet – kombinert med smitteverntiltak – har også avdekket svært ulike og til dels uhensiktsmessige utlånssystemer. Noen bruker allerede utviklede systemer som BUAs utlånssystem – som også ivaretar GDPR-regelverket, noen har hjemmesnekrede og til dels papirbaserte systemer, og noen bruker Skattkammerets system. Dette gir de forskjellige tiltakene ulik oversikt over utlånene, og ulik arbeidsbelastning knyttet til utlånsaktiviteten.

Den første Skattkammeret-samlingen var preget av en rekke mer grunnleggende spørsmål om lokaler, (sponsor)avtaler, men også av hvilket ansvar Kirkens Bymisjon har ved utlån av slalåmutstyr som krever høy kompetanse for å unngå ulykker og skader. Noen hadde gitt dette ansvaret til personalet i alpinbakkene, noe som fremkom som lite populært og holdbart, andre var heldige og hadde frivillige med relevant kompetanse. Begrunnelsen for ikke å ta på seg dette ansvaret var blant annet mangelen på tid og til dels kompetanse. Løsningene på dette problemet varierer fra bruk av frivillige med nødvendig kompetanse, delvis klargjøring av utstyr og vektlegging av eget ansvar gjennom ansvarsforsikring.

Under digitalt nettverksmøte kom det frem en rekke fordeler som samarbeid med andre aktører kan ha når det kommer til å informere og rekruttere målgruppen, og det kom tips om aktører det kan være lurt å kontakte: lærere, rektorer eller los på skoler,¹³ idrettslag og/eller idrettsråd, SLT-koordinatorer, politiet og folkehelsekoordinator i kommunen. Videre pekes Instagram på som et viktig sosialt medium for å nå målgruppen. Det kom for øvrig få konkrete planer for videre finansiering av tiltaket etter at TV-aksjonsmidlene var brukt opp.

4.3 Innsatsområde 3 – Kom inn i samfunnet – Veiviser

Hovedformålet med Veiviser-tiltaket er å skape et mer inkluderende samfunn der flyktninger og andre nye i Norge blir bedre kjent med det norske samfunnet. De som kommer nye til Norge, utfordres på språk, ukjente sosiale koder og manglende nettverk, og mange kan føle seg utenfor og ensomme. Gjennom Veiviser ønsker Kirkens Bymisjon å skape møter på tvers av kulturell bakgrunn og erfaring, der nyankomne tilbys å ta del i fellesskapet og få være en ressurs i sitt eget nærmiljø. Målgruppen er tredelt; hovedmålgruppen er nyankomne innvandrere som fortsatt føler seg fremmed i sitt nærmiljø og mangler nettverk. Den andre målgruppen er personer som selv har migrert til Norge, men som har bodd her lenger, snakker norsk, har kommet lenger i sin integreringsprosess og selv ønsker å bidra som frivillig. Den tredje målgruppen er personer som har vokst opp i Norge. Medlemmer i Veiviser-gruppene er med på å bygge bro mellom personer med ulik kulturell bakgrunn som vil dele sine erfaringer. Sammen hjelper de den nye inn i det norske samfunnet gjennom å bli kjent med en norsk person og en innvandrers erfaring fra å komme til Norge, og samtidig bli kjent med lokalsamfunnet og det norske systemet. De to andre kan lære om erfaringene til den nye og om forskjellige kulturelle kontekster, slik at integrering kan foregå begge veier. Dette kan øke forståelsen mellom ulike grupper og skape større aksept. Den frivillige med migrasjonserfaring får brukt sin erfaringskompetanse på hvordan det er å være ny i Norge, noe som kan bidra til økt mestringsfølelse.

¹³ Fafo fant i sin rapport Evaluering av Sisterhood i Norske Kvinners Sanitetsforening (2021) at direkte kontakt med lærere ofte ikke er ønsket på mange skoler.

Veiviser – Kristiansand

Oppstartsfasen

Hovedformålet med Veiviser, og målgruppen, i Kristiansand samsvarer med tiltaksbeskrivelsen. Kristiansand er en stor og flerkulturell kommune med 160 ulike nasjonaliteter. Kommunen har et integreringsmottak og en rådgiver som jobber med denne typen problemstillinger. Kirkens Bymisjon i Kristiansand har tradisjonelt arbeidet mest med ettervern i rusbehandling, men ønsket større fokus på arbeid med integrering og TV-aksjonsmidlene ga muligheter til å gjøre noe med dette. En prosjektleder ble ansatt i 50 prosent stilling fra 1. august 2019. Planen var å starte grupper allerede samme høst. Rekrutteringsarbeidet startet før sommeren, og de første gruppene var klare til oppstart på høsten med en litt forskjøvet tidsplan. Det ble vurdert om gruppene skulle starte fortløpende etter hvert som de ble rekruttert, men konklusjonen var at det ville gjøre det krevende med oppfølging og kursing av de frivillige.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Kirkens Bymisjons visjon er at alle mennesker skal erfare respekt og omsorg. Veiviser-prosjektet kan ses som en forlengelse av hvordan Kirkens Bymisjon jobber med mennesker. Det kan bidra til at mennesker som kommer til Norge får en lettere vei til å fungere i det norske samfunnet, samtidig som personer som har bodd hele livet i Norge kan utvide sitt syn på hva det vil si å være menneske. Dette skjer i møtet mellom mennesker med en annen kulturell bakgrunn, mennesker som kan ha opplevd forferdelige ting og ikke hatt andre valg enn å flykte. I dette mangfoldet kan alle lære av hverandre.

I Veiviser-tiltaket i Kristiansand har deltakerne vært med på en rekke aktiviteter, som kafébesøk, gåturer, matlaging hjemme hos hverandre, bowling, trening, kinoturer eller konserter. Gruppene får et disponibelt beløp til å bruke på aktiviteter hver måned, i utgangspunktet var det kr 500,- per person, men i Kristiansand ble dette beløpet i 2021 redusert til kr 1000,- for en gruppe på tre. Begrunnelsen var at en da kunne inkludere flere i prosjektet.

I tillegg til møtene i hver gruppe har Veiviser tilbudt en fellesaktivitet for alle gruppene den tredje lørdagen i måneden under navnet Interaktiv. Her er målet å fremme integrering gjennom språkkafélignende aktiviteter med å øve på norsk. Fellessamlingene har inkludert temadager, men også julemiddag og felles bowling for alle gruppene. Her kan gruppene møtes og diskutere sine erfaringer og lære av hverandre. Typiske tema på fellessamlinger kan være forskjeller i barneoppdragelse i ulike land, eller presentasjon av det norske valgsystemet i forbindelse med valg. De ulike partiene fikk presentere sine politiske program og invitere til spørsmål og diskusjon.

Rekruttering av deltakere og god sammensetning av gruppene har vært en nøkkel til måloppnåelse. Dette arbeidet har til tider vært krevende, men i rapporteringen fra 2020 står det: «Vi opplever at vi igjennom god og målrettet rekruttering og nøye sammensetning av de ulike gruppene har hatt en god måloppnåelse på dette TV-aksjons-tiltaket». Det viktigste kriteriet når en gruppe skal settes sammen er at de har felles interesser, men både kjønn og alder ble vurdert i gruppesammensetningen. Tanken var at grupped medlemmene skal få mulighet til å utvikle vennskap som kan fortsette etter at programmet er ferdig. Både kvinner og menn kunne være opptatt av kjønns-spesifikke grupper, mens yngre deltakere var mindre opptatt av dette og aksepterte kjønnsblandede grupper i større grad.

Konseptet var at det skulle være tre medlemmer i hver gruppe, men noen av gruppene ble etter hvert utvidet til fire. Årsaken til dette var at grupper med fire personer ble mindre sårbare hvis noen medlemmer av ulike grunner ble forhindret i å delta i en aktivitet. De utvidede gruppene skulle fortsatt ha en fra hver målgruppe, og det fjerde medlemmet skulle være fra et fjerde land. Det nye medlemmet var enten en innvandrer som hadde vært lenge i Norge eller en helt ny. Da norske deltakere var vanskeligere å rekruttere, ble de heller brukt til å opprette en ny gruppe og ikke satt inn i eksisterende grupper sammen med andre norske.

Et av delmålene for programmet var å gi deltakerne mulighet til å bli kjent med nye mennesker. Utgangspunktet for å nå dette målet ligger i sammensetningen av gruppen og kjemien som oppstår mellom deltakerne. Noen ganger greide de å sette sammen grupper som matchet veldig godt på interesser. I tillegg må alle i gruppen ha et ønske om å bli kjent med hverandre og lære om de ulike erfaringene gruppe-medlemmene har. I noen grupper har dette fungert svært bra, og deltakerne har fortsatt å møtes etter at programmet var ferdig. Da har samhandlingen ofte fokusert på hjelp til praktiske ting i forbindelse med skole eller å søke jobb, inkludert å skrive CV. Slik har programmet fungert etter hensikten ved å bygge vennskap, utvide nettverk og bidra til integrering. I andre grupper har møtene ikke fungert like bra, de har møttes sjelden gjennom programmet og ikke fortsatt møtene i etterkant. Årsaken kan være at matchen i gruppen ikke var optimal, eller at noe har skjedd i privatlivet til en av deltakerne slik at de fikk mindre tid til disposisjon enn de trodde i utgangspunktet. Det kan også ha vært uklar rolleforståelse innad i gruppen, der noen har fått større ansvar for å finne på og organisere aktiviteter enn de hadde sett for seg på forhånd. Da kan den som får ekstra oppgaver og ansvar oppleve at programmet blir for krevende.

Et annet delmål har vært å gi deltakerne mulighet til å praktisere norsk ved at kommunikasjonen i gruppen skal foregå på norsk. Noen av gruppene erfarte innledningsvis at norskkunnskapene til den personen som var ny i Norge var så svake at det ble umulig å kommunisere. De bestemte derfor at de som skulle være med i programmet måtte ha et minimum av norskkunnskaper for å kunne delta.

Målgruppen og deltakelse

Prosjektlederen de to siste årene har delt stillingen sin mellom Veiviser-prosjektet og en jobb som programrådgiver ved et skolesenter. Denne stillingskombinasjonen ble utnyttet i rekrutteringsarbeidet, da de både fant deltakere som var nye i landet og deltakere med innvandrerbakgrunn som har bodd lenge i Norge gjennom skolen. Deltakere som har vokst opp i Norge ble funnet gjennom egne og kollegaers nettverk. Det var størst utfordring knyttet til rekruttering av dem som har vokst opp i Norge. Det lokale universitetet ble oppsøkt for rekruttering. Her fant de flere unge kvinnelige frivillige. Det var vanskeligere å finne voksne kvinner på 30–40 år, og menn i alle aldersgrupper.

I 2019 startet fem Veiviser-grupper, og i løpet av 2020 ble det rapportert om totalt tretten grupper, hvorav tre grupper var for menn, tre var for kvinner over 40 år, seks var for unge kvinner mellom 23 og 30 år, mens den siste gruppen hadde kjønnsblanding. Dette viser at kjønn i praksis har vært et viktig kriterium for sammensetning av gruppene, til tross for at interesser blir fremhevet som det viktigste kriteriet for å skape gode grupper. Deltakerne kom fra tolv ulike nasjoner. I tillegg rapporteres det om at ni av gruppene hadde tre deltakere, mens fire grupper ble utvidet til fire personer. I intervju i 2022 ble det rapportert om at Veiviser-prosjektet i Kristiansand

totalt hadde iverksatt 30 grupper og nådd om lag 100 deltakere i løpet av den treårige prosjektperioden.

Noen deltakere i Veiviser-tiltaket i Kristiansand ble intervjuet i 2019. En viktig motivasjonsfaktor for å delta, var muligheten til å praktisere norsk og utvide nettverk. De som kommer til Norge har ofte ingen familie her, og muligheten til å bli kjent med andre blir spesielt viktig, særlig i en situasjon med mye nytt som skal læres og fordøyes. Blant dem som hadde vært lenger i Norge var det viktig å kunne hjelpe de nye med ting de selv hadde syntes var vanskelig i begynnelsen. Deltakelse ble ikke oppfattet som spesielt krevende utover å være sosial. Språk- og kommunikasjonsvansker ble nevnt som det mest utfordrende i flere av intervjuene. Det kunne føre til misforståelser og skape usikkerhet mellom deltakerne. Dette kunne endre seg etter hvert som den nye lærte mer norsk. En norsk frivillig uttrykte motivasjon for å delta slik:

Jeg synes jo det er viktig for folk som kommer til landet, at de lærer språk og blir integrert, og at de har det fint her. De har jo vært igjennom ... traumer og vonde opplevelser og alt mulig, og det er greit å bli tatt godt imot. Og så er det jo litt sosialt, ikke sant. Det er jo en vinn-vinn-situasjon egentlig. Så lenge man har tid, vel å merke. Man finner jo alltid tid til det man vil, sånn sett da. (Norsk frivillig)

Det ble uttrykt at informasjonsutveksling var nyttig, fra å få tips om hvor det var lurt å handle til oppdateringer om koronaviruset. Flere reflekterte over kulturelle forskjeller og det de kunne lære av hverandre, fra matlaging til betydningen av tid og å holde avtaler i Norge, eller hvordan ulike samfunn behandler eldre og lærere på forskjellige måter. Tema som demokrati, ytringsfrihet og menneskeverd ble også berørt. Noen pekte på at det kunne være vanskelig å bli enige om felles aktiviteter, fordi noen med muslimsk bakgrunn uttrykte at det var flere ting de ikke kunne eller ville være med på, som svømming, eller enkelte filmer de ikke ville se på kino. Noen ganger ble slike tema for sensitive å diskutere.

De kommenterte også at det kunne være enklere å få en gruppe på tre til å fungere dersom en av deltakerne var litt stille eller ikke kunne så mye norsk. Samtidig kunne det være utfordrende å avtale møter med tre, da mange deltakere hadde travle liv med begrenset tid til rådighet. Noen deltakere var også usikre på om møtene og samværet som ble organisert faktisk kunne føre til vennskap utover aktivitetsperioden, og at dette i realiteten var forbeholdt veldig få. En deltaker antydte at Veiviser-tiltaket i Kristiansand var overflødig, da byen hadde mange andre inkluderingsaktiviteter.

Veiviser hadde opprettet en Facebook-gruppe, der gruppene la ut bilder fra sine aktiviteter. På den måten kunne prosjektleder følge med når gruppene møttes. Om det ikke kom bilder fra noen av gruppene tok hun kontakt med dem for å bidra til å oppklare misforståelser og å få aktivitetene i gang igjen. Det handlet gjerne om ulike misforståelser rundt roller og ansvar knyttet til hvem som hadde ansvaret for å organisere en aktivitet. Noen opplevde andre som passive og lite interesserte.

Samarbeid

Veiviser-tiltaket i Kristiansand har i hovedsak fire samarbeidspartnere. Den første er Kirkens Bymisjon internt, den andre er kommunens introduksjonsavdeling, den tredje er Kongsgård skolesenter, og den fjerde er flerkulturelle organisasjoner og foreninger. I tillegg har de samarbeidet noe med Universitetet i Agder.

Samarbeidet internt i Kirkens Bymisjon har hovedsakelig vært med avdelingslederen for Veiviser og frivillighetsleder. Samarbeidet med avdelingslederen beskrives

som tett og fint, og vedkommende var en god støtte for prosjektlederen. Frivillighetsleder har et overordnet ansvar for alt som har med frivillighet å gjøre. De frivillige skal gjennom en inntakssamtale og kvalitetssikres for om de kan utføre frivillig engasjement i tråd med Kirkens Bymisjons verdier. Deretter blir de sendt videre til tiltaket de viser interesse for, gjerne med en ny inntakssamtale. I Veiviser-tiltaket har rekrutteringen i noen grad gått utenom dette, men frivillighetsleder har likevel bidratt til rekruttering til Veiviser, spesielt med sin kompetanse på rekruttering, i arbeidet med å sette sammen gruppene, og i noen grad med rekruttering av deltakere som er født i Norge. Samarbeidet med resten av Kirkens Bymisjons tiltak har potensial for forbedring, både når det gjelder samarbeid om aktiviteter og når det gjelder å finne gode frivillige som har vokst opp i Norge. I det daglige kunne arbeidet bli litt ensomt, og prosjektleder savnet bedre integrering i organisasjonen og en fast kollega å utveksle informasjon, erfaring og å dele oppgaver med.

Eksternt samarbeid har i hovedsak vært med Kristiansand kommunes introduksjonsavdeling, integreringsmottaket og Kongsgård skolesenter. De har bidratt til å spre informasjon til flyktninger som er i introduksjonsprogrammet eller tar videre studier etter endt introduksjonsprogram. Kongsgård skolesenter ble den viktigste rekrutteringsbasen for Veiviser-programmet, både for å invitere de nye og de som har bodd lenge i Norge til prosjektet. I tillegg jobbet prosjektleder deltid ved skolesenteret og hadde et godt nettverk der, hvilket var en stor ressurs for rekrutteringen til Veiviser-tiltaket. Veiviser samarbeidet også med flerkulturelle organisasjoner og foreninger.

Utfordringer

Koronapandemien ble en utfordring for Veiviser fordi fysiske møter står helt sentralt i tiltaket. Noen grupper løste dette ved å møtes utendørs og antallet møter ble også redusert eller helt kansellert. Det fremkommer hverken i rapporter eller intervju at deltakerne møttes digitalt. Noen var bekymret for å bli smittet, eller å smitte andre. Gruppene som stoppet helt opp, fikk tilbud om å utvide gruppetilbudet seks måneder når restriksjonene ble lettet på. Av den grunn deltok noen grupper et helt år i Veiviser, i motsetning til ett semester, som var den opprinnelige planen. Fellesaktivitetene stoppet også opp på grunn av smitterestriksjoner og plassmangel under koronapandemien.

Den største utfordringen i gruppene ser ut til å ha dreid seg om språk og kommunikasjon, som kunne bli forsterket av kulturelle forskjeller. Det kunne oppstå små og store misforståelser om ansvar og rollefordeling, og ikke minst rundt avtaler. Deltakerne med norsk bakgrunn kunne i flere tilfeller oppleve at de fikk veldig mye ansvar for å finne på aktiviteter og få gruppen til å fungere. I mange tilfeller krevdes det innsats fra prosjektlederen med individuelle samtaler. Slike oppklaringsrunder er både tidkrevende og krevende på andre måter, men i de fleste tilfellene fikk det gruppene til å fungere bedre. Utfordringer med mangel på norskkunnskaper ble løst ved å endre noe på rekrutteringen av dem som var nye. De kunne ikke være helt nyankomne til Norge, men måtte ha et minimum av norskkunnskaper for å delta. Det var svært få grupper som sluttet å fungere på grunn av dette.

Ressurser og drift

Veiviser-programmet i Kristiansand har hatt en prosjektleder ansatt i 70 prosent stilling, 50 prosent til å organisere og følge opp Veiviser-gruppene og 20 prosent til å organisere fellesaktiviteter gjennom Interaktiv. Den første prosjektlederen var ansatt

i 2019 og 2020, den andre prosjektlederen i 2021 og 2022. Kirkens Bymisjons lokaler i Kristiansand ble brukt til kontorplass for prosjektleder og lokaler til fellesaktiviteter, som informasjonsmøter og Interaktiv.

Rekruttering og sammensetning av grupper har tatt en del tid, og oppfølging av gruppene synes å ha tatt mer tid enn antatt, da det iblant har vært krevende å avklare forventninger til hva gruppene kunne tilby og rydde opp i misforståelser. Prosjektleder har også antydning at det hadde vært en fordel å ha en kollega å spille på lag med i det daglige arbeidet.

Kirkens Bymisjon i Kristiansand har en egen frivillighetsleder, som rekrutterer, kurser og følger opp de frivillige i Bymisjonens arbeid. Prosjektleders minoritetsbakgrunn med god kontaktflate mot ulike minoritetsgrupper, førte til større grad av direkte rekruttering til Veiviser. Hun samarbeidet i tillegg med Røde Kors, flyktningmottaket og kommunens integreringstjeneste i rekrutteringsarbeidet.

I 2020 sluttet prosjektlederen og en ny ble ansatt, også hun med minoritetsbakgrunn. Hun jobbet som programrådgiver på et skolesenter som driver norskundervisning og voksenopplæring for kommunen. Hun fikk 60 prosent permisjon fra denne stillingen i kommunen for å jobbe med Veiviser-prosjektet for Bymisjonen, og jobber fortsatt 40 prosent i den kommunale stillingen på skolesenteret.

Tiltakets levedyktighet

Veiviser i Kristiansand avsluttes i desember 2022. Begrunnelsen er at programmet ikke lenger har økonomiske midler til å fortsette. Det har vært vurdert å søke kommunen om midler til fortsatt drift, men signaler fra kommunen tilsier at det allerede er mange tilsvarende tilbud i Kristiansand, konkurransen om nye midler blir derfor stor. I realiteten blir det da vanskelig å skaffe nye midler til fortsettelse av prosjektet, til tross for at programmet oppfattes som vellykket. Flere av gruppene har holdt kontakten etter avsluttet aktivitet, og reelle vennskap og fellesskap har oppstått.

Veiviser – Stovner

Oppstartsfasen

Stovner bydel i Oslo har i 2022 cirka 33 000 innbyggere¹⁴, av disse har nærmere 60 prosent innvandrerbakgrunn¹⁵.¹⁶ De siste årene har bydelen også bosatt en del flyktninger og personer som kommer på familiegjenforening. Kirkens Bymisjon har en frivillighetssentral på Stovner som jobber med inkludering, blant annet gjennom språkkafé og familieprosjekt. De ansatte på Stovner var usikre på om de skulle etablere et Veiviser-tiltak i bydelen, da de tidligere har erfart at å koble sammen små grupper kunne være utfordrende. Det kan være vanskelig å finne tidspunkt som passer for alle, og deltakerne kan ha svært ulike forventninger. Deres erfaring var at det var lettere å arrangere aktiviteter der de frivillige deltar i en gruppeaktivitet. Det ble likevel besluttet å starte et Veiviser-tiltak, først for flere bydeler i Groruddalen, og senere bare for Stovner bydel.

Det har vært to tiltaksledere i prosjektperioden. Den siste ble ansatt sommeren 2021 og hun var i tillegg ansvarlig for språkkafé én dag i uka. Prosjektet tok utgangspunkt i erfaringen og kontaktbasen de allerede hadde i innvandremiljøene gjennom

¹⁴ <https://bydelsfakta.oslo.kommune.no/bydel/stovner/befolkningsutvikling/>

¹⁵ Med innvandrerbakgrunn mener vi her summen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

¹⁶ <https://bydelsfakta.oslo.kommune.no/bydel/stovner/innvandrerbefolkningen>

inkluderingsprosjekter på frivillighetssentralen. Vanligvis legger de til rette for lite kostnadskrevende aktiviteter folk kan gjøre på eget initiativ. Dette sto i kontrast til at små grupper på tre skulle få 500 kroner per deltaker for å gjennomføre aktiviteter.

De presenterte Veiviser-tiltaket for frivillige og deltakere i andre prosjekter og arrangementer på frivillighetssentralen, og startet med dem som viste ekstra interesse for Veiviser: fire frivillige med etnisk norsk bakgrunn og tre med en annen kulturell bakgrunn. Slik var de fleste deltakerne kjent fra før, men noen nye ble også rekruttert inn. Før de første fire gruppene var klare for oppstart tidlig i 2019, måtte tiltaksleder finne en løsning på betalingskortene som skulle dekke utgiftene til de ulike aktivitetene. Oppstart ble dermed utsatt til høsten. Kirkens Bymisjon på Stovner så det som en fordel å starte med folk de kjente godt, de samlet noen erfaringer før de utvidet rekrutteringen til personer som ikke var aktive på frivillighetssentralen.

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Tiltakets visjon er å motvirke ensomhet og fremme inkluderende fellesskap. Et mål for gruppene var å skape nye nettverk for deltakere som opplever isolasjon og ensomhet, og som har få arenaer til å etablere relasjoner og bygge nettverk. Erfaringen er at integrering og inkludering er vanskeligere enn mange av innvandrerne har sett for seg på forhånd.

Et annet mål for gruppene har vært å styrke deltakernes norskkunnskaper. Med minimum 6–8 måneder med norskkurs, har dette fungert etter hensikten. Noen av deltakerne ble intervjuet i 2019 og fremhevet at muligheten til å snakke norsk var en viktig motivasjon for å delta. De deltok på språkkafé, men likte konseptet med grupper på tre personer bedre, da det var enklere å praktisere norsk i en liten gruppe, og fordi det ga bedre muligheter til å ta opp personlige tema enn i en stor forsamling. En deltaker sa følgende:

[i Veiviser] føler jeg at jeg snakker litt mer, for vi tilbringer litt mer tid sammen. Jeg føler meg vel, eller det føles behagelig å snakke [...] om mitt liv og min datter, [...] vi har ingen problemer med å få til en samtale, vi kommer lett til forskjellige tema, og jeg føler at det alltid er kjekt å være sammen.

Å møtes utenfor språkkafeen og gjøre andre aktiviteter var motiverende for deltakerne, men den største utfordringen var å finne et tidspunkt som passet for alle. Deltakerne kan være travle. Noen er i arbeid og/eller deltar på andre aktiviteter/kurs – i tillegg til å ha andre (familiære) forpliktelser. Deltakerne mente det hadde vært enklere om det var treff på en fastsatt tid hver uke. Den som var ny i Norge hadde forbedret sin norsk betraktelig, og så lysere på utsiktene til en bedre tilværelse i Norge etter erfaringen fra Veiviser.

Noen grupper har fungert fint, andre har trengt mer oppfølging. Det viktigste kriteriet for å sette sammen grupper er felles interesser som kan bidra til god kjemi i gruppen. Utover dette har gruppene blitt satt sammen på tvers av alder, da aldersforskjeller ikke ble vurdert å ha betydning. Kjønn, derimot, har tidvis vært en viktig faktor. Gruppene samles gjerne rundt et enkelt måltid og diskuterer felles utfordringer. Dette blir ofte initiert av prosjektleder, som har regelmessig kontakt med gruppe-medlemmene individuelt og derfor får et godt inntrykk av utfordringer i samhandlingen i gruppene. En gjenganger har vært betydningen av å holde avtaler, å møte opp i tide, eller å gi beskjed om man blir forsinket eller ikke kan komme. På fellessamlingen blir disse utfordringene diskutert med utgangspunkt i hvilke forventninger deltakerne har til Veiviser og hverandre. Fellessamlingene ble ansett som så viktige at prosjektlederen gjorde dem obligatoriske for alle som deltok i Veiviser. I

tillegg til temakvelder, ble det arrangert felles stolpejakttur og konsert. Tilbakemeldingene fra gruppene har for øvrig vært at fremgangsmåten i Veiviser har fungert relativt bra. Flere grupper har beholdt kontakten etter at deltakelsen i tiltaket var avsluttet.

Målgruppen og deltakelse

Stovner rapporterer om en variert målgruppe med deltakere over 21 år, der de fleste med innvandrerbakgrunn hadde kommet til Norge ganske nylig. Det innebar at enkelte fortsatt hadde svake norskferdigheter fordi de ikke hadde hatt tid til å delta på språktrening. De fleste hadde imidlertid vært på språktrening i 6–8 måneder før de ble med i en Veiviser-gruppe. I tillegg er det en del kvinner som bare vil være i gruppe med andre kvinner, spesielt hvis de har en ektemann hjemme som kan føle seg utrygg hvis kona er sammen med andre menn. At gruppedeltakerne har barn i samme alder har også vist seg som et godt kriterium, de kan da ta med barna på noen av aktivitetene. Det ble påpekt at det var vanskelig å rekruttere deltakere mellom 30 og 50 år, da denne aldersgruppen gjerne er i småbarnsfasen og ikke har tid til frivillig aktivitet.

Frivillighetssentralens språkkafé, der prosjektleder jobber deltid, var utgangspunkt for rekruttering til gruppene. Det er et åpent tiltak for personer med innvandrerbakgrunn, både nye og de som har bodd en stund i Norge. Bymisjonen på Stovner oversatte nettsidene om Veiviser til engelsk og laget en informasjonsbrosjyre for å gjøre informasjonen lettere tilgjengelig for målgruppen. Jungeltelegrafene i nærmiljøet har også vært viktig. Rekrutteringsarbeidet blir beskrevet som krevende, der én grunn er at de frivillige fort blir utmattet. Prosjektet handler om mer enn å lære bort praktiske ferdigheter for å navigere språklig, kulturelt og sosialt i det norske samfunnet. Det er møter med mennesker som kan bære på store traumer på grunn av krig, flukt og det å bli rykket opp med roten fra alt som en gang var kjent, noe som utfordrer både identitet og tilhørighet. De frivillige blir invitert på et 1–2 dagers kurs om hva det betyr å være frivillig i Veiviser. De går igjennom regler og hva det betyr å møte mennesker med ekstra bagasje. Noen frivillige finner da ut at dette blir for krevende og søker seg til annet frivillig arbeid. Det betyr også at prosjektleder må være forberedt på å være en støttespiller for alle gruppe-medlemmer som stadig kommer innom med behov for å snakke.

Veiviser-tiltaket på Stovner var klare til å starte grupper allerede i januar 2019, men de første fire gruppene måtte vente på betalingssystemet for aktivitetene, og kom først i gang høsten 2019. Nye grupper startet våren 2020, men ble avbrutt i mars av koronapandemien. I denne perioden stoppet aktivitetene opp, flere deltakere ble vanskelige å få tak i, og noen forsvant ut av prosjektet. Da restriksjonene ble lettet på i 2021, var det fire av de gamle gruppene som kom i gang igjen. Flere deltakere hadde følt seg glemt under pandemien, noen hadde flyttet fra Oslo, og andre hadde tatt på seg nye frivillighetsoppdrag. I 2021 ble det fokusert på å rekruttere til nye grupper og få prosjektet i gang igjen. Gruppene og deltakerne fikk også tett oppfølging fra prosjektleder for å motvirke utfordringer og misforståelser som kunne oppstå i gruppene. Dette bidro til større kontinuitet i gruppenes aktiviteter og møter.

I utgangspunktet skulle gruppene delta i seks måneder i programmet, og prosjektleder vurderte hvor langt de hadde kommet i sin måloppnåelse etter dette. Noen grupper fikk fortsette i et år for å komme lenger med både språktrening og nettverksbygging, slik at den nye skulle føle seg klar til å komme videre i det norske samfunnet. Dette kunne handle om å komme i jobb eller utdanning, eller bli bedre rustet til å finne frem i det norske systemet, som å bytte fastlege eller å logge seg på offentlige portaler.

Det har også vært et faglig fokus å skape sosiale fellesaktiviteter for gruppene. Erfaringen var at de små gruppene kunne bli sårbare, med språklige og kulturelle utfordringer, og at slike utfordringer kunne føre til at noen trakk seg ut. Da de fikk bygget opp flere grupper etter pandemien, fikk de også større fleksibilitet hvis noen ikke ville fortsette. De gjenværende kunne overføres til andre grupper som fungerte bedre. Noen ganger kunne den som hadde startet som ny innvandrер fortsette som den personen i gruppen som hadde erfaring med å bo i Norge. Da beholdt de den norske frivillige og tok inn en ny person som nylig hadde kommet til Norge. Personen som først hadde fungert som en innvandrер som hadde bodd lenge i Norge, kunne da settes inn i en ny gruppe. Slik bygde de og utvidet nettverk for deltakerne.

Tiltaket startet med fire grupper sent høsten 2019. Våren 2020 var det åtte grupper, antakelig en videreføring av de første fire og oppstart av fire nye. Disse gruppene ble avbrutt av pandemien. Da ny prosjektleder kunne starte aktiviteter igjen i 2021, var fire av gruppene fortsatt intakte og kunne fortsette i programmet. Nytt rekrutteringsarbeid startet, og ved utgangen av 2021 hadde Stovner ti grupper. Høsten 2022 har prosjektet tolv aktive grupper.

Samarbeid

Stovner rapporterer at Veiviser-tiltaket først og fremst samarbeider med andre tiltak på deres frivillighetssentral og særlig med språkkafeen, som er utgangspunktet for rekrutteringen til Veiviser-tiltaket. Dette ble forsterket av at prosjektleder deler stillingen sin mellom Veiviser og språkkafeen. Kombinasjonen av disse jobbene har vært en fordel, men også veldig krevende. Den ukentlige språkkafeen krever at hun henter inn to frivillige på dagtid, da tilbudet bare er åpent for kvinner. På ettermiddagen er kafeen åpen for alle, og det tilbys leksehjelp til barna. Dette krever tre frivillige til. I tillegg må hun rekruttere frivillige til Veiviser. De samarbeider også med Kirkens Bymisjons frivillighetssentral på St. Hanshaugen. Eksternt samarbeider de med Retts-hjelpsentralen, Stovner Business Founders, Jobbsjansen for kvinner/NAV og Nordic Black Theatre. Det eksterne samarbeidet er lite beskrevet i rapporteringen.

Utfordringer

Konseptet med at gruppene skulle få et lite beløp utdelt til å gjennomføre aktiviteter, fungerte dårlig i starten av tiltaket. Utover å være bekymret for at andre utenfor Veiviser-tiltaket skulle oppleve dette urettferdig, så var det liten kontroll over pengebruken i flere av Veiviser-gruppene. Gruppene hadde ikke tilgang til å sjekke saldo eller gyldighet på kortene, da dette var forbeholdt tiltaksleder. Resultatet ble at noen grupper mistet oversikt og styring på økonomien. Mangelen på et skikkelig system for å ivareta regnskapsmessige prinsipper førte til at tiltaksleder måtte finne et bedre system. Tiltaksleder brukte et halvt år på å få på plass en løsning. De endte med et kontantkort, og at én i gruppen — personen som var født i Norge — fikk ansvaret for kortet og alle kvitteringer. Tiltaksleder og «hovedfrivillig» skrev en kontrakt med en beskrivelse av dette ansvaret. Det ble likevel understreket at alle i gruppen hadde likt ansvar for å få gruppen til å fungere og bestemme hvilke aktiviteter de ville gjøre. Da ordningen med kontantkort endelig kom på plass og gruppene begynte å fungere, fantes det ingen struktur for rapportering og dokumentasjon av utgifter.

Det å gi folk penger, det handler ikke bare om hvordan det skal organiseres, men det gjør noe å gi så mange penger til [...] sårbare mennesker. Vi har jo hatt en situasjon her når kortet ble brukt til private ting. Og det gjør du kanskje hvis

du er desperat nok da. Og konsekvensen av å gi penger, og såpass mye penger. Det hadde man ikke tenkt ordentlig igjennom. (Tiltaksleder)

To år av prosjektperioden ble mer eller mindre borte på grunn av pandemien. I ettertid tenker tiltakslederen at det kunne ha vært bedre om alt av aktiviteter hadde stoppet helt, fremfor å forsøke å gjøre noe hver gang det ble litt lettelse i restriksjonene. Digitale møter fungerte heller ikke som erstatning for fysiske møter. Ved å utsette alle aktiviteter kunne en spart noen av midlene og heller utvidet prosjektperioden. Mange deltakere falt bort i denne perioden, spesielt blant de som var nye i Norge eller spesielt sårbare. Etter at restriksjonene ble lettet på, har fellesmøter for alle gruppene blitt gjennomført regelmessig hver måned og i 2022 oppgis Veiviser-tiltaket å fungere bra, men prosjektmidlene er brukt opp, og det finnes ikke midler til å fortsette tiltaket i sin nåværende form.

En tredje utfordring som ble kommentert i intervjuene, er at frivillighetsarbeid er krevende. Begge tiltakslederne har beskrevet at de har brukt mye tid på rolle- og forventningsavklaringer. Et eksempel er at gruppemedlemmene ikke er tilgjengelige døgnet rundt, men bare når de har avtale én gang i uka. Om deltakerne blir venner og vil møtes oftere, er det fint, men i Veiviser er avtalen ett møte i uka. Den mest krevende utfordringen har vært å rydde opp i misforståelser når deltakere ikke kommer til avtaler og ikke svarer på meldinger. I en norsk sammenheng er det en selvfølge å kommunisere endring i avtaler, men mange av deltakerne har ikke forstått formaliteten og forpliktelsen som ligger i å si ja til å være med i en slik gruppe. Dette har skapt misforståelser og frustrasjon for deltakere, og blitt tidkrevende for tiltaksleder å håndtere. Når deltakere kommer innom frivillighetssentralen for å snakke om frustrasjoner, må prosjektleder legge andre oppgaver til side og sette seg ned for å ta en prat med de som har behov. Denne delen av jobben har tatt mye mer tid og krefter enn først antatt.

Veiviser-tiltakets metodikk har vist seg utfordrende og sårbart. I hvilken grad denne metodikken *har* lyktes, kan knyttes til en rekke forhold som kjønn, kultur, kjemi, gjensidig respekt mellom deltakerne og generell forståelse av konseptet. Gruppene skal bidra til kulturell læring gjennom språktrening. For å lykkes med dette har Veiviser Stovner – etter å ha gjort seg noen erfaringer – satt sammen grupper som ikke snakker samme språk. Dette for å «tvinge» frem samtaler som foregår på norsk og ikke på morsmålet. Ved å ha et krav om noe språkforståelse unngår man behovet for tolker. Et relativt likt språknivå nevnes også som et suksesskriterium. Det har for øvrig vist seg utfordrende å rekruttere frivillige med etnisk norsk opprinnelse til gruppene, og det forklares særlig med at konseptet er tidkrevende. Samtidig må man sikre at man rekrutterer frivillige med innvandrerbakgrunn som har de nødvendige språkferdighetene. Det har også vært andre uoverensstemmelser i noen grupper med bakgrunn i kulturforskjeller – som nevnt tidligere.

Møtehyppighet har også vist seg å være en utfordring for mange. For noen grupper fungerte det fint å møtes tre ganger i den lille gruppen og en gang felles hver måned. For andre grupper ble det krevende:

Det er et ideal jeg legger opp til, noen [grupper] har nådd det [...] Jeg må være ærlig, for passer det for den hovedfrivillige, så passer det ikke for [den] nye. Folk kan ikke møtes tre ganger i tillegg til en felles. Det er vanskelig, for alle har jo annet i livet og [...] noen har sagt to ganger fast og en gang felles [...] Det er faktisk bare tre grupper som har nådd å møtes [fire ganger i måneden], ellers har det vært tre ganger. (Tiltaksleder)

Ressurser og drift

Veiviser-tiltaket ansatte en tiltaksleder i 80 prosent stilling fra oppstarten i 2019. Denne personen tok permisjon i 2020 og sluttet i 2021, og en ny tiltaksleder ble ansatt i 80 prosent stilling. Dette skjedde i en periode det var lite aktivitet i prosjektet på grunn av pandemien. Den nye prosjektlederen jobbet allerede på språkkafeen på frivillighetssentralen på Stovner, og beholdt en 20 prosent stilling der. Kombinasjonen av disse stillingene var nyttig for prosjektet, da språkkafeen var en viktig arena for rekruttering til Veiviser.

Veiviser ble ikke lagt ned under pandemien, men sto hele tiden parat til å starte opp igjen når restriksjoner ble lettet på. Situasjonen ble ganske uforutsigbar, og det var vanskelig å planlegge aktiviteter. Tiltakets utgifter til lønn, lokaler og administrasjon fortsatte å løpe uten at en fikk gjennomført aktiviteter.

Både før og etter koronapandemien krevde tiltaket mye tid, både til rekruttering og til tett oppfølging av gruppene for å få dem til å fungere. Oppfølgingen var så krevende at en 80 prosent stilling ble i knappest laget til å kunne gjøre en god jobb. Tiltakslederen antyder at Veiviser-tiltaket kunne trenge to ansatte på fulltid: en til å rekruttere og følge opp de frivillige som oppgis å ofte bli fort utbrent, og en til å følge opp Veiviser-gruppenes felles aktiviteter og til å gjennomføre individuelle samtaler, for å løse opp i små og store misforståelser og utfordringer.

Tiltakets levedyktighet

I et intervju med lederen på frivillighetssentralen på Stovner i 2019 kom det frem at de ikke var optimistiske med tanke på å få finansiering til et slikt prosjekt i fremtiden. Begrunnelsen var for det første at de oppfattet et prosjekt med så mye penger til aktiviteter som et «luksusprosjekt». De er for det første ikke vant til denne formen for pengebruk, og flere av aktivitetene deres koster ingenting eller lite å gjennomføre. I tillegg skapte selve utdelingen av pengene – og det å skulle holde oversikt over pengebruken – en del utfordringer. Det andre var at det fantes lignende tilbud allerede, for eksempel Røde Kors sine flyktningsguider.

Veiviser-gruppene i sin nåværende form ble avsluttet i desember 2022. Tiltakslederen har konsultert med deltakerne om hva de ønsker å gjøre når pengene er brukt opp. Tilbakemeldingen fra fem av gruppene var at pengene til aktiviteter ikke var så viktig. Det viktigste var å fortsette å hjelpe hverandre. Når Veiviser-tiltaket avsluttes, åpnes en mulighet til å lage nye rammer i et annet tiltak. På Stovner vil de ta med seg det som var bra med Veiviser, og endre det som ikke har fungert like godt. En av endringene blir at de skal koble to personer sammen, da det har vært vanskelig å håndtere grupper med tre. Dette til tross for at det på papiret ser ut som treergrupper er mer robuste. Deler av Veiviser vil leve videre i et nyopprettet tiltak i bydelen.

Kirkens Bymisjon på Stovner har funnet finansiering til en heltidsstilling som kombinerer elementer/erfaringer fra Veiviser-tiltaket i frivillighetssentralens språktrening. Det blir språktrening to dager i uka og arbeid med det nyopprettede tiltaket med elementer fra Veiviser-tiltaket de resterende dagene. Det er også satt av litt penger til å fortsette fellessamlingene en gang i måneden. Det blir lagt opp til at de nye gruppene skal samarbeide mer på tvers og støtte hverandre om noen blir forhindret i å delta. Det gir rom for mer fleksibilitet, og kan gjøre gruppene mindre sårbare. Det er satt av ett år til å finne ut om den nye modellen fungerer, deretter må det søkes om eksterne midler om tiltaket skal fortsette. Videre finansiering er et felles ansvar for leder og andre ansatte på frivillighetssentralen på Stovner. En mulighet er å søke samfinansiering med kommunen, IMDi, Bufdir og andre instanser. Ønsket om å

fortsette arbeidet er basert på erfaringene om hvor betydningsfulle slike møter kan være for den som får støtte til å komme seg videre i livet og ut i samfunnet i Norge, og hvor berikende det kan være å delta i frivillig arbeid.

Veiviser – Fredrikstad

Oppstartsfasen

Veiviser i Fredriksstad ble startet i 2019, og en tiltakleder ble ansatt. Det ble rekruttert deltakere til Veiviser-grupper, og både gruppe- og fellesaktiviteter startet opp.¹⁷

Tiltakets innhold og måloppnåelse

Veiviser legger opp til en felles aktivitet for alle gruppene en gang i måneden. Fredrikstad har hatt et spesielt fokus på fellesaktiviteter og har tilbudt flere som har fungert godt. Fellesaktivitetene driftes i hovedsak av frivillige og inkluderer en ukentlig strikkekafé, felles gåtur en gang i uka, kjøkkenhage i sommerhalvåret med ukentlig aktivitet. I tillegg fikk gruppene tilbud om å drifte en kulturkafé på lørdager, inkludert Café Britannia, med servering av internasjonal mat laget av de frivillige og solgt til alle som kom innom kafeen den siste lørdagen i hver måned.

Koronapandemien påvirket Veiviser-prosjektet i Fredrikstad i stor grad. Det ble gjennomført en del møter på Teams, men det ble oppsummert at dette ikke var en god løsning. Deler av målgruppen er en utsatt gruppe som er mye alene og har spesielt stort behov for fysiske møter. Noen grupper møttes utendørs. Prosjektet ble ikke stoppet gjennom pandemien, men tiltaksleder brukte mye tid på å ringe rundt til deltakere i denne perioden.

Veiviser i Fredrikstad ble tildelt et ekstraordinært tilskudd fra IMDi til informasjonstiltak for innvandrerbefolkningen i forbindelse med koronapandemien. Det ble blant annet laget informasjonsfilmer om smitteverntiltakene på åtte språk. Senere ble det, med støtte fra Folkehelseinstituttet, også laget informasjonskampanjer om vaksiner, der prosjektets nettverk og tilgangen til ulike språk ble utnyttet.

Veiviser-prosjektet i Fredrikstad blir vurdert som svært vellykket. En av grunnene er at dette er en av byene som har hatt flest antall Veiviser-grupper og som samtidig har hatt et stort fokus på fellesaktiviteter. Tiltakslederen tror noe av årsaken også ligger i at de har hatt en ansatt i 100 prosent stilling, som har kunnet dedikere seg fullt til Veiviser-tiltaket.

En annen målsetting har vært å legge til rette for å praktisere norsk. Norsk er fellesspråk i alle aktiviteter. Det har likevel vært språkutfordringer i noen av gruppene, og de har i noen tilfeller benyttet tolk for å unngå misforståelser mellom gruppelemmer. Det store fokuset på fellesarrangementer, som faste gåturer og strikkekafé og ikke minst kulturkafé hvor gruppedeltakerne lager mat sammen, har også utvidet muligheten til språktrening. På den måten har de med stort sosialt behov og større behov for språktrening hatt mange regelmessige tilbud å benytte. Det omfattende tilbudet gjennom Veiviser i Fredrikstad har gitt gode rammer for inkludering på flere arenaer. Kulturkafeen ble nevnt som spesielt viktig, fordi det var en arena der deltakere med innvandrerbakgrunn kunne bidra med sine kunnskaper gjennom å lage mat fra sitt hjemland som kunne bli solgt på kafeen.

¹⁷ Informasjonen som presenteres her baseres på intervju med vikaren til prosjektlederen, som jobbet på prosjektet fra sommeren 2021 til høsten 2022, og en evalueringsrapport for perioden hun jobbet med prosjektet.

Sammensetningen av gruppene har vært viktig for å skape god kjemi. Det har vært lagt stor vekt på å finne folk som passer sammen og har felles interesser. De har flere eksempler på at gruppetreffene har utviklet seg til vennskap. Dette har gjerne sammenheng med hvor engasjert og involvert de frivillige er. For noen strekker dette engasjementet seg langt utover et ukentlig gruppetreff der en går på kafé eller rusler en tur. Noen har invitert gruppen til å lære å gå på ski, lært noen å sykle, eller drevet med kjøreopplæring for å hjelpe folk med å få førerkort. Noen har tatt det enda lenger ved å hjelpe folk med å få en jobb.

Det har vært opp mot 20 Veiviser-grupper parallelt i Fredrikstad. Da ny prosjektleder overtok i 2021, ble det satt sammen tolv grupper. Den største aktiviteten fant sted våren 2022 og høsten 2022 var fortsatt fem-seks grupper med fem-seks medlemmer aktive, men ingen nye grupper ble rekruttert, siden programmet skulle utvikles og prosjektleder gikk over i annen jobb. Totalt har 140 personer deltatt i Veiviser-tiltaket i Fredrikstad. Av dem er 60 prosent frivillige med norsk bakgrunn eller innvandrere som har bodd lenge i Norge. 40 prosent har tilhørt gruppen som har hatt behov for introduksjon til norsk språk og samfunn. Her har Fredrikstad utvidet gruppen fra å gjelde personer med innvandrerbakgrunn som nylig har kommet til Norge, til også å omfatte sårbare personer med behov for sosial kontakt og fellesskap mer generelt.

Målgruppe og deltakelse

Rekruttering av deltakere til Veiviser-gruppene har i stor grad foregått gjennom Fredrikstads internasjonale skole for voksenopplæring (FRIS). Prosjektleder dro dit en gang i måneden og informerte om Veiviser og rekrutterte nye deltakere med innvandrerbakgrunn, både nye og de som har bodd en stund i Norge. Det var lite behov for å rekruttere deltakere som har vokst opp i Norge. Hun «arvet» nok frivillige fra den første prosjektlederen og hadde ikke oversikt over hvordan de ble rekruttert. Kirkens Bymisjon i Fredrikstad har nettsider som etterspør folk som vil delta i frivillig arbeid, og opplever at de ofte har god tilgang på frivillige til sine prosjekter. Rekruttering foregår også via ansatte i Kirkens Bymisjons nettverk.

Veiviser i Fredrikstad har ikke holdt strengt på modellen om tre deltakere i hver gruppe. De har god erfaring med å utvide gruppene med inntil seks personer. Restriksjonene i forbindelse med pandemien var viktig for beslutningen om å utvide gruppene. Da restriksjonene ble lettet på og folk fikk lov til å møtes fysisk igjen, ble det samtidig understreket at det var viktig å holde seg hjemme hvis en fikk symptomer. Det satte mange aktiviteter på prøve. Ved å utvide antallet deltakere i gruppene ble de mindre sårbare med tanke på avlysning av aktiviteter. De har også hatt grupper med bare to personer i tilfeller der de to personene hadde fått spesielt god kontakt og relasjonen utviklet seg til et vennskap. I slike tilfeller har deltakerne ofte fortsatt å møtes etter at prosjektperioden var over.

Konseptet i Veiviser er at alle gruppemedlemmene skal være likestilte. Likevel er personer som er født i Norge bedre kjent på alle måter og de har derfor i praksis fungert som gruppeledere. De har hatt ansvaret for å betale gruppens utlegg. Fredrikstads løsning har vært å bruke et utleggskjema for å få refundert utgiftene i etterkant. Det ble likevel understreket at mange av gruppene hadde aktiviteter som ikke kostet penger, så det var ikke stort fokus på pengebruken.

Gruppene har vært selvstyrte og selv bestemt hva de vil gjøre. Selv om prosjektleder har hatt en del praktisk kontakt med gruppelederne, har det meste av den individuelle kontakten med gruppemedlemmene vært rettet mot de andre i gruppen. Deres behov var ofte forespørsler om hjelp til personlige ting, som hjelp til å skrive CV, hjelp

til å finne jobb, og hjelp i UDI-saker. Disse forespørslene førte til at prosjektleder initierte en slags jobbkubb hvor deltakere kunne komme og få hjelp med slike saker.

Samarbeid

Det viktigste samarbeidet for Veiviser i Fredrikstad har vært med kommunen. De har en stor avdeling som jobber med integrering, og de tilbyr tilsvarende aktiviteter som Veiviser. Den andre viktige samarbeidspartneren er FRIS, den internasjonale skolen for voksenopplæring i Fredrikstad. Prosjektleder var regelmessig på skolen for å informere om Veiviser-tiltaket, og skolen var den viktigste arenaen for å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn til tiltaket, både nye og de som hadde vært en stund i Norge. Veiviser-tiltaket har også samarbeidet med andre frivillige organisasjoner i Fredrikstad, som frivillighetssentralen, Røde Kors og Blå Kors. De utvekslet informasjon om hva de drev med, og hvilke tilbud de hadde. De hadde også et felles arrangement før prosjektlederen sluttet i oktober 2022. Totalt sett har Fredrikstad et godt tilbud av gratis aktiviteter når det gjelder språktrening, og samarbeidet gjør at de forskjellige aktørene kan henvise til hverandres aktiviteter hvis noen har behov for mer enn det de selv kan tilby.

Utfordringer

Den største utfordringen for Veiviser var koronapandemien som begrenset mulighetene for å gjennomføre aktiviteter i programmet slik det var planlagt. Programmet greide likevel å fortsette noen av gruppeaktivitetene enten digitalt, eller utendørs. Fellesaktivitetene ble derimot lagt på is. Pandemien endret også manges villighet til å møte fremmede helt generelt og mange aktiviteter ble avlyst. Utvidelsen av gruppene gjorde at gruppene fungerte bedre og ble mindre sårbare for avlysninger etter at noen av restriksjonene ble opphevet.

En annen utfordring var at mange i målgruppen ikke dukket opp som avtalt og som heller ikke ga beskjed om dette. Dette knyttes til kulturelle forskjeller der noen av høflighet svarer at de kommer, selv om de vet at de ikke gjør det. Dette kan oppleves ganske negativt av den som har lagt ned tid og energi for å finne og arrangere gruppeaktiviteter. Tiltakslederen vurderer i ettertid at hun kanskje kunne vært litt tettere på for å oppdage slike misforståelser tidligere i prosessen, uten at hun har konkrete forslag til hvordan dette kunne bli løst. Det var noen grupper som ga opp, kanskje av årsaker som beskrevet over. Det var gjerne den norske deltakeren som kunne føle at de andre ikke var så interessert, at de andre ikke tok initiativ, at det var vanskelig å få tak i dem, eller at kjemien i gruppen rett og slett ikke stemte. Løsningen kunne da bli å plassere deltakerne i nye grupper eller gi dem tilbud om å delta på andre måter, for eksempel gjennom fellesaktivitetene.

Ressurser og drift

I Fredrikstad har tiltaksleder vært ansatt i full stilling i det meste av prosjektperioden. At prosjektlederen kunne dedikere seg fullt og helt til programmet forklares som en viktig årsak til at Veiviser i Fredrikstad er en av de byene som har hatt både flest grupper og fellesaktiviteter, og dermed oppfattes som svært suksessfullt. Tiltakslederen jobbet riktignok i 75 prosent stilling det siste halve året av prosjektperioden, men kunne fortsatt dedikere all tiden til Veiviser.

Tiltakets levedyktighet

Større lønnskostnader kan være årsaken til at tiltaket hadde brukt opp sine TV-aksjonsmidler allerede i 2021. Det siste året (2022) ble driftet av nye tilskudd. Kirkens

Bymisjon er godt trent på å søke tilgjengelige midler til sine tiltak, så det ble søkt etter nye tilskudd i alle relevante kanaler. Det resulterte i tilskudd fra Viken fylkeskommune, SpareBank 1 Stiftelsen og lokale og kirkelige organisasjoner. Bidragsyterne var imidlertid klare på at dette bare var en engangsstøtte, og at ytterligere tilskudd ikke kunne påregnes. Det oppgis å være svært utfordrende å finne noen som tenker langsiktig og kan sikre drift i en treårsperiode, slik TV-aksjonsmidlene har bidratt til. Det er ikke forsøkt å søke midler til drift utover 2022, og tiltakslederen vet ikke hva Kirkens Bymisjon ønsker å gjøre videre. Hun skrev en sluttrapport med evaluering av de aktivitetene som var gjennomført, og kom med forslag til nye aktiviteter.

Om Veiviser-konseptet med tre medlemmer i en liten gruppe ikke videreføres, foreslår tiltakslederen fortsatt satsing på fellesaktiviteter, da flere av disse var vellykket og tilfredsstillende behov for språktrening og inkludering. Satsing på fellesaktiviteter kan også belaste de frivillige i mindre grad. De ukentlige aktivitetene som strikkekafé og gåturer har fungert svært godt, og er foreslått å fortsette. Disse aktivitetene driftes av frivillige. Kjøkkenhagen i sommerhalvåret har vært tilsvarende vellykket. Kulturkafeen har vært mer krevende. Den er lagt til lørdager, og er foreslått flyttet til en ukedag og ha et større samarbeid med Kirkens Bymisjons kafétilbud. Det oppgis å være et behov for bedre markedsføring overfor SFO, idrettslag, treningssenter og ulike foreninger. Videre er det foreslått nye fellestiltak, som en spillkafe for å rekruttere flere gutter og menn, jobbkafé der frivillige hjelper med CV-er og jobbsøknader, sykafe der en både kan lære å sy nye klær og reparere klær som er ødelagt, sykkelkurs og svømmekurs.

Andre erfaringer fra Veiviser-tiltak

Dataene fra våre caseintervjuer blir i stor grad støttet av de andre Veiviser- (og Generasjonsmøte-) tiltakene. Basert på informasjon fra tiltakets nettverkssamling i 2022, så ser Veiviser-tiltakene ut til å ha møtt en del utfordringer helt fra oppstarten. Det kan muligens forklares med at det i mange kommuner er andre som tilbyr lignende tiltak, og at det har vært vanskelig å rekruttere norske frivillige både grunnet pandemien og at tiltaket har vært arbeidskrevende. Koronapandemien påvirket også gjennomføringen av tiltaket. Manglende IT-kunnskaper og tilgang til teknologi gjorde også alternative måter å møtes på vanskelig. Det ser videre ut til at mange Veiviser-tiltak har vært skeptisk til mulighetene for videre finansiering etter TV-aksjonsmidlene, blant annet fordi erfaringen er at midler til drift av tiltak nærmest er umulig. Det er stor enighet om at Veiviser er et svært ressurskrevende tiltak å drifte for tiltaksleder (og til dels de frivillige), og at avsatte ressurser – forstått som en tiltaksleder i deltidsstilling – i all hovedsak har vært for lite. Videre er det tiltaksledere som har opplevd å stå alene i arbeidet med Veiviser-tiltaket, noe som forklares med manglende samarbeid med andre tiltak i Kirkens Bymisjon – altså at Veiviser-tiltaket muligens ikke er godt nok forankret i stiftelsen lokalt, men også manglende eller ikke godt nok samarbeid med eksterne aktører lokalt. Samtidig erfarer flere at det er enklere å drifte Veiviser-tiltaket dersom det er et eksisterende mangfoldsarbeid i kommunen som tiltaket kan være en del av, men i Veiviser i Kristiansand kan de ikke vise til denne typen synergieffekter. Det er ingen av Veiviser-tiltakene som kommer til å bli videreført, men noen stiftelser innlemme gode erfaringer i eksisterende og/ eller eksisterende tiltak.

5 Kort oppsummering og avsluttende kommentarer

I denne evalueringen har vi undersøkt hvordan et utvalg av TV-aksjonstiltakene har oppnådd målsettingene. Vi har sett på hvilke TV-aksjonstiltak som har lyktes /ikke lyktes (måloppnåelse) og mulige forklaringer på dette (suksesskriterier/barrierer), samt hvilke TV-aksjonstiltak som ser ut til å være bærekraftige/levedyktige utover TV-aksjonsprosjektet, og hvorfor. For å svare på dette har vi valgt en kombinasjon av intervjuer, gjennomgang av årsrapporter og deltakelse på nettverksmøter.

5.1 Skattkammeret – oppsummert

Skattkammeret har en todelt målsetting om utlån av sports- og fritidsutstyr og å utvikle/arrangere aktiviteter, og som skal oppfylle tiltakets krav om sosialfaglig arbeid. Basert på våre casedata kan Skattkammeret-tiltakene sies å ha overoppfyllt målet for utlån av sports- og fritidsutstyr, men i mindre grad oppfylt det sosialfaglige målet – og særlig gjelder dette under koronapandemien. Tiltakets utlånssuksess kan sies å ha gått utover aktivitetene, da alle ressurser har gått til å betjene den store etterspørrelsen – som kom overraskende på tiltakene under pandemien. Ett av unntakene er Skattkammeret i Kirkenes, som i større grad har brukt ressursene til å utvikle og arrangere aktiviteter rettet mot ulike målgrupper – både mer stabile grupper som borteboende ungdom og eldre og nyankomne flyktninger. Skattkammeret i Bodø har gjennomført en rekke ulike aktiviteter i TV-aksjonsperioden, og har også utvidet ordningen med en rekke tiltak som ikke har vært en del av tiltaksbeskrivelsen. Skattkammeret i Orkanger har hatt stor utlånssuksess og har fylt et lokalt behov. De har hatt aktiviteter i prosjektperioden, men ser særlig ut til å ha fokusert på utlånsvirksomheten. Skattkammeret-tiltakene har i all hovedsak nådd målgruppene, men noen har hatt hovedvekten på barn og unge og til dels deres foreldre/pårørende, mens andre har utvidet målgruppen en god del. Dette gjelder kanskje særlig Skattkammeret i Kirkenes og Skattkammeret i Bodø. Dette er et resultat av opplevde lokale behov.

5.2 I jobb – oppsummert

Våre tre I jobb-case har ulike historier knyttet til oppstart. Bønner i Bergen var basert på en gjennomarbeidet kartlegging av behov og tiltakets antatte levedyktighet. Det var i utgangspunktet ikke tenkt som et TV-aksjonstiltak, da arbeidet med Bønner og kartleggingen var klar en god stund før TV-aksjonen var et faktum. En rask tilpasning bidro til at det ble et TV-aksjonstiltak, og de kunne derfor starte opp raskt. Vaktmestertjenesten på Kongsberg ble til som et resultat av Drammenstiftelsens avgjørelse om å starte et tiltak basert på Vaktmestertjenesten i Drammen, som man hadde god erfaring med. Tiltaket fikk sin base i Kirkens Bymisjons kafé sentralt på Kongsberg. Begge disse casetiltakene har nådd målgruppene som var satt for tiltaket, og de tilbyr ordinære arbeidsoppgaver, selv om typen arbeidsoppgaver er svært forskjellige i Vaktmestertjenesten og i kaffeverkstedet Bønner. Vaktmestertjenesten har vært en

suksess med mange oppdrag, faste oppdragsavtaler og gode lokale innkjøpsavtaler nærmest fra dag én. Tiltaket har vært så suksessfullt at de har utvidet det siden oppstart og kan dermed tilby flere i målgruppen muligheten til å være med. De intervjuede deltakerne er svært begeistret for tiltaket og mener deltakelse gir muligheter for endring, mening og sosialt fellesskap – så lenge man selv ønsker endring. Det vises til eksempler på deltakere i Vaktmestertjenesten som har gått over i ordinært arbeid etter deltakelse. Disse har tidligere vært i arbeid, men av ulike grunner havnet utenfor det ordinære arbeidslivet. Arbeidsoppgavene i seg selv ser ikke ut til å være det viktigste for de intervjuede deltakerne. Vaktmestertjenesten har vært så vellykket at de i prosjektperioden har utvidet tiltaket. De har god inntjening, men trenger også eksterne midler for å få det til å gå rundt fremover. Tiltaket vil fortsette etter TV-aksjonsprosjektet. Bønner i Bergen har, til tross for en grundig kartlegging av behov og lokale muligheter, vist seg mer utfordrende enn antatt ved oppstart. Erfaringen er at det ikke er enkelt å jobbe innen spesialkaffesegmentet og med de verdier Kirkens Bymisjon står for. Bønner tilbyr ordinære og arbeidsrelevante arbeidsoppgaver til deltakerne. Erfaringen er at det har vært utfordrende å kombinere det som er et krevende marked å jobbe innenfor med det attføringsfaglige ved tiltaket (sosialt entreprenørskap). De har for øvrig jobbet tett med den lokale stiftelsen og NAV. Bønner blir ikke videreført.

I jobb Voss har vært et konkret etterspurt tiltak lokalt, og de fikk allerede ved oppstart ekstra midler fra kommunen til å drifte tiltaket. Tiltaket har truffet målgruppen, og mangelen på gode og alternative tilbud gjør at personene i målgruppen blir i tiltaket lenger enn forutsatt, noe som skaper kapasitetsutfordringer. De samarbeider godt med relevante aktører, noe som også er en fordel ved rekruttering av målgruppen. Tiltaket karakteriseres som vellykket, og det arbeides for en fortsatt finansiering.

5.3 Veiviser – oppsummert

Våre case viser at det er opprettet en god del Veiviser-grupper og at tiltaket har nådd mange i målgruppen. Til tross for dette er det ingen av de nevnte Veiviser-tiltakene som kommer til å fortsette. Det ser ut til å variere i hvilken grad tiltaket kan sies å ha fylt et lokalt behov. Det fremstår ikke som opprettelsen av Veiviser Stovner og Kristiansand har vært basert på et reelt behov. De oppgir at det eksisterte, og eksisterer, lignende tilbud lokalt, og Veiviser Stovners erfaringer med lignende tiltak gjorde at tiltaksleder hadde liten tro på tiltaket, og særlig mulighetene for videre finansiering etter at TV-aksjonsmidlene var brukt opp. Veiviser Fredrikstad var i en annen posisjon og startet opp et tilbud som var ønsket av kommunen. De har dermed fylt et lokalt uttrykt behov og har i tillegg mottatt økonomiske midler til finansiering av tiltaket fra kommunen. Til tross for at tiltaket er ønsket og har mottatt ekstra finansiering over tre år fra Fredrikstad kommune samt fylkeskommunen, SpareBank 1 Stiftelsen med flere, har tiltaket fått beskjed om at de ikke vil motta midler fra noen av disse fremover. Tiltaket blir derfor lagt ned.

Felles for Veiviser er at tiltaket oppleves som svært ressurskrevende for tiltaksleder (og til dels også de frivillige) og krever mer ressurser enn antatt og avsatt. Det er kun i Veiviser Fredrikstad tiltaket har hatt en tiltaksleder i full stilling, mens Veiviser i Kristiansand og i bydel Stovner i Oslo har hatt tiltaksledere i deltidsstillinger. En av de viktigste grunnene til at Veiviser har krevd uforutsett mye innsats fra tiltaksleder, er metodikken tiltaket er basert på. Ideen om at grupper på tre personer med ulik kulturell bakgrunn, botid og språkferdigheter skal være basert på likeverdighet og lik ansvars- og arbeidsfordeling, har overordnet sett ikke fungert særlig bra – selv om

noen grupper har fungert godt og etter intensjonen. Dette har medført mye ekstra oppfølgingsarbeid fra tiltaksleders side. Det å sette sammen godt fungerende grupper har også vært krevende, noe som har blitt møtt med å opprette flere kjønnsdelte grupper. Mange av gruppene har heller ikke fungert etter intensjonen, da det gjerne er personen med etnisk norsk bakgrunn, eller den med mest initiativ, som får ansvaret for å finne på aktiviteter og kalle inn til dem. Dette har gitt enkelte frivillige for høy arbeidsbelastning. Kulturelle forskjeller og forståelse av forpliktelser har også skapt irritasjon og frustrasjon i flere grupper, da deltakere ikke har møtt opp til avtalte aktiviteter/treff, noe som har gitt tiltakslederne mye ekstra arbeid. Løsningene som noen har valgt, er å utvide gruppestørrelsen for å minske sårbarheten knyttet til manglende oppmøte, redusere antall møter, og/eller å gjennomføre flere fellesaktiviteter i stedet for små gruppeaktiviteter. Veiviser-tiltakenes måte å finansiere gruppeaktivitetene på har heller ikke fungert optimalt, og særlig ikke i begynnelsen, da det manglet systemer for rapportering og bruk av midlene. Tiltakene har fått dette på plass, men samtidig ser det ikke ut til at disse midlene har hatt noen avgjørende betydning for gjennomføringen av gruppeaktivitetene, siden mange har hatt aktiviteter som ikke koster penger.

Veiviser-tiltakets metodikk med tre personer som skal møtes og samhandle ganske tett over tid, har altså vist seg utfordrende og sårbart. I hvilken grad denne metodikken har lyktes, kan knyttes til forhold som kjønn, kultur, kjemi, gjensidig respekt mellom deltakerne og generell forståelse av konseptet. Noen tiltaksledere har tolket det slik at det kun er lov til å være tre i gruppen, mens andre har tilpasset antallet grunnet erfaringene med personer som ikke møter opp. Grunnen til at noen har holdt seg strengt til kravet om tre personer kan også handle om at dette ble understreket på deres nettverksmøte i 2021.

Veiviser-gruppene skal bidra til kulturell læring blant annet gjennom språktrening. For å lykkes med dette har noen satt sammen grupper som ikke snakker samme språk for på denne måten å «tvinge» frem samtaler som foregår på norsk, da erfaringen hos flere var at gruppen snakker på sitt eget morsmål dersom flere kommer fra samme språkområde. Ved å ha krav om noe forståelse av norsk språk unngår man dessuten behovet for tolker. Et relativt likt språknivå nevnes også som et suksesskriterium. Det har for øvrig vist seg utfordrende å rekruttere frivillige med etnisk norsk opprinnelse til gruppene, og det knyttes særlig til at konseptet er tidkrevende. Samtidig må man sikre at man rekrutterer frivillige med innvandrerbakgrunn som har de nødvendige språkferdighetene. Alle Veiviser-tiltakene har forsøkt blandede grupper, men flere oppgir at det som har fungert best er kjønnsdelte grupper. Veiviser (og Generasjonsmøter) er for øvrig det konseptet som ble hardest rammet av koronapandemien. Målgruppen møtte ikke opp i rundt 1,5 år, noe som nødvendigvis har hatt betydning for måloppnåelsen, kontinuiteten og driften av de lokale tiltakene. Det er ingen av Veiviser-tiltakene innenfor disse konseptene som videreføres etter at TV-aksjonsmidlene er brukt opp. Det er likevel gjort noen viktige erfaringer i forbindelse med tiltaket, og noen vil innlemme noen av disse erfaringene i nyopprettede/eksisterende tiltak. Av Generasjonsmøte-tiltakene er det kun Bergen og Trondheim som har oppgitt at de vil fortsette tiltaket.

5.4 Mange nye møteplasser

Gjennom TV-aksjonen ønsket Kirkens Bymisjon å gjøre noe med utenforskapet i Norge, og organisasjonen har hatt en ambisjon om å skape 700 000 flere møter som skal gi mennesker muligheten til å inkluderes i et fellesskap. Dette skulle oppnås

gjennom å opprette kafeer, arbeidsplasser og andre inkluderende tilbud/møteplasser. Før TV-aksjonen var Kirkens Bymisjons stiftelser til stede i 36 byer og tettsteder. Per november 2022 var organisasjonen til stede i cirka 50 byer. TV-aksjonsmidlene har med andre ord gitt organisasjonen mulighet til å opprette tiltak i 14 nye byer i ulike deler av landet, og har på den måten økt antallet møtesteder for de ulike målgruppene betydelig. De seks casetiltakene, I jobb (Bønner i Bergen og Vaktmestertjenesten på Kongsberg), Skattkammeret i Bodø og Orkanger, Veiviser i bydel Stovner i Oslo og i Kristiansand samt de tre «ekstratiltakene» (I jobb på Voss, Skattkammeret i Kirkenes og Veiviser i Fredrikstad) viser god måloppnåelse i lys av kriteriene som ble satt for tiltakenes årlige rapportering. Vi skal kort kommentere noen av disse nedenfor.

5.5 Treffer tiltakene?

TV-aksjonsprosjektets mål om et mer inkluderende samfunn gjennom å skape «flere møtesteder som motvirker utenforskap, redder liv og forbedrer livskvalitet» er ikke så lett å måle. Antallet møtesteder kan måles, men i hvilken grad de redder liv og forbedrer livskvalitet er det vanskeligere å si noe om. Det vi kan si er at det i prosjektperioden har blitt opprettet mellom 65–70 tiltak – som i en eller annen form fungerer som inkluderende møteplasser for de ulike målgruppene. Vi har ikke hatt muligheter til å gjennomgå alle TV-aksjonstiltakene, men informasjon fra prosjektledelsen tyder på at TV-aksjonstiltakene samlet sett har hatt god måloppnåelse i lys av de vedtatte målene for de ulike tiltakene, selv om det finnes noen eksempler på tiltak som har blitt lagt ned i løpet av prosjektperioden.

De innrapporterte dataene for måloppnåelse varierer noe på tiltaksnivå, noe som kan ha sin årsak i tiltakenes ulike innretning, koronapandemiens ulike betydning for tiltakene, organisatoriske faktorer og ledelse samt lokale forhold. Opplevelser og vurderinger av tiltakene sett fra målgruppenes perspektiv har vi fått informasjon om både direkte gjennom intervjuer med enkelte deltakere, og indirekte gjennom intervjuer med tiltaksledere, frivillige og andre relevante aktører. Basert på denne informasjonen kan vi si at det i våre casetiltak er eksempler på god måloppnåelse på brukernivå. Tiltakene har nådd mange i målgruppen og mange av tiltakene har jevnlig blitt benyttet av målgruppene, noe som tyder på (høy) relevans.

Intervjuene med både tiltaksledere og deltakerne i tiltakene tyder også på at formålet med dem i all hovedsak er oppfylt. Skattkammerets mål om å la barn og unge delta i en fritidsaktivitet kan gjennom sin enorme utlånssuksess sies å ha blitt overoppfylt. I jobb 2 sitt mål om å lindre og endre en vanskelig livssituasjon er det vanskeligere å måle og konkludere på, men funnene fra våre intervjuer og oppmøtet på tiltaket tyder i hvert fall på at det bidrar til opplevelse av inkludering og større nettverk for dem som ønsker dette. Vaktmestertjenesten på Kongsberg og I jobb på Voss viser at tiltakene oppfattes som en arena for inkludering, og til dels for endring i den forstand at flere deltakere i Vaktmestertjenesten har kommet seg ut i ordinært arbeid. Veiviser (og Generasjonsmøter) er de to tiltakene som har opplevd størst utfordringer. Utover at disse tiltakene var nye for Kirkens Bymisjon, var de basert på et metodisk opplegg som viste seg å ikke fungere særlig bra i praksis. Etterspørselen etter dem ser også ut til å ha vært mindre enn Skattkammeret og I jobb 2.

Tiltakene ser ut til å ha møtt målgruppene som var satt og de har i all hovedsak tilbudt det de skulle. Enkelte har utvidet målgruppen. Noen har for øvrig tilpasset innholdet i dem – enten for å møte lokale endringer og/eller lokale behov. Flere av Veiviser-tiltakene har endret metodikken tiltaket var basert på fordi den i liten grad fungerte etter hensikten. I jobb 2 -tiltakene ser ut til å ha tilbudt deltakerne reelle

arbeidsoppgaver og har til dels også lyktes med å få noen deltakere ut i ordinært arbeid.

5.6 Koronapandemi

Det er ingen tvil om at koronapandemien har påvirket den totale måloppnåelsen til TV-aksjonstiltakene, selv om noen tiltak ser ut til å ha fått positiv drahjelp. Der Skatt-kammeret-tiltakene har opplevd utlånssuksess, har Veiviser (og Generasjonsmøter) som er basert på fysiske møter i små og store grupper, blitt hardt rammet av smittevernrestriksjoner. Restriksjonene har variert fra sted til sted. Oslo ble hardest rammet og måtte forholde seg til restriksjoner i nærmere to år – i tillegg til målgrupper som var engstelig for å møte når restriksjonene ble lettet på. Digitale treff var ikke en alternativ løsning for Veivisers (og Generasjonsmøters) målgrupper, og møter ute med god avstand var det heller ikke mange som tok sjansen på. I hele denne perioden var det vanskelig å gjennomføre aktiviteter, og konseptet fungerte dermed ikke optimalt. De andre stedene fikk i større grad lettelser i restriksjonene, men ble likevel preget av regelen om å «holde seg hjemme hvis en var syk» også ved milde forkjølelssymptomer. Det gjorde møter i de små gruppene sårbare for avlysninger, og aktiviteten mistet lett kontinuitet. Manglende oppmøte – som dels skyldtes pandemien og dels kulturelle forhold – var årsaken til at flere valgte å øke gruppestørrelsen.

Veiviser-tiltakene har kanskje ikke fått vist hele sitt potensial i en tid sterkt preget av pandemi, og har kanskje vært uheldig med timingen. Aktivitetene ser ut til å ha tatt seg opp det siste året etter at koronarestriksjonene ble opphevet. Tiltakslederne forteller om positive tilbakemeldinger, til tross for enkelte gruppeutfordringer, og tolker det som et signal på at det er behov for tiltaket – alternativt lignende tiltak – men ingen av tiltakene fortsetter i sin nåværende form. Hovedbegrunnelsen er at det er vanskelig å finne finansiering til denne typen tiltak da det allerede eksisterer tilsvarende tiltak i regi av kommuner og andre frivillige organisasjoner.

Våre I jobb-case ser i mindre grad ut til å ha vært påvirket av pandemien, og de har utført uteoppdrag fremfor inneoppdrag for å møte smittervernrestriksjonene. Tiltakene ser ut til å tilby reelle arbeidsoppgaver, og flere deltakere har kommet seg videre i livet etter deltakelse. Det er ikke slik at denne endringen nødvendigvis kan tilskrives tiltakene alene, men intervjuer med et lite utvalg av deltakerne tyder på at deltakelse har hatt betydning for å skaffe seg et nettverk som blant annet har ført dem inn i arbeidslivet igjen, men også at deltakelse har hatt positiv betydning for deres psykiske helse.

5.7 Ressurskrevende

Veiviser-tiltakene fremstår som ressurs- og tidkrevende å få til å fungere, og har krevd flere ressurser enn de fleste så for seg. Tiltaksledere i deltidsstillinger har vist seg å ikke fungere godt nok, grunnet uforutsett ekstraarbeid. Konseptet med selvgående og likestilte grupper har ikke fungert for flere grupper. Språklige og kulturelle misforståelser og lav grad av ansvars- og oppgaveforståelse ser ut til å ha vært gjennomgående problemer. Slike og andre utfordringer som har medført mye ekstraarbeid, kan være grunnen til at flere tiltaksledere i Veiviser-tiltakene beskriver at de har savnet kollegaer å jobbe sammen med, både fordi arbeidsoppgavene har blitt større enn forventet og fordi de har hatt behov for noen å samhandle og diskutere med for å få løst oppgaver og utfordringer. Veiviser (og Generasjonsmøter) var de to tiltakene den nasjonale referansegruppen etterlyste flere av etter den innledende søknadsrunden om midler i TV-aksjonsprosjektet. Grunnen til manglende søknader

innledningsvis kan ha vært basert på en kombinasjon av dårlige erfaringer fra lignende tiltak, manglende behov for disse tiltakene og liten tro på denne typen tiltaks levedyktighet. Også Skattkammeret ser ut til å ha vært ressurskrevende, grunnet høy utlånsuksess. Funnene våre tyder dessuten på at det har vært ulike løsninger for utleiesystemene tiltakslederne har valgt. Noen har benyttet eksisterende og gode teknologiske løsninger som også oppfyller GDPR-reglene, mens andre har utarbeidet mer hjemmesnekrede løsninger som har vist seg å gi dårlig oversikt og å være tidkrevende å holde a jour. Utleie av alpinutstyr krever dessuten høy kompetanse dersom tiltaket selv skal stå for tilpasningen av utstyr og det krever også tilgang på dyktige frivillige. I jobb-casene ser i mindre grad ut til å være preget av å ha for lite ressurser.

5.8 Rekruttering og samarbeid

Rekruttering av deltakere i de ulike målgruppene kan være krevende, men egen jobb / eget nettverk og samarbeid med relevante aktører kan gjøre dette arbeidet atskillig enklere, samtidig som slike samarbeid kan bidra til bedre oppvekstvilkår for barn og unge. Avhengig av målgruppe fremstår NAV, Kriminalomsorgen, ulike kommunale avdelinger, idrettslag/-råd, andre frivillige organisasjoner, DPS og skoler som viktige for å spre informasjon om tiltakene, men også for å rekruttere deltakere i TV-aksjons-tiltakene. Verdien av slike samarbeid – og særlig i arbeidet med å styrke barn og unges oppvekst- og levekår – har vært understreket i en rekke offentlige dokumenter gjennom årtier (NOU 1988: 17; NOU 2006: 13; St.meld. nr. 39 (2006-2007)). Dette samarbeidet handler også om anledningen til å få innsikt i faktiske lokale tilbud, som kan videreformidles til målgruppene. Fritidserklæringen påpeker at deltakelse i fritidsaktiviteter ikke bare handler om økonomi, men også manglende informasjon om de tilbudene som finnes både til barna/ungdommen, deres familier og ansatte i velferdstjenestene (Fritidserklæringen, 2016). Studier har også vist at til tross for denne kunnskapen, så er det manglende samarbeid og/eller konfliktfylt samarbeid flere steder (Kallager et.al., 2021).

Ifølge våre data bruker tiltakene ulike medier for å nå målgruppene. De bruker hjemmesider, sosiale medier (Facebook og Instagram) og lokalaviser. Hvilke informasjonskanaler som fungerer best, vil avhenge av målgruppen. Kallager et.al. (2021) fant i sin gjennomgang av bydel Gamle Oslo sine fritidstilbud at de viktigste rekrutteringskanalene for å nå barn blant annet var gjennom skolen og oversatt skriftlig informasjon til foreldre og foresatte, mens det for ungdom var skolen, Instagram og venner. Men innholdet i tilbudet er det viktigste for bruken av det.

Mange av TV-aksjonskonseptene/tiltakene retter seg mot personer med rus(-erfaring) og psykiske lidelser, mens andre tiltak er rettet mot en mye bredere målgruppe. Jo bredere målgruppen for tiltaket er, jo enklere er det å rekruttere mange og mer heterogene deltakere. Det øker også mulighetene for møter mellom mennesker med ulik bakgrunn og livserfaring, i tillegg til å fjerne stigma knyttet til bruk av tiltakene. Eksempler på dette er enkelte av Kafé- og Skattkammeret-tiltakene. Tiltak som i utgangspunktet er rettet mot og brukes av utsatte grupper, men som samtidig i praksis er åpne og brukes av alle, kan også tolkes som vellykket inkludering av utsatte grupper.

5.9 Tiltakenes levedyktighet

Per januar 2023 er det 41 TV-aksjonstiltak som fortsetter. Tiltakenes levedyktighet handler først og fremst om finansiering, og våre data tyder på at det å ha gjort mye «riktig» i løpet av prosjektperioden med høy måloppnåelse og relevans, ikke betyr det

samme som levedyktighet på sikt. Med «riktig» mener vi tiltak som har foretatt en kartlegging av lokale behov, alternativt har lokal erfaring og solid innsikt i lokale behov, tiltak som har blitt kontaktet av lokale aktører med innspill, som har stått på for å selge inn tiltaket til lokale politikere og relevante aktører – og som har nådd målene som var satt for tiltaket, men som likevel ikke kommer til å fortsette, eller hvor det er uklart hvor lenge de kan fortsette. Vi har altså eksempler på suksessfulle tiltak som likevel ikke har midler til å fortsette, til tross for en hederlig innsats for å skaffe flere midler, men også eksempler på tiltak som i mindre grad ser ut til å ha jobbet systematisk med dette.

Alle konseptene/tiltakene er avhengig av ekstern finansiering, men i mer eller mindre grad. De tiltakene som ser ut til å ha størst sjanse for lang levetid, er de som har muligheter for relativt god økonomisk egeninntjening, og/eller som fyller lokale behov/etterspørsel og, kan vi tilføye, som særlig er rettet mot barn og unge. Eksempel på det siste er Skattkammeret-tiltakene, som i liten grad har egeninntjening – og som alle fortsetter etter TV-aksjonsperioden, men som har barn og unge som målgruppe. Ifølge våre informanter er denne målgruppen prioritert av offentlige finansiører, og det er dermed enklere å få finansiert slike tiltak. Det er også en målgruppe som næringslivet tradisjonelt er villig til å støtte både med utstyr og midler. Det sagt, så understrekes det også at midler til drift nærmest er umulig å få innvilget samt at det å få støtte til ett og samme tiltak over tid er vanskelig.

Ingen Veiviser-tiltak og kun to Generasjonsmøte-tiltak fortsetter etter at TV-aksjonsmidlene er brukt opp. Utover at tiltakene har vært ressurskrevende å drifte, at de har hatt en metodikk som er vanskelig å få til å fungere i praksis, ser det også ut til at behovet for dem ikke har vært like fremtredende. Det er for øvrig opprettet mange grupper med relativt mange deltakere samlet sett, hvorav noen oppgis å ha fungert etter intensjonen. Det at Veiviser (og Generasjonsmøter) var de to tiltakene som ble hardest rammet av koronapandemien, kan også ha fratatt disse tiltakenes muligheter til å vise sitt fulle potensial. Til tross for at ingen av disse tiltakene videreføres, er det viktig å påpeke at ekstra midler, slik som TV-aksjonsmidlene, gir muligheter til å kunne teste ut nye metodikker, nye tiltak og bedrive innovasjon/utvikling. Tiltakslederne oppgir også at de tar noen lærdommer med seg videre inn i sitt ordinære arbeid i Kirkens Bymisjon. Alle kafeene fortsetter etter at TV-aksjonsmidlene er brukt opp.

Våre data viser altså at til tross for at tiltak kan sies å ha opplevd suksess i lys av måloppnåelse, så er ikke det ensbetydende med levedyktighet. Alle tiltakene, men noen mer enn andre, er avhengig av inntjening i en eller annen form. Denne kombinasjonen av å tenke inntjening eller profitt og verdier som inkludering, solidaritet og altruisme, kan virke fremmed for ideell sektor.¹⁸ Bønner i Bergen har for øvrig gjennom sin tenkning omkring sosialt entreprenørskap forsøkt å forene disse ulike verdiene eller logikkene. Sosialt entreprenørskap «handler om å finne løsninger på sosiale problemer, og anvende metoder fra forretningslivet for å nå disse» (Loga, 2016:11). Det handler om å kombinere profittenkning med sosiale formål og å forene verdier, normer og logikker fra privat, offentlig og ideell sektor, men der det sosiale formålet har forrang foran profitt (Loga, 2016:11). Man kan hevde at markedslogikken møter omsorgslogikken, noe som kan skape utfordringer siden markedet setter høye krav til innsats og effektivitet, noe som ikke alltid er forenlig med målgruppens forutsetninger. Å finne den riktige balansen kan være krevende.

¹⁸ Egeninntjening er som tidligere nevnt ikke en mulighet for alle TV-aksjonstiltakene.

5.10 Høye ambisjoner

Ambisjonsnivået for noen av tiltakenes innhold har muligens vært i overkant høyt – særlig i lys av ressursituasjonen, noe som antakelig avspeiles i manglende måloppnåelse og/eller overoppfyllelse av målene som var satt. Sistnevnte kan paradoksalt nok skyldes uventet stor suksess, som eksempelvis Skattkammeret-tiltakenes høye utlånstall. Suksessen knyttet til antall utlån har krevd mye menneskelige ressurser med hensyn til prepping av utstyr (særlig alpinski), klargjøring av utlånspakker (ski, staver, skistøvler, klær), og under pandemien – rengjøring og vasking av utstyr og klær etter hvert utlån. Dette har åpenbart gått på bekostning av noen av tiltakenes muligheter for å arrangere aktiviteter – særlig under pandemien. Alt i alt ser det ut til at Skattkammeret-tiltakets tilgjengelige ressurser ikke alltid har vært tilstrekkelige for å kunne forvente høy måloppnåelse på begge målene som er satt, og særlig ikke under pandemien. Vaktmestertjenesten på Kongsberg ser ikke ut til å ha hatt for høye ambisjoner, men har snarere blitt «overrasket» over kjempeinteresse for sine tjenester lokalt. De har dermed kunnet utvide tiltaket, og har i løpet av prosjektperioden også kunnet tilby flere deltakelse i tiltaket.

I jobb-tiltaket Bønner ser også ut til å ha hatt noe høye ambisjoner med mål om å kombinere et kaffeverksted (nytt tiltak) med sosialfaglig arbeid i form av sosialt entreprenørskap (ny tilnærming). Erfaringen er at denne kombinasjonen ble krevende for tiltaksleder og andre som har vært tilknyttet tiltaket. Tiltaket har for øvrig tilbudt varierte og arbeidsrelevante oppgaver til deltakerne, som i all hovedsak har vært unge.

Veiviser-tiltaket – som er et nytt tiltak for Kirkens Bymisjon – har vist seg å være krevende å gjennomføre. Det forklares dels med en ny metodikk der tre mennesker med ulik tilknytning til Norge skal møtes med jevne mellomrom. En bærende idé har vært at gruppen skal være selvgående med likeverdige deltakere. Dette har vist seg vanskelig i praksis, noe som har medført mye ekstraarbeid for tiltakslederne, hvorav mange har vært tilsatt i deltidsstillinger. Ulik kompetanse i norsk språk og ulike kulturer og kulturelle koder har tidvis skapt misforståelser og uoverensstemmelser mellom deltakerne. Det har bidratt til frivillige som har måttet påta seg mer ansvar enn andre – og mer ansvar enn ønskelig, deltakere som ikke har møtt til avtalte aktiviteter, mer bruk av eget morsmål enn norsk m.v. Rekrutteringen til tiltaket har vært krevende og informasjonsmateriellet har også måttet oversettes til relevante språk av det enkelte tiltaket. Resultatet har blitt et tiltak som er svært arbeidskrevende, noe man ikke forutså før det startet opp. Flere oppgir likevel å ta med seg gode erfaringer fra tiltaket inn i andre tiltak og tiltaket kan således sies å ha bidratt til læring.

Til tross for at noen tiltak ikke videreføres, er utprøvingen av nye konsepter, tiltak og metodikker viktig for å utvikle Kirkens Bymisjons tiltaksportefølje. Ekstra midler gir muligheter til utvikling og innovasjon i stor skala, som det sjelden er rom for i ideelle organisasjoner. Det gir rom for viktig prøving og feiling, og med det ny kunnskap og innsikt som er interessant for organisasjonen selv, men også for andre som jobber med lignende tiltak. Evalueringen har dessuten vist at flere av TV-tiltakene har vært et viktig supplement i det lokale tilbudet til målgruppene, og at de har bidratt til flere møter mellom mennesker.

Referanser

- Fritidserklæringen (2016).
- Kallager, E. K., Helgheim, J. & Lien, L. (2021). *Analyse av fritidstilbud i bydel Gamle Oslo*. Fafo-rapport 2021:11.
- Lien, L. (2021). *Midtveisevaluering av TV-aksjonstiltakene*. Upublisert notat
- Lien, L. (2020). *Analyse av Kirkens Bymisjons arbeidstiltak*. Fafo-notat 2020:01.
- Loga, J. (2016). *Frivillighet og forretning. En kunnskapsoversikt om nye former for samspill mellom sivilsamfunn og marked*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. 2016:8.
- NOU 2006: 13. *Fritid med mening – Statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner*.
- NOU 1988: 17. *Frivillige organisasjoner*.
- Repstad, P. (1991). *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- St.meld. nr 39 (2006-2007). *Frivillighet for alle*.
- Yin, R. K. (1994). *Case Study Research – Design and Methods*. Thousand Oaks: Sage.

Mindre alene sammen

Denne rapporten er en evaluering av et utvalg av Kirkens Bymisjons TV-aksjonstiltak «Mindre alene sammen» som pågikk fra 2019 til 2021. TV-aksjonstiltakene har vært en del av Kirkens Bymisjons arbeid for et varmere og mer inkluderende samfunn. Midler fra TV-aksjonen ble brukt til å etablere 66 tiltak rundt i landet, fordelt på seks konsepter: Akutttiltak for fattige tilreisende, I jobb 1 og 2, Skattkammeret, Veiviser og Generasjonsmøter.

Formålet med evalueringen er innsikt i hvordan TV-aksjonstiltakene har fungert for å oppnå Kirkens Bymisjons målsetting, ved å undersøke hvilke TV-aksjonstiltak som har lyktes, og finne mulige forklaringer. Prosjektet undersøkte også hvilke TV-aksjonstiltak som kan være levedyktige utover TV-aksjonsprosjektet.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2022:34
ID-nr.: 20837